[illegible]
[illegible]

N. Inv. 5399

5399

1 – 100

Monety

Grzywna jest połową funta. – Ilość sztuk pieniędzy wybitych w stosunku do grzywny, nazywamy stopą menniczą. (Zahlung-pagamentum) (numerus) – Stosunek domieszania obcego metalu do grzywny złota lub srebra zowiemy próbą menniczą. – Im więcej sztuk pieniędzy z grzywny się wybija jednego gatunku; i im więcej się podlejszego kruszcu dodaje do metalu szlachetnego: tém bardziej się stopa mennicza upodla. – Tym sposobem grosz który niegdyś był znacznej wielkości pieniądzem srebrnym, coraz zmniejszany czyli upodlany, stał się na ostatek miedzianym. – Stosunek złota do srebra dawniej był jak 1 do 12; dziś jak 1 do 15 t.j. że za 1 grzywnę złota trzeba dać 15 grzywien srebra – Stosunek srebra do miedzi był jak 1 do 40, czyli jak 1 do 42¼. – Stopa i próba mennicza w każdym kraju, a nawet w każdej epoce jego stanu były odmienne: z tąd pochodziła niejednakowa wziętość każdej monety. Monety krajów używających wyższości handlowej które miały ~~[illegible]~~ próbę sprawiedliwą uzyskały powszechne wzięcie jak na przykład dukat holenderski i talar czyli piastr hiszpański. Jeżeli złoto więcej jest poszukiwane wtedy kupując takowe wypada dopłacać do nominalnej wartości, co zowiemy agio. – Moneta rachunkowa jest zwykle grzywna (marca): bo najprzód ważono – Monety dostawały nazwy od wizerunku na nich jak. n.p. kopijka (od kopijnika), scudo lub ecu (od tarczy herbu) orlanka (od orła szląskiego) talar lewkowy

Szczere złoto ma 24 karatów (grzywna) (14 karatowe złoto ma 14 karatów ~~srebra~~ złota a resztę dodatku srebra i miedzi – najgorsze jest 12 karatowe) czyli 12tej próby

Szczere srebro ma 16 łotów (grzywna) (8 łotowe srebro ma połowę mieszaniny miedzi) czyli 8ej próby.

35 zł. dziś

(od lwa) Lys d'or czyli Luidor (od lilij) Rosenoble (angiel:
ski (od róży) Floren florencki czyli dukat (od lilij kwia:
tu herbu Księstwa) – Talar ma nazwę od Joachimsthal
gdzie hrabia Schlick je w XVI wieku wybijał – Heler od
miasta Hali – Grosz turonski (Tournois) i praski
od miejsc. – Pierwsze monety cienkie bite z blachy zwano
brakteaty (od bractea) – pierwsze monety grubsze zwano
denarii grossi (z tąd grosz – Portugał lub Donatywa
zwała się większa sztuka złota – Medal (Schaugroschen)

Monety polskie: Za Kazimierza W. (1333–1370) bito:
Grosze (pierwsza moneta grubsza po blaszkowatych braktea:
tach i denarkach, bite naprzód w mieście Tours w Fran:
cyi r. 1240 – Grossi turonenses; na których wzór Król Wac:
ław II zaczął r. 1296 wybijać grosze praskie) Krakow:
skie szerokie miały pierwotną wartość 43 gr. dzisiejszych,
szło na jeden 16 denarów. Za Jagiełły grosz wart był 30 gr.
za Zygmunta I tylko 11 gr.; w r. 1620 tylko 5 gr. za Jana
Kazimierza tylko 2½ gr. ostatni srebrny wybito r. 1650
Stanisław August zmieniwszy stopę menniczną zaczął wy:
bijać po 30 groszy miedzianych na złoty. – Półgroszki
zwano też (3 Kwartniki) kwartnikami były polskie i ruskie – Denary
były 1/18 grosza; ostatni denar wybito r. 1653; Za Kazimierza
W. wartał denar 2 gr. za Jana Kazimierza 1/6 gr. Naj:
dawniejsze denary polskie z XI, XII i XIII wieku wartały
około 9 gr. – Za Ludwika bito Półgroszki polskie i ruskie
Władysława Opolczyka, oraz Denary w Poznaniu. – Za Wła:
dysława Jagiełły i Władysława Warneńczyka bito Półgroszki
kwartniki polskie i ruskie, Trzeciaki (ternarii) czyli denary
potrójne, szło ich 6 na grosz, ostatnie wybito r. 1630 i Denary.

Grosz (r. 1614) miał 6 Kwartni: ków czyli 2 Półgroszki; czyli 12 Szelągów

Kwartnik (2 Szelągi)

F Półtrojne (czyli 3 Grosze)

Za Kazmierza Jagiellończyka bito: Półgroszki polskie, pruskie, gdańskie, toruńskie, elbląskie i Denary – Za Alexandra bito: Dukaty z S. Stanisławem; Półgroszki i Denary polskie i litewskie – Za Zygmunta I Czerwone złote (floreni) Dukaty podwójne, Dukaty pojedyncze, (czyli 12 zł.) Talary (złoty po 30 gr. za Stefana Batorego po 35 gr. za Zygmunta III po 40 gr.; w r. 1650 po 3 zł. za Jana III po 6 zł. za Augusta II po 8 zł.), + Szóstaki (Sextarii) czyli 6 groszy, Trojaki, Grosze [illegible] polskie i lit. Półgroszki (czyli 3/Kwartniki) polskie i lit. Trzeciaki i Denary oraz w Gdańsku Szelągi (Solidus) czyli 1/3 grosza bite do r. 1650 ze srebra a później z miedzi – Za Zygmunta Augusta bito: Dukaty, Talary, (czyli 6 zł.) Szóstaki; Czworaki (cztery grosze) Trojaki, Dwugroszówki, Półgroszki, Dwudenary (Denary podwójne), Denary, Szelągi gdańskie – Za Stefana Batorego: Talary podwójne, Talary pojedyncze (czyli 6 zł.), Półtalary, Trojaki, Grosze, Szelągi, Dukaty, Szóstaki, Dwudenary, Półdukaty gdańskie – Za Zygmunta III Dukaty, Talary, Półtalary, Orty (albo Dziesiątaki) (czyli 1/4 talara, czyli 18 gr. – przybył ze Szwecji od Ort) Szóstaki; Trojaki, Półtoraki [illegible] (wartał 12 gr. pierwszy raz bity r. 1614), Grosze, Szelągi, Potrojne denary, Podwójne denary, Denary – Za Władysława IV prócz powyższych Kopijki złote i srebrne – Za Jana Kazimierza Dukaty podwójne, Dukaty pojedyncze, Półdukaty, Talary, Półtalary, Tynfy złotowe (od Andrzeja Tympfa r. 1663–1666 wartały 1 zł. czyli 30 gr. – później zwano Orty Tymfami), Orty (czyli Tynfy 18groszowe koronne, poznańskie, bydgoskie, lwowskie) Piętnastogroszówki, Szóstaki; Trojaki, Dwugroszówki, Półtoraki, Grosze, Szelągi bydgoskie (po 4 na grosz) Szelągi miedziane Boratynego (bite r. 1659 po 3 na grosz czyli 1/3 gr.) Boratynki (r. 1660)

Czerwony złoty pięcioraki czyli Portugał

Czerwony złoty dziesiętny czyli Portugał podwójny (r. 1562)

Klipingi (Klippe) półtalerowe.

Klippa = moneta graniasta

Klipping inflancki dziś 30 gr. pol.

Za Michała bito tylko w Koronie Złotówki czyli 1/3 talara; a w Gdańsku Dukaty i szelągi, w Elblągu Talary i Półtalary. – Za Augusta III: Augustdory (5 talarów), Dukaty, Talary, Półtalarki, Dwuzłotówki, Złotówki (czyli Tynfy), Szóstaki, Trojaki, Półtoraki, Denary potrójne i pojedyncze. – oraz biskupów Krakowskich monety siewierskie: Dukaty i Szóstaki. – Za Stanisława Augusta: Dukaty potrójne (Stanislasd'or), Dukaty półtoraczne, Talary ośmiozłotowe (xex marca pura) Talary sześciozłotowe (1794), Półtalary, Dwuzłotówki, Złotówki, Półzłotki, Tynfy (66 2/3 z grzywny), Trzecia część Tynfa (200 z grzywny), Dziesięciogroszówki, Srebrniki (czyli srebrne grosze albo ośmaki), Szóstaki, Trojaki miedziane, Grosze i półgroszki miedziane, szelągi miedziane

Wartość podług taryffy z r. 1755: Tynf = 1 zł. 8 gr.; Grzywna = 1 zł. 18 gr. czyli 48 gr.; Kopa litewska = 2 zł. 15 gr.; Talar = 8 zł. szelągami; Czerwony złoty = 16 zł. 26 gr. 2 szelągi czyli 13 tynfów i 1 szóstak (*) dziś 1 zł. 4 gr. ; Orlanka szląska = 2 1/2 szóstaka i 4 grosze; Rublówka = 10 zł. (czyli 1 zł.); Półtynik (pół rubla) (czyli 6 gr. dziś) = 5 zł.; Grywiennik = 10 kopijek; Altyn (*) = 3 kopiejki; Dienużka 1/2 kopiejki (szelągi); Połuzka 1/4 kopiejki (szóstak)

(*) 2 tureck.: Altyn (złoty)

Florenus polonicalis = 30 grossi; Grossus = 3 solidi; Sextarius = 12 grossi et 2 solidi; Tynfo = 3 Sextarii vel 1 flor. et 8 gros.; Talerus polonicus = 8 flor.; marca polonica = 48 gr.

Wartość dawna: Grzywna (marca) miała dawniej 48 gr. srebrnych potem miedzianych – Wiardunek (ferto-Vierdung) = 1/4 grzywny; Skojec (scotus – Skotek) = 1/24 grzywny czyli 2 gr. Grosz szeroki czeski ~~polski~~ miał 16 denarów czyli dziś 1 zł. 10 gr.; Grosz szeroki praski miał 12 denarów czyli dziś 1 zł. ; Grosz polski Kazimierza W. miał 18 denarów; Denar = 2 gr. dziś

Grosz turoński srebrny (Tournois) = 1 zł. 12 gr. dziś; Solidus (szeląg) miał 6 denarów

Rosenoble złoty warta dziś 35 zł.

Srebro czyste jest białawe, rozciągliwe (dehnbar) i miększe od miedzi. Aby było twardsze i do wyrobów zdatniejsze, dodaje się do niego przysada ~~przymieszka~~ (liga, -alliage- - Legirung) miedzi.*) Jednostką zasadniczą do ocenienia wartości srebra, jest grzywna (Mark), mająca w sobie 16 łutów czystego szczerego srebra (fajnu - Feinsilber - Feingehalt). Ilość łutów czystego srebra w grzywnie zmieszanej z miedzią, zowie się próbą. Srebro 12tej próby, ma w [illegible] grzywnie 12 łutów fajnu (czystego srebra) i 4 łuty miedzi; srebro 10tej próby ma 10 łutów fajnu i 6 łutów miedzi. W monetach próbę srebra [illegible] (Feingehalt - po ross. dolja) zwano ziarno czyli Korn, a wagę monety (ross. wjes) zwano Schrot; zysk (Gewinn) otrzymany z takowej ligi w mennicy, zwał się Schlagschatz. R. 1580 płacono w Polsce za grzywnę fajnu 8 zł.; - a r. 1660 zaś ~~20~~ 24 zł.; R. 1663 bito z grzywny srebra 30 orłów, lub 60 zł. ósmej próby (t. j. pół na pół srebra i miedzi), lub 247½ groszy czwartej próby (t. j. w grzywnie 4 łuty szczerego srebra a 12 łutów miedzi - funt miedzi kosztował wtedy 16 groszy). Wybicie tak upodlonej monety powierzono r. 1663 Andrzejowi Tymphowi mincarzowi z Bydgoszczy i Tytusowi Liwinszowi Boratyniemu sekretarzowi Królewskiemu.

> *) w XVI w. dodawano kontryfał (cyna czy cynk?)
>
> przysada (Legirung) dodatek innego kruszcu
>
> 1 Łut Koloński = 72 karatów.
>
> 1 Karat = 4 gran.

Złoto czyste czyli szczere jest żółtawe, nader rozciągliwe i miększe od srebra. Dla twardości dodaje się przymieszka miedzi (Legirung, Karatirung). Grzywna szczerego ~~srebra~~ złota ma w sobie 24 karatów. Złoto czternastej próby, zawiera w sobie 14 karatów fajnu czyli szczerego złota i 10 karatów przysady ~~srebra~~ albo miedzi, albo srebra z miedzią zmieszanego. Złoto dukatowe ma tylko ½ karatu przymieszki (ligi). Przymieszka nadaje różną barwę złotu: srebro nadaje mu barwę białawą, bladą, miedź barwę czerwoną, miedź z Kadmium barwę zielonkowatą, stal barwę szarą lub niebieską.

> U Rzymian: 1 grzywna złota = 12 grzywien srebra
>
> w XVII wieku: 1 grzyw. złota = 14 grzyw. srebra

Dochodzenie próby srebra i złota odbywa się 3 sposobami: 1) Dochodzenie podług barwy na kamieniu probierczym (Strichprobe) 2) Dochodzenie przez spalenie i wyposrodkowanie ilości kruszcu w pozostałym popiele (Kapellenprobe) 3) Dochodzenie za pomocą odczynników chemicznych (Nasse Probe).

Wyroby złote i srebrne bywały dawniej z urzędu stemplowane dla zapobieżenia oszustwu. Wyroby polskie i niemieckie miały 3 stemple: 1) Stempel majstra złotnika zwykle wielka litera n.p. A lub B, C, D, E, G, N, S, V, T. i.t.d. 2) Stempel cechowy (Beschauzeichen der Zunft) złotników. 3) Stempel urzędu miejskiego, zwykle herb miasta n.p. w Gdańsku: krzyż pod koroną, w Rydze: dwa klucze pod krzyżem, w Hamburgu: brama; w Wrocławiu: głowa S. Jana; w Augsburgu: szyszka. Czasami wężykowata linia pochodząca od działania igły probierczej (Strichnadel). — We Francji od XV wieku aż do r. 1789 kładziono na wyrobach złotniczych 4 stemple: 1) Poinçon de charge (znak urzędu podatkowego) zwykle litera A pod (zamknięta) koroną. 2) Poinçon de la maison commune (znak cechowy) zwykle jedna wielka litera łacińskiego alfabetu pod otwartą koroną. Co roku dawano inną literę (przez 23 lat pojedynczą literę alfabetu, potem znowu nową serję tychże liter) 3) Marque du maître (znak majstra złotnika zwykle początkowa litera imienia z znakiem innym); które to znaki wybijano na tabliczce miedzianej także w urzędzie i w cechu dla sprawowania mennicym. 4) Poinçon de décharge (znak dozwolenia sprzedaży) zwykle głowa ludzka lub ptaka. Nad stęplem mistrza zwykle wybita była lilia. (Ob. Eudel Paul: Le Truquage) Prócz tego znak próby kruszcowej ... (Trippelstich).

Do techniki złotniczej należy: złocenie w ogniu, odlewanie, cyzelowanie, platerowanie, trybowanie (albo wykowanie) (minuteria = trybowanie za pomocą modelu, używane najprzód przez Ambrogio Foppa zwanego Caradosso; — grosseria = trybowanie za pomocą kowadła w kształcie rogu, używane przez Benvenuto Cellini); niellowanie (napuszczanie czernią lub wykładanie czarną masą z kruszców i siarki (nigellum), używane już od Egipcyan, a do szczytu doskonałości doprowadzone przez Maso Finiguerra), emaliowanie, filigranowanie (za pomocą drutu srebrnego lub złotego), ozdabianie drogiemi kamieniami (oprawionemi w rapciach à jour, lub w kasztach z dodaniem folii dla podniesienia barwy kamienia) rytowanie i.t.p.

Raibaud B. L. Traité de la garantie des ouvrages d'or et d'argent. Paris 1825 przytacza w opisie i rysunku stemple miast francuskich używane w złotnictwie do r. 1786. Paryż miał literę P z koroną, dyon głowę lwa, metz pawia, Nantes berło. (Maze-Sencier: Livre des collectionneurs pag. 68)

Stemple złotnicze:
Augsburg: szyszka - litery A B C i 12 lub C. E; lub M.D.V.
Norymberga: N.
Hamburg: brama
Gdańsk: krzyż pod koroną i F E
Toruń: T
Ryga: 2 klucze pod krzyżem i G D.

Roboty złotnicze:
rzezbienie, rytowanie;
wyrzynanie, cyzelowanie
wykowanie, trybowanie
wytłaczanie
wysadzanie
nabijanie drutem
wykładanie, inkrustowanie
wysadzanie
Emalie: z filigranem - limuzyjskie - miniaturowe.
niellowanie = napuszczanie masą czarną.

Wyroby z kruszców drogich mianowicie ze złota sięgają nader odległych
czasów; pojawiają się najprzód na Wschodzie, dalej u Egipcyan, następnie u Gre=
ków i Rzymian; wraz z innemi sztukami kwitło złotnictwo i upadało. Głów=
nemi przybytkami i szkołami takowego był Dwór Królewski i Kościół. Podczas
burz politycznych były klasztory przytułkiem dla złotnictwa; w murach klasz=
tornych przechowały się tajemnice techniki złotniczej, a Św. Eligi był sławnym
złotnikiem wyrabiającym rzeczy do kultu religijnego potrzebne. Sztuka złot=
nicza dosięgła szczytu swej doskonałości we Włoszech z końcem XV i na po=
czątku XVI wieku: Philippo Brunelleschi, Lorenzo Ghiberti, Donatello,
Jacopo della Guercia, Antonio del Pollainolo, Francesco Raibolini zwany
Francia i nadewszystkich Benvenuto Cellini i Matteo del Nasaro (rytownik
drogich kamieni) w epoce Renessansowej wyrobami swemi celowali, zwłaszcza
gdy sztuka rznięcia na drogich kamieniach po zajęciu Carogrodu przez Maho=
meta r. 1453 z Grecyi dostała się do Wenecyi i Medyolanu. Sposobności do tego na=
dawał używany wtedy zwyczaj noszenia klejnotów (enseignes) na szyi
lub na kapeluszu. Wyszczególniali się we Francyi: Martin Dussault, Claude Marcel
za czasów Katarzyny Medycejskiej; Claude Ballin, Thomas Germain i Juste-
Aurele Meissonnier (który robił klejnoty dla Maryi Leszczyńskiej r. 1725) – w No=
rymberdze i Augsburgu: Krzysztof i Wacław Jamnitzer (†1585) – Ob.: Migne:
Dictionnaire d'orfèvrerie – Jules Labarte: Histoire des arts industriels au
moyen âge et à l'époque de la Renaissance – P. Lacroix et F. Seré: Histoire
de l'orfèvrerie – Spire Blondel: Histoire des bijoux chez tous les peuples.
– L. Dieulafait: Diamants et pierres précieuses. – We Francyi dzielono osobnemi grupy
złotników: a) złotnicy (orfèvres), b) klejnotnicy (bijoutiers) c) jubilery
(joailliers). – Z zaprowadzeniem tytoniu do Francyi r. 1560 przez Jana Nicot
i od czasu używania proszku tabaki przez Katarzynę Medycejską jako środka
na ból głowy, zaczęto używać tabakierek złotych, srebrnych, emaliowanych,
kameryzowanych, grających, od XVII wieku. – Hr. Brühl minister Augusta III
ten pyszny waryat, o którym Fryderyk Wielki napisał: iż miał wiele peruk a do
nich mało główki, kazał sobie zrobić 300 garniturów kompletnych do ubioru,
do każdego garnituru była osobna laska i tabakierka; codziennie wdziewał
inny garnitur (Feuillet de Conches: Causeries d'un curieux). Były nawet kosz=
towne tarełka (grivoise) do tarcia tabaki, w użyciu.

Waluta (Währung) t. j. obranie przez prawo jednego czystego kruszcu jako środek do
spłaty, przyczem inne kruszce mierzone stosują się swą wartością
do ceny obranego kruszcu; monety bite z tych innych kruszców zowią
się zdawkowe (Scheidemünze). W Niemczech od r. 1871 d. 4 Grud=
nia zaprowadzono walutę złotą; monety zaś srebrne od 5 do 0,2 mar=
ki, są zdawkowe i są podług swej wartości w stosunku 1 : 15½ wybija=
ne, tak iż 100 marek srebrnych zawierają 1 funt srebra czystego (Fein
silber. R. 1871 wartał funt srebra 80 marek, r. 1895 tylko 45–48 marek.
– W Austryi panuje podwójna waluta t. j. złota i srebrna, czyli
właściwie mówiąc tylko srebrna; bo monety złote w niewielkiej
ilości wybijane, przyjmują kasy po stałym kursie. – Urządze=
nie wagi pojedynczych monet i zastosowanie ich do przyjętej
jednostki, oraz oznaczenie zawartości czystego kruszcu w mone=
tach, zowiemy stopą menniczą (Münzfuss). – Do r. 1857 wybi=
jano w Niemczech z 1 funta czystego srebra 30 talarów (Dreissigthaler-
Fuss); albowiem jednostką była grzywna kolońska (czyli 233,856
gramów) tak iż z takowej grzywny wybijano w Prusach 14 talarów.
Zawartość czystego kruszcu (Feingehalt): Jednostką takowego
(Gewichtseinheit) w monetach od r. 1871 jest kilogram (2 ½ kilo
czyli z 1 funta czystego złota wybijają w Prusach 139½ koron zło=
tych) a zawartość czystego kruszcu oznacza się w 1/1000 cząstkach
tak iż monety pruskie mają 900/1000 fajnu. – Dawniej jednostkami były:

Zawartość czys=
tego kruszcu: Korn
– a domieszka mie=
dzi: Schrot.

a) dla złota: 1 grzywna (czyli 233,855 grammów) = 24 karaty;
a 1 karat = 12 Graen. – b) dla srebra: 1 grzywna (marca)
= 16 łutów; a 1 łut = 18 Graen. Tak np. 18to karatowe zło=
to miało w 24 częściach, 18 części czystego czyli szczerego złota; a
12to łutowe srebro w 16 częściach 12 części czystego srebra. –
Różnica między wartością kruszcu samego, a monetą z niej wybitą
stanowi zysk menniczny (Schlagschatz). – Dawniej dzielono
talar na 30, 40, 105 i 150 mniejszych jednostek, dziś przyjęto za podstawę
1 markę i z takowej podział decymalny. W Austryi istnieje podział
decymalny i duodecymalny: (n. p. 1 halerz i 2 halerze – 1 reński i 2 korony)
W Grecyi liczono: 1 talent = 6000 drachm; Rzymian: 1 sestertium =
1000 sesterców; w Indyi 1 lak rupiów = 100,000 rupiów; i t. p.
(Ob. Grote: Geldlehre. Leipzig 1865.)

Konstantyn wielki w IV. stoleciu wydał prawo dzielenia funta złota na 72 solidów. Podstawą był rzymski funt ważący 327,45 gramm. Lecz funt ten doznawał różnych zmian. Karol Wielki cesarz przyjął za jednostkę funt z Troyes (w Champagne) który zwano Karolińskim funtem (libra, pondus, talentum) ważącym 367,2 Gr. i dzielonym na 12 Uncyj. Z Uncyi bito 20 Denarów. Rachowano zaś 12 Denarów na jeden Solidus (Schilling), tak iż funt wartał 20 Solidów (których nie bito, tylko za monetę rachunkową uważano). Urządzenie to dochowało się dotąd w wielu krajach, mianowicie w Anglii, gdzie 1 funt = 20 Schillingom, a 1 Szylling = 12 Pfenningom; w rachunkach zaś 1 funt Sterlingów = 240 Pfennigów; dopiero od r. 1816 zaczęto bić złote funty Sterlingów. — [illegible] Są francuskie, angielskie, włoskie (Soldo), Niemieckie, czeskie Solidy w średnich wiekach. — W IX. wieku Karol Łysy ustanowił stosunek złota do srebra 1:12.

Od początku XI wieku na miejsce Funta przyjęto w wadze pieniężnej jako jednostkę: Grzywnę (Marca — tak zwaną od znaku na niej wybitego: Marke). 1 Grzywna (Marca) w wadze = 8 Uncyom, czyli = 16 Łotom, czyli = 64 Quintlom; czyli = 256 Pfennigom. W wartości zaś monetarnej dzieliła się 1 Grzywna (Marca) = 4 Wiardunkom (ferto, Vierdung); czyli = 24 Skojcom (Scotus, Skot); czyli = 24 Denarom; tak iż na 1 Skojec szło 10 Denarów. — Grzywny, Skojce i Wiardunki były tylko używane w rachubie; jedyną zaś monetą bitą aż do r. 1146 w Polsce był Denar srebrny bity z obu stron, i Obolus (parvulus, Halbling) czyli półdenara. Grzywny jednakże co do wagi były rozmaite: Grzywna Kolońska = 233,8123 Gr.; turońska (francuska, angielska — z Tours) = 239,600 Gr.; wenecka i norymberska = 238,500 Gr.; praska (czeska) = 255,75 Gr.; pruska (chełmińska) = 189,900 Gr.; krakowska (do r. 1650) = 197,68 Gr. — Pierwotnie bito z 1 Grzywny czystego srebra 240 Denarów, tak iż 1 Denar polski ważył 0,824 Gr. Ogólna waga monety zowie się Schrot (Rauhgewicht), zawartość zaś srebra: Korn. Wagą probierczą dla srebra była 1 grzywna = 12 Łutom po 18 Gran; dla złota 1 Grzywna = 24 Karatom po 12 Gran; tak iż n.p. 12 łutowe srebro, składało się z 12 części czystego srebra

Brakteaty istniały przez 250 lat, począwszy od XII wieku.

i 4 części miedzi, którą to mieszaninę zwano ligą (Legierung).

Denary polskie są Mieczysława I (wątpliwe), Bolesława I chrobrego z napisami polskiemi, łacińskiemi, ruskiemi (Cyrylicą), Bolesława II śmiałego, Władysława II Hermana, Bolesława III, Władysława II, potem ustają.

Brakteaty z cienkich blaszek srebrnych po jednej stronie za pomocą stempla i młotka bite (Hohlmünzen) na wzór magdeburskich poczynają się r. 1146 z Bolesławem IV Kędzierzawym, bite w Wielkiej Polsce z napisami łacińskiemi lub hebrajskiemi.

Dukaty złote i Denary srebrne pojawiają się znowu za Władysława Łokietka (r. 1306-1333)

Za Kazmierza Wielkiego dzieliła się grzywna krakowska = 4 wiardunki (fertones); czyli = 24 Skojce (scoti); czyli = 48 Grosze (Grossi); czyli 96 Półgroszki (medii grossi); czyli 192 Kwartniki (Quartenses); czyli 768 Denary (Denarii - Pfennige); tak iż 1 Półgrosz miał 2 Kwartniki; a 1 Kwartnik miał 4 Denary. Jednakże za Kazmierza Wielkiego bito tylko Grosze, Półgroszki i Denary. Dopiero Władysław Jagiełło (r. 1396-1403) bił Kwartniki obok Groszów, Półgroszków i Denarów.

Zygmunt I bił Dukaty, Szesciogroszówki, Trojaki, Grosze, Półgroszki, Ternary, Denary.

Zygmunt August zaczął około r. 1547 bić talary, Denary (8 denarów = 1 Grosz), Denary podwojne (4 = 1 Grosz), Półgroszki (158 = 1 Grzywna); Grosze polskie (98 = 1 Grzywna), Grosze litewskie (79 = 1 Grzywna), Trojaki, Szesciogroszówki, Dwugroszówki, Kwartniki - oraz Dukaty.

Zygmunt III prócz talarów, półtalarków bił także orty, szelągi (Sto i grzywny sto 10 talarów złotowych czyli 28 ortów, czyli 100 trojaków, czyli 193 groszy, czyli 300 szelągów)

Fałszywe podrabianie monet rozpoczęło się dopiero z początkiem XVI wieku. Pierwszy Jan Cavinet w Padwie (1499-1577) rozpoczął rytować stemple naśladujące dawne monety rzymskie. Wkrótce utworzyła się cała szkoła fałszerzy monet dawnych w Padwie: ~~wyrabiali~~ oni z bronzu monety z wizerunkami Vitelliusa, Pertinaxa, Gordianów, Agryppiny, Domicyi, Plotiny, Marcyany, Matidii i t.p. rzadkości. Nowszemi czasy wsławił się wyrobem fałszywych monet radca nadworny Becker który zmarł 1830 w Offenburgu. Więcej z amatorstwa aniżeli dla zysku, wygotował Becker (z powstania Kupido) stemple do 330 monet rzadkich (które [illegible]). Fałszywa jedna suita podług Mionneta 66000 franków kosztowała. Fałszyfikaty te opisali Steinbüchel (Wien 1830) i Pinder (Berlin 1843). — Drugim sławnym fałszerzem monet był Józef Meinert wyrzynacz stempli w cesarskiej mennicy w [illegible]. R. 1836-1856 wygotował on przeszło 100 stempli do rzadkich monet polskich i medali, które wymienił podług Czapskiego Dr. M. Kirmis (Handbuch der poln. Münzkunde. Posen 1892)

Fałszerze [illegible] podrabiali także stary medal [illegible] (Medaglioni) tak zwane Miniaturę, które niebyły pieniędzmi tylko znakami rozdawanemi przy tryumfach i innych uroczystościach.

7

1307 Na Kapitule w Engelsburg
ustawili Krzyżacy Ordynacyę co
do miar i wag
Ob. Leo Hist. pruss. pag. 126
Grunau Preussische Geschichte Tract X, c. 8

Stein = 24 Pfund
3 Centner = 1 Schiffpfund
24 Schinen Eisen = 1/2 Schiffpfund
1 Tuch Gewand (panni) = 32 Elen (ulnae)
1 Parchentuch von Mittbrengard (Stamen) = 42 Elen (ulnae)
1 Messruthe (virga) = 7 1/2 Elen oder 15 Fuss (Schuhe)
10 " = 1 Seil (Julus)
60 " = 1 Gewende
30 Gewende (stadia) = 1 Meile
30 Morgen (jugera) = 1 Hube (mansus)
3 Haken = 2 Huben
12 Tonnen Bier = 1 Fuder
12 Eimer Wein (urnae) = 1 Last (lastum)
94 Stauffe (Kanna) = 1 Tonne Bier
132 Stauffe (stoffi) = 1 Rheinisch Fass Wein (vas)
1 Last (lasta) Getreide = 70 Scheffel (modios)
Tonnengut (in tonnis) = 60 Scheffel (modios)
1 Scheffel "modius" = 4 Viertheile quartas
1 Viertheil (quarta) = 4 Mätzen (Metze)
1 Metze (metze) = 1 Man mit 2 Händen 10 Mahl

Grzywny Englisch
Norymberska (srednia) = 155
Kolońska (najmniejsza) przez Karola W. ustanowiona = 152
Troyische (Tours) (największa) = 160

Peter Schultz
Gelehrte Preussen. Thorn 1722–1724.
4 Theile (4 Vol.)
Continuirtes Gelehrtes Preussen
Thorn 1725. 8.
I. II. III. IV. Quartal. (1 Vol.)

Już w najdawniejszych czasach znajdujemy w Polsce ślady
wydobywania kruszców drogich. Innocenty papież potwier=
dzając r 1136 posiadłości arcybiskupstwa gnieźnieńskiego
wspomina między innemi „villa ante Biton quae Zuer=
sow (Siewierz lub Świerczów) dicitur cum rusticis argenti fosso=
ribus." (Raczyński Cod. dipl. M. Pol. p. 1). Kopalnie złota na Szląs=
ku wspominane są w dyplomatach z r. 1227 (Stenzel Urkund.
d. Bisth. Bresl. II p. 3). – Od najdawniejszych czasów bito w Polsce
monetę. W dyplomatach pomorskich z r. 1159 przychodzą już „de=
narii poloniensis monetae" (Dreger Cod. dipl. Pomeran. I p. 6).
O najdawniejszych monetach trudno powiedzieć czyli są polskie
lub czeskie albo węgierskie. Daninę z skórek wiewiórczych
(aspeñoli) w XIII wieku jeszcze przychodzącą za daninę płodową ra=
czej a niżeli za podatek pieniężny uważać potrzeba. Kopanie krusz=
ców należało do książąt (regale) wyłącznie, którzy prawo to odstępo=
wali innym a nawet właścicielom gruntu za opłatą dziesięciny krusz=
cowej czyli tak zwanej olbory (urbarium) wynoszącą 12ty procent
zysku. Prawo bicia monet należało wyłącznie do księcia samego:
trzymali oni umyślnych mincarzy (monetarii) później wypuszczano
im w dzierżawę bicie monety z dochodami targowemi. Dzierżawca=
mi takowemi i mincarzami byli żydzi czasem, z tąd też łatwo
wytłomaczyć można dla czego brakteaty [illegible] Mieczysła=
wa III mają napisy żydowskie (Ob. Stronczyński: Pieniądze Piastów)
Z dochodów książęcych z górnictwa i bicia monety pobierali biskupi (dzie=
sięcinę (Ob: Przywilej Leszka czarnego dla bisk. Krak. z r. 1289). Później nada=
wali książęta biskupom prawo bicia monety (arcyb. gniezn. biskup. poznan.)
Ponieważ wszelkie kruszce należały do regaliów książęcych, przeto też mu=
siał je każdy oddawać do książęcych pieców (conflatorium Trzmigrodu,
Kaźmirca) gdzie były oraz mennice dla odtrącenia dziesięciny. W tych
to mennicach wolno było każdemu dać sobie wybić pieniądze z dos=
tarczonego kruszcu. Z początku co roku trzy razy przebijano monetę
(renovatio monetae) wycofując dawną, co miało wiele niedogodności
i dawało powód do upadlania monety na co się papież Innocenty III r. 1207

ukarzał. Kronika Kadłubka maluje smutny obraz spodlenia
monety i strat za Mieczysława III r. 1175. Przemiana owa monety
przebitej (cambium) działa się podczas jarmarków. Później za:
miast owej przemiany zaprowadzono podatek pieniężny (pecunia
monetalis. Z ustaniem przebijania monety zaginęły też brakteaty
a pojawiły się denary i grosze szerokie grube praskie.*) W XIII
wieku stosunek srebra do złota był jak 1 do 10 czyli za 1 grzywnę
złota płacono 10 grzywien srebra. Dawni Rzymianie liczyli na fun:
ty (libra vel talentum vel pondus) które opatrzone były znak
kiem (marca) z kąd nazwa grzywny powstała. 1 funt (czyli 12
uncyj) czystego srebra zwał się grzywną (marca puri argenti)
i różnił się od funta srebra zmieszanego z miedzią srebra (marca
usualis) z jakiego bito pieniądze. Funt taki mieszanego
srebra czyli pieniędzy miał tylko w sobie 8 uncyj srebra. Prze
to też rozróżniano: nigrum argentum – i album argentum
denariatum (asperioli ?: friażkoje srebro ?). Z tąd też ustanawiano
stopę menniczną (cursus monetae – numerus monetae – pagamen:
tum – sors: dola) i zwano ją stopą polską (pondus polonicale)
dla rozróżnienia od kolońskiej, niemieckiej, rzymskiej. —
Grzywna (marca) miała 8 uncyj czyli 16 łutów (lotones). Grzywna
dzieliła się na 4 fertony. Ferton (ferto Vierdung) miał 4 łuty
Skojec (scotus) tworzył 24 część grzywny czyli 2 grosze. – Funt
miał 20 szelągów (solidi) – na jeden szeląg szło 12 feników
(denarius) a 240 feników tworzyło funt; na jeden skojec szło
10 feników (denarów) – Obolus był pół fenika (czyli pół denara)
Jednakże wszystkie te nazwy były tylko idealną rachunkową
monetą: bo w Polsce nie było innej do Wacława czeskiego
monety jak feniki czyli denary a dopiero później powstały obole.
Brakteaty (Blechmünzen, Hohlmünzen) były to denary bite z okrąg:
łych odważonych blaszek (bractea) cienkich srebrnych młotkiem
na którym był wyryty stępel (powstały one najprzód w Turyngii)
Stosunek polskiej grzywny do kolońskiej był jak 2 do 3 czyli 2/3
grzywny kolońskiej tylko tworzyła (dla tego też w Polsce rachowano
na grzywnę 40 groszy praskich których zaś w Pradze 60 szło na
grzywnę) i wartała na dzisiejszą pruską monetę 9 talarów 10 sgr.
A zatem ferton warta 2 talar 10 sgr. Skojec 11 sgr. 8 fenik: Szeląg (solidus)
14 sgr. Denar 1 sgr 2 feniki: Jeden ferton równał się jednemu florenowi

*) pierwsze grosze praskie (za Wacława) zaczęto bić r. 1296; sztuk na grzywnę srebra (17½ łutów) sztuk 60 (wartość jednego na dzisiejszą monetę = 39 centów) Grossus ma nazwę od przymiotnika grossus (gruby) dla różnicy od brakteatów (Silber Blechmüntzen – bractea; blaszka).

czeskie: čislo –

Posiadacz gruntu na których znajdowano kruszce, był wprawdzie właścicielem, lecz Książe kraju był zawsze nadwłaścicielem (regale) który właścicielowi lub innym nadawał prawo kopania za co od nich pobierał dziesięcinę, olborę (urbara) czyli dwonastą część dochodów, z której to olbory i górnictwa biskupi pobierali dziesięcinę. – W XIV wieku książęta wypuszczali prawo bicia monety miastom, nadawali i biskupom wszelkie drogie kruszce, złoto i srebro oddawane było do książęcej huty (Brenngaden) która stała pod zarządem mincarza. Tam topiono, czyszczono, ważono i probowano te kruszce. Co roku 3 razy bito nową monetę którą zwykle podczas 3 jarmarków wymieniano za starą (cambium). Później na to miast zaprowadzono podatek (pecunia monetalis) (Münzgeld)

Stosunek złota do srebra czystego w XIII wieku był 10:1, a do srebra bitego w monetach 12:1.

Funt (libra, talentum) miał 12 uncyj u Rzymian – w średnich wiekach funt czyli grzywna oznaczona znakiem (Marken) otrzymał nazwę marca miał 8 uncyj czyli 16 łotów

Srebro było dwojakie: czyste (marca puri et boni argenti) i przymieszane (argentum nigrum – marca usualis argenti)

Grzywna srebra miała 8 uncyj czyli 16 łotów – Czwarta część grzywny ferto (4 łoty) – Dwudziesta czwarta część grzywny scotus (skojec) – Skot miał 2 grosze, a grzywna 48 groszy.

Grzywna miała 20 schillingów (solidi) czyli groszy

Fenig (denarius) był ~~kp~~ 12ta częścią schillinga (solidus)

Obolus był połową feniga czyli denara

Brakteaty (monety blaszkowate) były wycinane z blachy srebrnej, ważone i bite. – Brakteaty ustały z pojawieniem się groszy szerokich praskich

Grzywna polska ma się do Kolońskiej jak 2 do 3 czyli raczej 27 do 40. to jest 16 łotów polskich = 10 4/5 łotom kolon.

W Prusach szło na grzywnę polską 40 groszy a na grzywnę Kolońską 60 groszy – w Polsce szło na grzywnę polską 48 groszy

Wartość grzywny polskiej ~~d~~ przed r. 1300

grzywna (funt)	pół grzywny	ferton	łot	grosz (solidus)	skot (~~[illegible]~~)	denar	obol	= pruskie Talar. Sgr. Pfen
1	2	4	16	20	24	240	480	= 9. 10 –
	~~1~~	1	4	5	6	60	120	= 2. 10 –
				1	1 1/5	12	24	= – 14 –
					1	10	20	= – 11. 8
						1	2	= – 1. 2
							1	= – – 7

Hundskappe (Sturmhauben mit Visier)
Eisenhut (Helm ohne Visier)
Henczken (Eisenhandschuh)

Colloquium generale (judicium baronum)

Antonius de Mediciis (z Florencyi) 1410 bankier w Wrocławiu w kompanii z Stefanem de Guerto (z Lukki) który był w Krakowie 1415. (Ob. Grünhagen Regesta episcopat vratisl. 1864.)

3 11

Andrzej Tęczyński wojewoda lubelski r. 1545 d. 13 Grudnia (feria 2a in crastino festi S. Luciae) w przytomności rajców, wójta, ławników i cechmistrzów lubelskich, następujące taxy wszelkich robót rzemieślniczych przepisał dla całego województwa.

I Rzeźnicy (lanii) tak ci którzy w mieście mieszkają jako też ci którzy na wolnicę mięso przywożą i żydzi pod grodem zostający nie śmieją więcej brać za lepsze mięso wołowe jak gr 17. za skury wołowe małe gr 15. za skury małe z jałowic gr 4. Ktoby z rzeźników wiejskich lub miejskich przywoził mięso na wolnicę bez skóry, będzie mu takowe zabrane. – Łój (który tylko rzemieślnikom około takowego pod karą 14 grzywien sprzedawać mają) powinien się sprzedawać jedna kupa za gr. 14. Obcy którzy z skórami niewyprawnemi na targ przychodzą mają te skóry niewyprawne (które rzeźnicy po gr 12 sprzedają) po gr. 24, mniejsze (które u rzeźników gr 15 kosztują) po gr. 20; skury (cutes aut fascinas) jałowicze niewyprawne (kosztujące u rzeźników gr. 10) po gr. 14. drobiecie niewyprawne po gr. 6, wałaskie gr. 4, zimskie gr. – Rzeźnicy i wolniczanie mają sprzedawać mięso na funty i kamienie (librae seu talenta) podług taxy ustanowionej przez rajców 3 razy do roku na Boże Narodzenie, Wniebowzięcie P. Maryi i Niedzielę przewodnią dla rzemieślników o gr i tanej na gr 10cin, innym zaś po cenie zwykłej.

Przywilej dla rzeźników sandomierskich (Ob: Wojcicki Biblioteka T. II str. 295) z r. 1620.

II Piekarze (pistores) ci co w mieście pieką i co na wolnicę przywożą mają sprzedawać chleb pszeniczny i żytni (rzany) po 1 poczwórnym (dobrym) groszu (denarius), kukle po 3 dwuszelążki (obolus) – a po poczwórnym groszu (solidus) sprzedawać nie śmią.

III Szynkarze (pincernae) mają sprzedawać półachtela miodu po gr 40, półczwartek miodu gr 5, garnek (olla) miodu ~~za~~ za 8 denarów, kwartę miodu (quarta) za 1 solid. Achtel piwa po gr. 20; półachtel gr 10, półczwartek kozłowy 8 denarów, półachtelek gr 10, półkwarty kozłowej (ex coro) miary mają być odmierzone i od urzędu stęplowane, innych używać niewolno pod karę 14 grzywien

calceus fimbria: tus (rzezany trzewik) boty, skórnie (ocreae) bacymagi, ciżmy (cothurnus)

IV Szewcy (sutores): Boty (ocreae) większe gr 9, mniejsze gr 8, na jeszcze mniejszą nogę gr 7, na najmniejszą nogę gr 6 – Kozłowe z dwoma podeszwami (plantis) najlepsze gr 10; Sotyriales anglici cum una praelata gr 3½, cum duobus plantis gr 4; Muliebres sotulares alias knawtowki per ternarios 14, calcei muliebres (trzewiki) majores gr 3, minores gr 2½; podszycie dla woźnicy z ~~jedną~~ dwoma podeszwami gr 3½, podszycie dla dziewki z jedną podeszwą gr 2½; Sotuliares cum duobis plantis viriles gr 4; z jedną podeszwą gr 3, Sotulares (ciżmy?) chłopięce z dwoma podeszwami gr 2, Sotulares nigri coloris cum albo coregio gr 2½. Trzewiki (calcei) chłopięce większe gr 4½, mniejsze gr 3½. – Szewcy mają codziennie obuwie na sprzedaż według taxy wystawiać pod karą 14 grzywien.

V Rymarze (frenifices) Frenum simplici anglicum gr 2. Frenum ancigale legatum gr 4, Frenum consulum z kolcy szycha (szyta?) gr 5. Frenum equitum alias krygowa z dwoma wodzami (lenaculis) de simplici corigio gr 8, et de jucht absque cathenis gr 9, Frenum cum kolcze majus gr 4, minus gr 3, ~~popla~~ popręg krzyżowy gr 4, simplex gr 3, ten ma być z dobremi przęczkami; popręg kmiecy gr 1, rede majus gr 5, minus gr 4, popiersienie lepsze gr 3, pojedyncze gr 2, Pochwy pojedyncze gr 2, Juchtowy rząd gr 5, Uzdzienica lepsza gr 3, pojedyncza gr 2½, Puśliska ciągłe gr 4 pojedyncze gr 3 – Mają mieć codziennie na sprzedaj pod karą 14 grzywien.

sajdak, łubie (na łuk)

VI Siodlarze (sellatores.) Siodło (sella) wołoskie pojedyncze gr 20, husarskie cum capto gr 28, siodło z juchtem gr 22, siodło krzyżowe gr 24, siodło dla woźnic większe gr 13, mniejsze gr 9, Chomąto większe gr 10, mniejsze gr 8, Podkład dobry gr 3½; pojedynczy gr 3. – Mają codziennie wystawiać na sprzedaż pod karą 14 grzywien.

VII Ślosarze (serifabri) Wędzidło krygowe z łancuszkami mocnemi i dobremi gr 10, bez łańcuszków gr 5, Frincola we dwoje okładana gr 20, zgrzebło (strigillum) gr 1, ostrogi pojedyncze (calcaria) gr 4, większe karskie gr 3, niemieckie (almanica) gr 4, Strepe simplex album (strzemię?) gr 4, czarne gr 3, dla woźnic gr 2, Grot kopienniczy gr – Mają mieć zawsze do sprzedania.

letnik, portugał (lammgen-rock) Ogon, rucho (Blumfarsharung – szyma) Tkanka, kótko (Börtlein) Czyto zafnocha (Leutner-heimd, supparius)

VIII Krawcy (Sartores) Od sukni (tunica) pojedynczej z sukna prostego gr 2, chłopięcej gr 1½, kobiecej pojedynczej gr 2, Od Hazuki z sukna falendiszu (lundensi) z 6 psaldi gr 4, od sukni z sukna wrocławskiego gr 3, Od siedzenia lisprowego gr 2 z prostego sukna gr 1, a caliis integris simplicibus gr 3, a caliis integris simplicibus de cutibus gr 4, a stimali muliebri sentis simplicibus gr 8, od szaty podszytej (diplois) barchanowej gr 4 jedwabnej gr 8, Od płaszcza (palium) z sukna dobrego gr 5, gorszego gr 3, od pulsanie z sukna, harasu, czamletu, muchajeru, jedwabiu cum fiburibus gr 10, od dołmana i germaka gr 4.

IX Panni tonsores (Postrzegacze.) Od sukna lundzkiego, purpurowego, florenc:kiego, Burzke stamet, Ostrodamskiego denarios 4, od machalskiego denar. 9, od cikowskiego den. 6, od gedica den. 3.

X Kowale (Fabri) Od stalenia siekiery gl 2 den. 6. od podkowy (babatum) calowej (stalowanej?) na konia większego gl 1 den. 3, na konia mniejszego gl 1, topor (securis) wielki do drewa gl 4, siekiera ciesielska gl 4, długowieszcza siekiera gl 5, Kopa (capecia) gwozdzi mniejszych denar. 9. – Mają mieć zawsze na sprzedaż pod karą.

XI Bednarze (doliatores) Półachtelek posmolony gl 2, beczka rybia (vas piscium) gl 2, putachtelek niesmolony gl 1, wiadro denar. 9, ceberna wodę gl 1, przykadek gl 30, Vas ad cauter in quo est coroliquatuor gl 4, obręcz nań denar. 9, obręcz na beczkę wielką (dolium majus) gl 2, na przekadek mniejszy gl 1.

XII Miecznicy (Gladiatores) A reformatione Granath gl 6, a sarszun a gladio gl 5, a cultro gl 4, a reformatione (roboty) szable tureckiej chorem gl 15, Miecz spiski gl 15, Od zakówki z jednej strony gl 1, a cultro simplici cum czeloze gl 3.

XIII Kołodzieje (Rotifices) Od koła pojedynczego do wozu dwukonnego gl 10, trzykonnego gl 12, czworokonnego gl 20, od roboty (reformatione – naprawy?) dzwona denar. 12.

XIV Stelmachy (Currifices) Rydwan pod koła pod 2 konie na pułtrzecia łokcia floren. 4, wóz większy lub mniejszy na 4 lub 3½ łokci pod 3 lub 4 konie flor. 5. Wóz wojenny (stipendiariorum currus) z przyrządem, wagami, orczykami szkolemi, poklitnicami flor. 4,

XV Sukiennicy (Pannifices) mają robić postawy sukna mające długości 30 szerokości 2 łokcie; ktoby robił nie podług miary zapłaci kary grzywien 14; sukna obłych i Mogilskie mają mieć też samą miarę.

XVI Kuśnierze Od wyprawy popielicy denar. 9 gronostaja den. 3, liszki gl 1, kuny den. 9, Od podszycia giermaku bez przydatku i też bram gl 5, od podszycia myczki gl 1, kołnierz lisi, z brzuchami, z gardłami, z kołnierzami z dobrą oprawą flor. 2. 2.

Bunt czyli sztuk 10.

R. 1772 kosztowało:
Para barankow wyporkow bukarskich siwych, czarnych lub kasztanowatych . . . . . zł. 24.
" baranków krymskich lub tatarskich czarnych lub kasztanow. " 16
" takichże podlejszych czyli astrachańskich " 8
" " mussulskich . . " 4
" " perskich siwych " 10
Bram " " " [illegible] " " 40
" " kałmuckich czarnych siwych lub kasztanowatych . . . . . " 40
Para " kałmuckich " 15
10 sztuk " reszetelowskich czarnych . . . " 15
(siwe) Para baranków lintwarów tatarskich . . " 3
" " prostych byrow moskiewsk. " 2
" mbrluszkow zadnieprskich czarnych . . . " 1

R. 1628 d. 21 Lutego (feria secunda post festum S. Valentini mart. proxima) wyznaczeni Komisarze Królewscy: Mikołaj Oleśnicki wojewoda lubelski, Mikołaj Firlej kasztelan wojnicki starosta lubelski, Andrzej Szołdrski gnieźnieński poznański, kruszwicki, krakowski kanonik sekretarz król. Wacław Leszczyński sekretarz król. (w miejsce Andrzeja Baranowskiego sekret. król.) Hieronim Przyłęcki ~~[illegible]~~ (dapifer) stolnik krakow. z województwa krakow. Bartłomiej Baranowski wojski (tribunus et vicepraepositus lublin.) z województwa lubelsk. Tomasz Napiórkowski z wojew. bełzkiego, Marcin z Kalinowy Zaręba starosta grabowski z wojew. mazowieck. złożywszy wprzód przed Jakobem Poniatowskim pisarzem grodzk. lubelsk. że sumiennie taxować będą i że podarunków żadnych (dla przekupstwa) brać nie będą, zaczęli komissią i wezwawszy do takowej Krzysztofa Świnkowskiego i Andrzeja Bełzę z Krakowa oraz Aleksandra Konopnicę i Jana Reklowskiego z Lublina, jakoteż Jana Orlemusa i Baltazara Strubiczą z Warszawy rajców, przytem kupców z innych miast i rzemieślników którzy wtedy na jarmarku lubelskim byli, i z nimi następującą taxę i taryffę towarów i robót ułożyli:

<u>I Orzeczenie do żywności należących.</u> — Ponieważ w nich cena wedle czasu i urodzaju różna bywa, powinni starostowie w każdém województwie lub ziemi stanowić takową cztery razy do roku w suchedni we środę i ową taxę wywieszać gdzie przekupniowie sprzedają, aby się każdy mógł do niej stosować. Przekupniom i przekupkom niewolno wybiegać przed miasto i żywności nim do miasta zawiezione zostanie zakupować pod karą odebrania tejże żywności i wygnania z miasta. Przekupniom i przekupkom nie wolno kupować rzeczy i żywności na targu póki południe nie minie na co ma być chorągiewka wywieszona od poranku do południa; przez całe dopołudnie wolno tylko ludziom na swą potrzebę kupować; popołudniu co niesprzedano mają prawo dopiero przekupniowie kupować. Przekupień który by kupił żywność gdy chorągiewka wywieszona, utraca takową. Jeżli kto dopiero popołudniu do miasta żywności przywiezie, niewolno jej owego dnia kupować przekupniom tylko obywatelom i gościom. W domach gościnnych niewolno brać więcej zysku na korcu owsa jak 2 grosze pod karą 14 grzywien. Koni, skór, saletry niewolno z kraju wywozić pod karą konfiskaty takowych, których towarów skonfiskowanych połowa ~~[illegible]~~ Skarbowi a połowa urzędowi z delatorem dostać się ma. Gdyby dla zrobienia drożyzny ~~[illegible]~~ niektórzy mianowicie żydzi przed targiem zmówiwszy się zakupywali towary, mają im być urzędownie skonfiskowane i sprzedane z których połowę weźmie skarb a drugą połowę urząd z delatorem.

Zboże r. 1609 sprzedawano na Ukrainie na Trzecienniki (Trzeilinug) a na Wołyniu na mace (Matzen - co tyle było co trzeciennik)

Ryby: dorsz, sztokwisz, lwowskie szczuki, węgorze, jesietry (na sztuki, na beczki) wyzina (na maże wozy) - suche ryby wielkie na stasuchy łosoś, wiązy jesiotr (na sztuki) jury (na troski)

Kupcy, przekupnie, rzemieślnicy, szynkarze powinni jawnie i nie potryjomu każdemu chcącemu sprzedawać towary pod karą dwojga 14 grzywien; ktoby zaś o to niewinnie zaskarżył kupca i nieprzekonał go, ma za karę natychmiast kupcowi w sądzie 14 grzywien zapłacić.

II. O łokciach, wagach, funtach, kwartach, korcach, beczkach. – Mają być jednakowe w całej Koronie i stosować się do miar krakowskich, czego doglądać mają urzędy wojewodzkie i starościńskie, którym gdyby kto w tem przekorę czynił zapłaci jeźli jest pod władzą starostwa kary 100 grzywien a w miastach dóbr duchownych i szlacheckich do sądu ziemskiego kary 50 grzywien (według konstytucyj z r. 1607 i 1621)

III. O furmanach, flisach i robotnikach. – Stosownie do miejsca i czasu mają urzędy wojewodzkie i starościńskie stanowić taxę żywności od fury na milę. Chłopi co się na flis najmują nieśmią żądać więcej jak 1½ grosza na milę wodną przy strawie, sternik gr. 6, rotman od jednej szkuty gr. 2, a od dubasa gr. 1½ na milę tak nadół jako i nagórę. Ktoby więcej płacąc flisom takowych do siebie przywabiał, zapłaci kary 14 grzywien od każdego flisa. Robotnicy którzy się na dzień do kosy, młocki, siekiery, rydla, motyki najmują oraz pomocnicy do murów, niemają więcej wymagać na dzień przy strawie gr. 3, a przy swej strawie gr. 5. a gdzie droga żywność najwięcej gr. 6. Ci co się do żniwa, do plewidła i tym podobnych robot najmują, mają brać przy strawie dziennie gr. 2. – Ktoby przewabiając robotniki za droższą cenę najmował zapłaci kary podwojnej grzywien 14 urzędowi.

IV. Złoto. – Dwojakiej jest próby złoto: węgierskie i koronne. Rzeczy węgierskiego złota mają być z szczerych czerwonych złotych robione. Koronne złoto zaś ma mieć taką probę: do 6 czerwonych złotych węgierskich ma być przydany siodmy osmzłotowego srebra jako przysada; a z taką przysadą każdy czerwony złoty ~~~~ koronny ma być po 3½ złotego szacowany. – Od roboty dziesięciu czerwonych złotych, ma być dawany jedenasty (złotnikowi za robotę). – Ponieważ zaś roboty drotowe równo ze szmalcem ważą jak złoto: ma się tylko do 8 czerwonych złotych dziewiąty szmalcu (szmelcu) dawać. – Aby zaś złotnicy jednakiej złoto koronne mieli próby, powinni wszelkie roboty dawniejsze (mające inną przysadę czyli probę a niż wyżej wymieniona) wyprzedać do miesiąca września; poźniej bowiem taxować się ma złoto koronne podług powyższej próby.

V. Srebro. – Srebra ma być jedna liga po wszystkiej Koronie; to jest do 14 łotów srebra ma iść 2 łoty przysady – Cena srebra (dopokąd talary po 2½ złotego trwać będą) zaś taka będzie: Jeden łut fajnsrebra po 1 zł. 7½ gr. (co uczyni za grzywnę takowej ligi 17 zł. 17 gr.) od roboty 2 zł. 1½ gr. (Cała więc grzywna z robotą i przysadą kosztować będzie 20 zł.) – Złotnikom niewolno innego

srebra i z inną przysadą robić jak powyższa, dla tego aby była jedna liga i jedna próba srebra w wszytkiej Koronie. Dawniejsze roboty srebrne z inszą przysadą mają do 1 września wyprzedać – Ktoby robił srebro innej proby, traci takowe i płaci kary 14 grzywien podwójnie lub potrójnie – Na każdej robocie ma być cecha miasta i mistrza. – Za pozłotę po obu stronach ma złotnik tylko 2 czerwone złote na grzywnę kłaść, od roboty tej pozłoty brać nie mają (tylko za złoto) – Złamanego srebra niewolno nikomu zlewać tylko przysięgłym złotnikom, aby się zguba każdego nie tak łatwo utaić mogła. – Monety koronnej niewolno nikomu szmalcować; ktoby pieniądze drobne koronne zlewał i szmalcował albo je ostrzygał ma być w urzędzie grodzkiem jako fałszerz karany; ktoby ostrzyżki czerwonych złotych i pieniędzy srebrnych sprzedawał, jakiego kolwiek stanu byłby, utraci takowe przez konfiskatę i zapłaci karę podwójną 14 grzywien. – Materye zaś do robot złotniczy po następującej cenie (a nie po droższej) kupować mają: Waynsztejnu funt gr. 8; Purifu (?) materyj do srebra i do złota 4 zł; Głuskielu (?) materyj funt 6 gr.; Pilek tuzin gr. 24; Piła wielka 18 gr.; Salamonialia funt 48 gr.; Gryszpanu funt gr. 24; Funt saletry gr. 8; siarki gr. 3; Kuperwasu gr. 6; Trydwayseru (?) gr. 6; Smoły funt gr. 6; Glywaru zł. 2.

VI. Miedź. – Ponieważ drogość miedzi z tąd pochodzi, iż takową wszystką na Gdańsk do obcych krajów prowadzą za morze: powinien każdy kupiec prowadzący wozem miedź do Gdańska, składać ją w Krakowie, a prowadzący wodą zaś w Kazmierzu dolnym i Warszawie; na których to składach mają przez 4 tygodnie trzymać i rozprzedawać potrzebującym, pod utraceniem towaru. Miedź mają sprzedawać nową funt lubelski po 15 gr. starej zaś po 10 gr. ponieważ teraz miedź tylko z Węgier przychodzi – Kotlarzowi niewolno przybijać żelaza na miedź, dopóki jej pierwej nie zważy i nie nacechuje wiele ma funtów – Każdy kotlarz ma swą cechę kłaść na swą robotę. – Ktoby drożej sprzedawał miedź z żelazem ma mu być skonfiskowana i zapłaci kary 14 grzywien. – Od prostej roboty mają kotlarze brać od funta gr. 3½ a od pobielanej z cyną – nierachując w to żelaza które podług swej taxy płacone być ma – Mosiądzu funt gr. 15, a od roboty funta gr. 3; Ołowiu funt gr. 1; Żelaza funt 1 gr. i 1 szeląg.

VII. Cyna. – Lautercynu ponieważ mało do Polski przychodzi ma kosztować funt 18 gr.; kamień lubelski 19 zł. 6 gr; Cetnar wagi lubelskiej 19 zł. – Ponieważ Konwisarze nie robią z samego lautercynu naczynia, tylko z przysadą ołowiu, niewolno im więcej dawać przysady tylko do 10 funtów lautercynu 2 funty ołowiu przysady. – Każdy Konwisarz powinien na każdem naczyniu co robił nakładać cechę swoją i miasta. – Funt takiej ligi ma się płacić po 15 gr. a od roboty 3 gr.; starej cyny do której niewolno przydawać przysady funt 6 gr. od roboty funta 3 gr. – Ponieważ Konwisarze czynili trudność aby mogła wiedzieć proba ligi cynowej;

tedy urzęda mają mieć na ratuszu probę zlaną z 10 funtów lautercynu a 2 funty ołowiu w jedną masę, podług której roboty probować mają a przestępców karą 14 grzywien karać.

VIII. Materye jedwabne. — Łokieć Szkarłatu dicento 19 zł. Półszkarłacia dyssentata łokieć 14 zł; Łokieć Granatu 14 zł. Półgranacia 10 gr. Axamitu sze:rokiego weneckiego natkanego szkarłatnego i czerwonego 12 zł. (Lazurowego i karmazynowego ma być dwiema złotemi łokieć taniej sprzedawany), Axamitu florenckiego karmazynowego wszelakiego gładkiego wzorzystego 12 zł, Axamitu inszych farb niekarmazynowego przedniego gładkiego i wzorzystego 10 zł, czar:nego florenckiego 9 zł. Karmazynowego florenckiego 10 zł. niekarmazynowego florenckiego 9½ gr. genueńskiego karmazynowego 9½ zł. czarnego dwunit:nego gładkiego i wzorzystego genueńskiego przedniego 7 zł 10 gr. półtorynit:niego gładkiego i wzorzystego 6 zł 10 gr, Axamitu refercatu gładkiego i wzorzy:stego 5 zł. 10 gr. Axamitu półrefercatu gładkiego 4 zł 5 gr., Axamitu gminowego gład:kiego 3½ zł. Axamitu cerisonego karmazynowego niepostrzyganego 10 zł, czar:nego niepostrzyganego przedniego 10 zł. — Felpy karmazynowej najprzedniejszej różnych farb 6 zł łokieć — Atłasu gładkiego weneckiego i wzorzystego florenckie:go karmazynowego 5 zł (genueński ma być taniej o groszy 6 sprzedawany), gładkiego i wzorzy:stego weneckiego i florenckiego niekarmazynowego zł. 4. gładkiego florenckie:go karmazynowego 4 zł 10 gr. niekarmazynowego takiegoż 3 zł 15 gr. Karma:zynowego lukieskiego 3 zł 15 gr. niekarmazynowego takiegoż 3 zł. Atłasy wzorzyste wszelakie in suo genere każde droższe nad gładkie o groszy 10. — Adamaszku weneckiego karmazynowego przedniego 5 zł (genueński kar:mazynowy predni ma być taniej o groszy 6 sprzedawany), weneckiego nie:karmazynowego zł 4 (genueński szercią groszy tańszy), karmazynowego lu:kieskiego 3 zł. 15 gr. niekarmazynowego takiegoż 3 zł. — Kitajki duple kar:mazynowej najprzedniejszej 3 zł. 15 gr. duple różnych kolorów niekarmazy:nowych 3 zł. Kitajki tawty szerokiej karmazynowej 2 zł. 10 gr. niekarmazyno:wej różnych kolorów 1 zł 10 gr. Kitajki wązkiej karmazynowej 15 gr. niekarmazy:nowej 12 gr. — Kanawace przedniej neapolitańskiej 2 zł 20 gr, mantuańskiej 2 zł. — Werzaneli szerokiej przedniej 3 zł. 15 gr. — Tercyneli przedniej zwyczajnej 2 zł. 15 gr. — Kapra:ciele łokieć 2 zł 10 gr. — Tebinu medyolańskiego 4 zł. — Brokadele wenec:kiej 2 zł. 15 gr. — Półatłasa łokieć 1½ zł. = Lut Jedwabiu karmazynowego 22 gr. niekarmazynowego farbistego rozmaitego gr. 18, (frankfurtski farbisty rozmaity ma być tańszy o 4 grosze) czarnego 14 gr. Supersviću albo półjedwabiu farbistego gr. 8, czarnego 6 gr. — Łokieć Pantu (wstążki ?) gdańskiego zwyczajnego szerokiego jedwabnego albo feloa barwistej 4 zł — Tuzin wstąg jedwabnych barwistych 12 gr. — Cewka złota norymberskiego abo weneckiego ciągnionego 5 zł. nieciągnionego 4 zł. mediolańskiego albo lipskiego nieciągnionego 3½ zł. — Cewka srebra norymberskie:go abo weneckiego ciągnionego 4½ zł. — Cewka srebra nicianego norymberskiego abo we:neckiego 3½ zł, nicianego mediolańskiego albo lipskiego 3 zł.

IX Sukna. – Łokieć sukien angielskich falendyszów lazurowej, zielonej
i czarnej farby przedniego gatunku 5 zł (inszej zaś farby o 10 gr. taniej) posled:
niego 4 zł, 3 zł. aż do 70 gr. (według dobroci i szacunku urzędów) – Postaw Ka:
razyey angielskiej lazurowej 28 zł, różnych inszych farb 26 zł. białej przednie:
go gatunku 22 zł. Cena ta zwyżyć się niemogła z powodu wojny, zatrudzenia portów
i pieniędzy – Waruje się też aby takowych sukien i postawów nieważył się nikt wycią:
gać Lundysz angielski po 2 zł. łokieć. – Ponieważ się zagęściły i w cenę poszły suk:
na karmazynowe których dawniej w Polsce nieużywano: przetoż ma kosztować
łokieć Karmazynu najprzedniejszego gatunku a farbowania olenderskiego
po 8 zł. a podlejszego taniej; farby zaś angielskiej po 6½ zł, 7 zł, 6 zł i taniej
według dobroci z szacunkiem urzędowym – Ktoby sukna innej roboty sprzeda:
wał za angielskie lub cechy albo czapy angielskie na takowe kładł, za takie
oszukaństwo ma towar utracić. – Paklaki nazwane Falendysze gdańskie
najprzedniejsze mają być po 50 gr. i insze podlejsze które zowią Syptuchy.
– Brekle dupelstat to jest dwarazy farbowane po 55 gr. 48 gr. i 40 gr. według
dobroci. – Szląskie Syptuchy według dobroci i oszacowania urzędowego. –
Postaw Karazyey szląskiej przedniego gatunku rozmaitej farby 17 zł. (pos:
ledniejsze tańsze), szląskiej białej 15 zł. – Postaw Sukna morawskiego 20 zł. –
Łokieć Baji angielskiej przedniej 2 zł, czarnej angielskiej 1 zł 15 gr. (posled=
niejsza taniej) szląskiej przedniejszej barwistej 28 gr. (podlejsza taniej) –
Postaw mający 36 łokci Kiru przedniego 15 zł, trzyząglowego farbistego 9 zł,
trzyząglowego czarnego 7 zł, dwuząglowego czarnego 6 zł, jednojęglo:
wego 4 zł. – Domowe sukna które prawo ziemskiemi zowie (podług Konsty:
tucyi 1556 mają być robione na 2 łokcie wszerz bez krajki) taką będą mieć
cenę: Postaw brzezińskiego przedniego 7 zł. podlejszego 6 zł. średniego 5 zł. pod:
lejszego 4 zł. – Przy suknach ~~zaś~~ gdzie indziej robionych i sprowadzanych
w cenie ma się mieć wzgląd na szerokość sukna, na odległość miejsca skąd
sprowadzone i na koszta fury i tym podobne wydatki:

X Futra. – Sorok Soboli czarnych z ogonkami najprzedniejszych 700 zł. tro:
chę podlejszych 540 zł, najpodlejszych 200 zł, 180 zł, 150 zł. Rysiów najprzed:
niejszych szwedzkich 10 zł. perskich 80 zł. moskiewskich 60 zł; podlejszych
szwedzkich i perskich według piękności zł. 60, zł 50, zł 40. – Blam futra rysie:
go najprzedniejszego nóżkowego (w którym ma być nóżek większych 30, pomniej:
szych 40) 400 zł., perskiego 370 zł, moskiewskiego taniej; podlejszego 300 zł.
200 zł. 180 zł. 170 zł. według dobroci. – Blam futra rysiego grzbietowego (w którem
ma być grzbietów wielkich 14, pomniejszych 16) najprzedniejszego 300 zł. średniego
200 zł, podlejszego 120 zł. 100 zł. 80 zł. 60 zł. 50 zł., perskiego taniej, moskiewskie:
go jeszcze taniej. – Para Blam lisich najprzedniejszych 60 zł, podlejszych 40 zł. 25 zł.
25 zł. 18 zł. 15 zł. – Para Nożek rysich przedniejszych cenkowatych szwedzkich 40 zł,
30 zł, 25 zł. 20 zł. 15 zł. 10 zł. – Blam Pupków sobolich (w którym bywa 80 pupków) przed:
niejszych 60 zł. średnich 40 zł, podlejszych 30 zł. 25 zł. 20 zł. – Ogonki sobole najprzedniej:

sze 8 zł, podlejsze 5 zł. – Marmurek przedniejszy najwiekszy 180 zł. podlejszy 120 zł.
100 zł. 80 zł. 60 zł. 50 zł. 40 zł. – Sorok Kun (w blamie ma być sorok) najprzedniejszych
60 zł. srednich 40 zł. podlejszych 30 zł. 25 zł. 20 zł. – Bóbr samorodzki przedni wielki
40 zł. sredni 25 zł. podlejszy 18 zł. 12 zł. 8 zł. 4 zł. Bóbr ciemierzycki najprzedniejszy
18 zł. posledniejszy taniej. – Białogłowska Czapka bobrowa najprzedniejsza
samorodna 40 zł. ciemierzycka 28 zł. podlejsza taniej. – Blam Gronostajów
szczerych najprzedniejszych (w którym ma być 80 gronostajów) 24 zł. srednich 18 zł.
podlejszych zł. 15. zł 12. – Blam Popielic (w którym ma być sztuk 120) najprzed-
niejszych zbiorek zł. 14. zł 13, srednich 10 zł. 9 zł. 8 zł. podlejszych 7 zł. 6 zł. – Blam
popielicowych brzuchów albo bieliszków przednich 6 zł, podlejszych 4 zł. 3 zł.
– Lis cały moskiewski i podolski najprzedniejszy 3½ zł. podlejszy 3 zł i kopa, szwaj-
carski sredni 2 zł 10 gr. francuski najprzedniejszy 1½ zł. tatarski najprzedniejszy
gr. 24. – Blam lisi grzbietowy (w którym ma być 16 lisów niemieszanych) moskiew-
ski albo podolski najprzedniejszy 25 zł. szwajcarski przedni zł 18, podlejszych 14 zł 13 zł.
12 zł. francuski i tatarski tańszy. – Slamowe futra jako i grzbietowe
według gatunku i dobroci. – Blam Królików czarnych (w którym 40 sztuk) 7 zł. pod-
lejszych 5 zł, 6 zł. szarych 5 zł. 4 zł. 3½ zł. – Sorok Łasic 4 zł. – Blam Łasic
przedni 9 zł. – Kozek gdańskich 10 zł. 9 zł. – Sto Smuzyków angielskich 18 zł.
a blam 6½ zł. – Skóra barania najprzedniejsza 12 gr. mniejsza 8 gr. pomniej-
sza 5 gr. 6 gr. 7 gr. jagnięca 4 gr. 3 gr. – Skóra wilcza najprzedniejsza 4 zł, podlejsza
taniej. – Skóra niedźwiedzia najprzedniejsza 8 zł.

XI. Rzeczy szockie i kramarskie. – Sztuka Muchajeru niemieckiego
szerokiego (który niesie łokci 24) co jedwabnej maści zowią karmazynowego 28 zł. inszej
maści i farb 22 zł. dwunitnego różnej maści 9 zł. niderlandzkiego dwunit-
nego różnej maści 8 zł. – Sztuka Harasu wązkiego wszelakiej maści (w której 44
łokci) 10 zł. – Sztuka Barchanu szarego, czarnego, gwoździkowego najprzedniej-
szego (w której 22 łokci) 6½ zł. podlejszego taniej. – Półsztuczka Barchanu far-
bistego inszego i ceglastego (w której 11 łokci) 3 zł 15 gr. – Bunt Brewetnic nie-
mieckich i białowzorzystych (w którym 15 chustek) 6 zł. podlejszych z czarnym
brzegiem 5 zł. – Sztuka Syderzu gładkiego wszelakiej maści 4 zł. kosmatego róż-
nej maści 5 zł. – Sztuka Fartuchów cienkich niderlandskich (albo harasu
szerokiego w którym 43 łokci) 43 zł. wrocławskich trochę grubszych nie tak sze-
kich (w której łokci 47) 20 zł. – Łokieć Fartuchów gdańskich grubszych od wrocław-
kich. (których bywa w sztuce 60 łokci) 20 gr. niderlandzkich 13 gr. – Łokieć Tribu albo
półaxamicica przedniego 1 zł 15 gr. gdańskiego inszego podlejszego 1 zł. 6 gr. – Łokieć Tabi-
nu z wodą 1½ zł., najpodlejszego 18 gr. – Łokieć Nędzy szerokiej bogatej 1 zł. 6 gr. –
Łokieć Buratku z axamitnemi prążkami jedwabiem pokryte 1 zł 20 gr. z prążkami
bez jedwabiu 15 gr. wzorzystego niderlandskiego 22 gr., czarnego w kwieciu taksamo; –
Sztuka Płótna flamskiego w różnych gatunkach według dobroci – Sztuka
rąbku flamskiego najprzedniejszego 28 zł. podlejszego taniej; hiszpańskiego albo szląskiego

R.1772

Boroniszuku pafkowatego wołofkiego sztuka (10 łokci) 3 zł.

przedniego 9 zł., podlejszego taniej aż do 2 zł. — Płótna Kolońskie (które wieść mają
łokci 22) mają być tak sprzedawane iż do każdej sztuki nad koszt doliczy się tylko 1 zł 20 gr.
— Sztuka Płótna szwabskiego (ma mieć łokci 15) najprzedniejszego 8 zł. posledniego 5 zł.
głogowskiego, wrocławskiego, wielkopolskiego najprzedniejszego 3 zł. średniego 2 zł. 10 gr.
podłego 1 zł. 20 gr. (te płótna mają mieć 11 łokci w sztuce) — Putsetek Płótna podgórskie=
go lanego (które niesie w szerz 1½ łokcia) najprzedniejszego domowego 12 zł. średniego
10 zł. 9 zł. podlejszego 8 zł. 6 zł. podgórskiego konopnego i inszego domowego
przedniego bielonego 8 zł. 7 zł. grubszego średniego 5 zł. i taniej. pacześnego
domowego roboty bielonego łokieć po 4 gr. — Łokieć Obrusu adamaszkowego
niderlandzkiego przedniego cienkiego 4 zł. średniego 3 zł. 2½ zł. podłego 1 zł 6 gr.
szląskiego przedniego adamaszkowego 1 zł 6 gr. średniego 18 gr. podłego 15 gr. toż samo
ma się rozumieć o obrusach wielkopolskich, podgórskich i inszych domowej
roboty. — Tuzin Serwet adamaszkowych przednich holenderskich albo nider=
landzkich 6 zł. średnich adamaszkowych kolońskich, lub inflanckich przed=
nich 3½ zł. grubszych adamaszkowych 2 zł i taniej. — Sztuka Ręczników
adamaszkowych kolońskich lub niderlandzkich średnich 7 zł. grubszych ada=
maszkowych 5 zł. przednich szląskich (których niesie 24 łokci sztuka) 5 zł. grub=
szych 3½ zł. — Łokieć Drelichu gdańskiego szerokiego najcieńszego 24 gr.
22 gr. inszego 15 gr. 14 gr. wrocławskiego w tejże proporcyi — Sztuka Czwilichu
(która niesie 14 lub 15 łokci) 4 zł. podlejszego taniej, niekolońskiego przedniego (którego
sztuka niesie 4 łokcie) 15 gr. podlejszego 10 gr. najpodlejszego 8 gr. 6 gr. — Sztuka
Nić flamskich przednich 10 gr. — Łokieć Pasamanu farbistego włochowego
szerokiego 1½ zł. węższego 1 gr. najwęższego ½ grosza, szeląg. — Sztuka Płótna
krakowskiego farbistego cienkiego 1 zł 20 gr. czarnego 45 gr. wrocławskiego cien=
kiego farbowanego 3 zł. — Sztuka Pytla przedniego (36 łokci) 8 zł, podlejszego
4 zł. najpodlejszego 3 zł. — Tuzin Pończoch białych 12 zł. białogłowskich 8 zł.
podlejszych wszelakich 7 zł. dziecinnych 3 zł 15 gr. sztametowych białych przed=
nich 12 zł. bawełnianych weneckich białogłowskich cienkich 45 gr. nicianych
białogłowskich domowej roboty 15 gr. — Tuzin Skarpetek różnych wysokich
2 zł. 12 gr, inszych 2 zł. — Tuzin Rękawic dzianych 2 zł. włochowych 2 zł. łosich
12 zł. białogłowskich podszytych 6 zł. — Para Nożów wielkich z widelcami norymbers=
kiej roboty przednich z białą kością lub szaro oprawnych, nożyków francuskich
albo hiszpańskich najlepszych. ½ grzywny — Funt Prochu działnego 8 gr. — Funt
Kulku 3 gr. — Tuzin Zmiotelik 4 gr. — Szczotka przednia z białą kością 15 gr. czarna 10 gr.
<u>XII. Towary Ormiańskie.</u> — Kobierzec adziamski najprzedniejszy według dobroci
i wielkości 30 zł. 28 zł. 25 zł. adziamski słupiasty albo z różą przedniejszy 20 zł. pros=
ty turecki 16 zł. 15 zł. 14 zł. — Kilim perski albo mizurski długi przedni 20 zł. posled=
niejszy taniej. — Sztuka Złotogłowu perskiego 180, Konstantynopolskiego na sre=
brem albo złotem dnie 300 zł. — Skura Safianu czerwonego przedniego 3 zł. średnie=
go taniej; żółtego i brunatnego 2 zł. 15 gr. — Futro Bierek egipskich najprzedniej=
szych 35 zł. — Sztuka Muchajeru tureckiego najprzedniejszego 26 zł. tatarskiego 6 zł.

Altembas (Złotogłów perski)

wąskiego 18 zł. – Sztuka Czamletu czarnego 25 zł. 8. – Sztuka Bagazyey cien-
kiej przedniej 4 zł – Cewka Złota i srebra tureckiego 5 zł. – Czapka czerwona,
zielona i błękitna 4 zł. szara 3 zł. – Zawój zwyczajny z żółtem brzegiem
18 zł. biały gęsty i cienki szeroki i bogaty srebrem albo złotem tkany 50 zł. –
Chustka kwadratowa najprzedniejsza 1 zł. średnia 20 gr. podlejsza 10 gr. – Pło-
cienko do kołdry bawełniane najprzedniejsze 5 zł. i taniej według dobroci – Koc
biały wołoski 2 zł 10 gr. – Wór farbowany wołoski 3 zł. – Derka najcieńsza
5 zł. pospolita 3 zł. gruba 2 zł. – Koc nawtaczany turecki najprzedniejszy 18 zł.
– Welens prosty na pachołka 7 zł. krótki przedniejszy 10 zł. – Sztuka Haby
10 zł. – Łuk najprzedniejszy turecki 24 zł. podlejszy taniej – Funt Kadzidła
12 gr. greckiego 3 gr. – Korbacz 1 zł, inny za 20 gr.

XIII. Korzenie. – Przyczyna drogości takowych jest nieurodzaj gdzie się rodzą,
oraz wojny na morzu, przeto pewnego szacunku na korzenie które morzem
przychodzi nie zda się teraz uczynić. Kupcy przetoż mają prezentować w urzędzie
autentyczne świadectwa co do ceny według której z okrętu kupili; a urząd ustanowi
taxę którą kupcy w sklepach swych zawieszoną mieć mają. To się ma rozumieć
o pieprzu imbierze gwoździkach, muszkatowym kwiecie, muszkatowych gał-
kach, konfektach albo kondymentach. – Korzenie zaś które się w Europie rodzi
i lądem przychodzi następującą będą mieć taxę: Funt Szafranu Cymen-
tu 20 zł (a gdy będą czasy spokojniejsze ma być tańszy) cypryjskiego i tureckiego
który nie ma być fałszowany pod utratą towaru. – Kamień lubelski Oliwy wenec-
kiej przedniej 18 zł. hiszpańskiej 12 zł. – Kamień Migdałów 12 zł. i 13 zł. – Kamień
Różu 4 zł. – Cukry robione proste i lodowate według drogości kanaru mają być
przedawane. – Funt Galasu 15 gr. – Kamień Wosku 12 zł. a funt 12 gr. – Świece
małe i wielkie które na wagę przedawane być mają funt po gr. 16 rachując wosk
knoty i robotę. – Te rzeczy które są na kamień szacowane dla proporcione na
funt przedawane być mogą.

XIV. Materyje do lekarstw należące. – Ponieważ takowe z cudzych krajów (toż samo polecił
przychodzą, ponieważ teraz w zbytnią cenę poszły, i ponieważ ich jest wielki nume- statut Sejmu piotr-
rus; przetoż poleca się Akademiej Krakowskiej i doktorom Krakowskim aby za kowskiego 1523.
zniesieniem się wspólnem w przeciągu 3 miesięcy taxę postanowili która Vol. leg. T. I)
z pieczęcią urzędową lub drukiem wydana we wszystkich aptekach po całej Koro-
nie zawieszona być ma. Panowie Doktorowie po miastach mają co roku,
zwłaszcza że to z dawnego prawa należy, wszystkie apteki rewidować i ma-
terie nie świeże przez wyrzucać. Doktores Medicinae mają aptekarzy po mias-
tach doglądać aby mieli taxy zawieszone i podług nich przedawali.

XV. Wino. – Warowano jest Konstytucyjami r. 1578, 1611 i 1626 aby nikt nie
ważył się jeździć po wina do Węgier, tylko Węgrowie mają sami wina na składy
przywozić i przy nich nie dłużej jak 6 niedziel bawić, czego Starostowie, Celnicy
i Dozorcy doglądać mają, równie jak i tego aby nieprzywożono na składy wina w
innych naczyniach tylko w takich które mają dawny zwyczaj, a to pod utratą win
i karą na urzędniki za niedozór przez co wina węgierskie tańsze być mogą. –
Szacunek win na teraz następujący: Beczka wina węgierskiego starego najprzed-

R. 1588 sprowadzano wina zamorskie, francuskie, włoskie, hiszpańskie pinioły, alikanty, rywuły (rywuła bastert r. 1611) seki, madery, ozoje, kanary (w baryłach) – wina węgierskie (w pół kufkach) – wina greckie z Turcyi zwyczajnie lądem małmazyję (zaczęto r. 1611 morzem przez Gdańsk sprowadzać) muszkatele (w kufach) –

Wina eydenburskie (Oedenburg?), rakuskie, morawskie i reńskie (na wiadra), wina gubińskie, krosińskie (w morawskich drelinkach Dreiling?), wina wołoskie (w logach), miód, trójnik, kirsztrank, malinnik (na beczki) — Piwo gdańskie, świdnickie, głogowskie i wrocławskie (mierzono na achtele) Matmazya, Muszkateła (włoskie) Sywuta (Steinpfall Ri-vesaltes) Alakant (z Hiszpanii)

niejszego 80 zł. lub 70 zł. podlejszego 60, 50 i taniej. młodego najprzedniejszego 80 zł. — Wiadro wina endeberskiego (oedenburgskiego morlaszu?) starego najlepszego na składzie 30 zł. podlejszego 80 zł. i taniej, młodego najprzedniejszego 24 zł. — Hama wina reńskiego przedniego 50 zł. podlejszego taniej — Ukusek (oxheft?) wina francuskiego przedniego 36 zł. 30 zł. i taniej — Kufa Matmazyi przedniej 150 zł. i taniej — Hama Bastardu przedniego 35 zł. Kanaru przedniego 40 zł. Alakantu przedniego 35 zł. Octu najprzedniejszego 20 zł.

XV. Księgi. — „Księgi które na różnych w Chrześciaństwie miejscach niejednakim „drukiem i kosztem bywają drukowane, (szacunek) niepodobny być widzimy zwłaszcza że „oculis non subjectum. Jednak zabiegając szkodzie ludzkiej i tak owej wielkiej cenie „w przedawaniu ksiąg wkładamy i to autoritate comissoriali na Urząd wojewodzki i „grodzki Krakowski, aby się porozumiawszy z P. Rektorem akademii Krakowskiej i dwu ile „potrzeba ukaże, których tenże P. Rektor deputuje, do siebie wziąwszy księgi „tak wielkie jako i małe uważając wszystkie okoliczności tak druku, papieru, „miejsc odległych i zacności druku sub poena 14 marcarum i więcej, nad opisanie szacunku niewyciągano."

XVI Papier. Libra papieru najprzedniejszego 7 gr. — Ryza papieru najprzedniejszego 5 zł. średniego 4 zł. (a libra 6 gr) podlejszego 3 zł 15 gr. (a libra 4 gr.) najpodlejszego 1 zł. 25 gr. (a libra 3 gr.) szaregopapieru 1 zł. 6 gr. (a libra 2 gr.) — Ryza się tu względem kupna ogółem taniej rachuje, niżby przyjść miało na libry.

Rincz (pellicium hermellinum) 1394 kosztował 3 grzywny

XVI Kuśnierska robota. — Od stanowienia soroku sobolów 2 zł — Od wyprawy kuny 3 gr. — Od podszycia delij lub ferezyj futrem kuniem lub sobolem lub rysiem 1 zł. — Od czamary książej lisiem futrem podszytej 1 zł. — Od takiejże podlejszej rysiami, koszkami, kunami 46 gr. — Od szupki (czapki?) białogłowskiej bez bobru 18 gr. albo 15 gr. — Od stanowienia blamu kun wyprawnych 40 gr. — Od podszycia delij albo ferezyj barankiem 15 gr. — Od podszycia dolomana gr. 24 — Niewolno robić blamów tak kunich jako i grzbietowych, sliamowych lisich w którychby mniejsza liczba była a niżeli wyżej położona pod karą utraty futer i 14 grzywien — Tablicę tę z cenami wypisanemi powinien mieć każdy rzemieślnik zawieszoną w domu pod karą 14 grzywien.

tibialia (nogawice Hosen) famuraly, nadragi (succinctorium Schurz) r. 1394 jaka (Jacke kaftan) żupica (Leibrock tunica) opończa (pennula Regenmantel) kiepienik (Kittel, chlamys) pawłoka (purpurea vestis) fiatka (Haube, reticulum) podwika (velamen, rica) kieczka (Schurz calyptra) Kabat (Wams) kaftka (mastruca)

XVII Krawiecka robota. — Od delij jedwabnej półszkarłatnej, adamaszkiem i atłasem albo kitajką podszytej, także i od półgranatnej 40 gr. — Od delij bławatem litwowanej 1 zł 5 gr. — Od ferezyj jedwabiem podszytej 1 zł. 5 gr. — Od ferezyj złotogłowej lub aksamitnej podszytej 48 gr. — Od delij falendiszowej do futra — — Od delij atłasowej z pętlicami 40 gr. bez pętlic 20 gr, od falendyszowej z podszewką 26 gr. od karazyowej z podszewką 18 gr. — Od żupana jedwabnego podszewką jedwabną podszytego 40 gr, od falendyszowego w pas suknem od półgranatnego, szkarłatnego jedwabiem podszytego 40 gr, — Od kopieniaka szkarłatnego, granatnego, axamitnego podszytego atłasem 58 gr. od pospolitego 24 gr., od brzezińskiego 15 gr., podszytego 20 gr. od karazyowego 18 gr., od małego 12 gr. — Od giermaka falendyszowego 20 gr. karazyowego morawskiego 15 gr — od axamitnego strojonego z gęstemi pętlicami jedwabiem podszytego — — Od sutanny kaptańskiej jedwabnej 40 gr, sukiennej prostą robotą 1 zł. — Od płaszcza kaptańskiego sukiennego 40 gr, jedwabnego 40 gr. — Od płaszcza białogłowskiego sukiennego 40 gr., jedwabnego 24 gr. — Od mętliku 18 gr. — Od letnika axamitnego, adamaszkowego lub jedwabnego 70 gr, od jedwabnego muchajerowego z pasamonami 1 zł. 6 gr, bez pasamonów 1 zł, od dziecinnego 18 gr. — Od kołpaka jedwabnego 10 gr. sukiennego 6 gr. — Od ubrania falendyszowego z haftkami z przekładą prostą 10 gr. od prostego z przykopiciem stępnowanego 12 gr. od prostego bez haftek 6 gr. — Od kołdry drobną robotą przeszywanej z listwą lub wstążką 2 zł. od gęsto przeszywanej 50 gr. — Insze sztuczne roboty jako kto stargnie.

XVIII Czapnicze materyje i robota. — Ponieważ dla zatrudnienia miast
portowych wojnami materyje niektóre których czapnicy zażywać zwykli w
większą cenę poszły, przeto robota czapnicza i materie drożej się szacować musia=
ły, które za uspokojenia tańsze być muszą: Ceber lagru winnego 1 zł. barwice
miodowej 12 gr. — Kamień hatunu 8 zł. bryzelij 9 zł. — Tuzin giepel 2 zł, ſtron
2 zł — Beczka łoju smakowanego 2 zł, drugiego gatunku 20 gr, trzeciego ga=
tunku 12 gr. najpośledniejsza 6, 5, 4 gr. — Kapelusz bobrowy bez podszewki 8 zł.

XIX Miecznicza robota. — Szabla oprawna gotowa we wszystkiem w kusz
(oprawna) hajducka wymiecowana drabowa z żelazem 70 gr. — Koncerz z kowa=
lami pobielanemi z krzyżem w capie oprawny 3 albo 4 zł, z żelazem pobiela=
nem w kusz oprawny 3 zł — Pałasz z żelazem oprawny w capę 5 zł, w kusz
oprawny 3 zł. — Miecz z żelazem oprawny w capę 6 zł — Kord z żelazem oprawny
w capę 4 zł, oprawny w kuſa 3 zł. — Głownia szabla proſta bez oprawy 20 gr, szab=
la dobra 1 zł — Głownia kord 24 gr. — Głownia miecz 1 zł 6 gr.

XX Kowalska robota. — Ponieważ żelazo w nierównych cenach na wozy sprze=
dają, postanawia się więc aby sprzedawano na wagę funt po 1 gr. i 1 szeląg; cetnar
tedy żelaza który ma w sobie 5 kamieni lubelskich a 160 funtów ma być przedawany
po — — Cetnar blach niderlandſkich i węgierskich kowalskiej ślusarskiej i miecz=
niczej roboty (który ma mieć w sobie 5 kamieni lubelſkich a funtów 180) ma być prze=
dawany po 13 zł 10 gr, a funt po 8 gr — Funt drutu mosiądzowego grubszego 18 gr.
najcieńszego 20 gr — Kosa najlepsza szeroka do sieczki 20 gr. — Podkowa do konia
polskiego i tureckiego największa bez przybicia 3 gr. z przybiciem 4 gr. — Średni 2 gr.
z przybiciem 3 gr. — Do małego konia Żmudzina 1½ gr. z przybiciem 2 gr. — Od przybi=
cia samej podkowy czy będzie w ogniu lub nie 1 gr. — Od inszej roboty od funta
żelaza w drobniejszej robocie 2 szelągi, w grubszej ½ grosza.

XXI Ślusarska robota. — Ponieważ niepodobna jest oszacować wszelkich subtel=
niejszych robót ślusarskich które się w żelaznych kramach sprzedają: przeto tylko
ceny rzeczy grubszych i do pospolitego używania potrzebnych się kładą: — Żelaza
pobielanego do zupełnego poszosnego szoru we wszystkiem 8 zł, do poczwórnego
szoru 6 zł, do przedniego półszorku na parę koni 2 zł. — Proſte żelaza pobielane ma=
ją być tańsze. — Strzemiona usarskie pobielane i adziamskie ſtrzemiona 1 zł 18 gr.
— Wędzidło kozackie 8 gr — Wędzidło kozackie z ołatami i łańcuszkami 15 gr — Mun=
sztuk usarski pobielany 1½ zł — Grot pobielany 12 gr — Grot polorowany 20 gr — Sie=
kierka hajducka 6 gr — Topor wielki ciesielski 1 zł 15 gr — Siekiera największa do
drew ważąca 5 funtów 18 gr. pomniejsza 13 gr.

XXII Rusnice. Ponieważ różna robota i dobroć takowych, przeto ci co je na jarmar=
ki przywożą, mają ~~[illegible]~~ urzędom pokazać swe ruśnice i takowe zaprzysiągnąć,
aby się ustanowiła cena którą na tablicy z podpisem swym i pieczęcią urzędu mają mieć
w kramie — Muſzkietów zwyczajnej roboty dla piechoty niepowinni drożej przedawać tylko po 8 zł —

Arkabuz, rusznica, kozoſka, ptaſzak, muſzkiet, knot, żagiew,

Pospolite bandolety i karabiny prostą osadą po 8 zł, krótkie rusnice prostą robotą po 6 zł.
– Insze wszelkie rzeczy i instrumenta które się w żelaznych kramach przedają, pod=
tug gatunku roboty i miejsc przedawane być mogą.

<u>XXIII Rymarska robota i skóry.</u> Przyczyna drogości skór jest ta iż
je żydzi i ludzie kupieccy wykupują i za granice wywożą, co zakazano mianowi=
cie konstytucją r. 1626, czego mają starosty pograniczne i celnicy przestrzegać.
Przy przedawaniu mięsa powinien rzeźnik zarazem wywiesić skórę bydlęcia do
sprzedania. Ceny: Skóra surowa największa z wołu podolskiego lub czabańskiego
2½ zł. średnia skromna 2 zł, mała 1 zł 18 gr. pomniejsza 44 gr – Skóra jało=
wicza dobra surowa 1 zł 15 gr. mniejsza według małości aż do żółtego cielęcia 12 gr –
Skóra kozłowa za półgrzywny, podlejsza 20 i 18 gr – Garbarska robota od wypra=
wy skóry wołowej największej 20 gr. od mniejszej 18 gr, od jałowiczej 15 gr. od
cielęcej, skopowej, baraniej prosta wyprawa 6 gr – Od wyprawy skóry wołowej
czabańskiej albo podolskiej wielkiej na jucht 1 zł, od pomniejszej 24 gr. i mniej
według małości – Skórek baranich do futrowania 3 zł 10 gr – Para juchtu mos=
kiewskiej roboty i innych podlejszych 8 zł, litewskiej polskiej i innej roboty
największych 7 zł. pomniejszych 6 zł, jeszcze mniejszych 5 zł. – Podjuchtów
para 4 zł. – Skóra canicowa barania 2 gr, litewska 16 gr. i taniej – Skóra
kordybanowa przednia największa 1½ zł, podlejsza 1 zł, jeszcze podlejsza 24 gr
jeszcze podlejsza 20 gr – Skóra kozłowa czarna prostej wyprawy 1 zł 4 gr.

<u>XXIV Safiany robione w Państwach Koronnych.</u> – Skóra kozłowa
przednia żółta 1½ zł – Skóra safianu podlejszego 40 gr. jeszcze podlejszego 1 zł –

r. 1394 corman (worek skorzany) pokrowy (na siodła, skorzane) wyprawiano turze skóry

Skóra łosia wielka wyprawna kędzierzawa 13 zł, mniejsza taniej – Skóra je=
lenia 7 zł. – Zamszowa kozłowa wielka 1 zł 15 gr – Skóra do prasowania kuszu
do kordowych szabel 20 gr. podlejsza 15 gr. – Szor na 4 konie z potrzebami wszyst=
kiemi, żelazami, uzdzienicami, biczami 20 zł – Półszorek parszoty z naszel=
nikami z lejcem i z biczem 10 zł – Naszelniki do pary koni z żelazem obstaw=
ków 1 zł. – Lejc 18 gr. – Cugiel do uzdy – gr. – Trybie 8 gr. I. Ryngorz (Ringgurt)
12 gr. – Nagłówek juchtowy usarski zawijany z uzdzieniczką i wodzą długą
23 gr. – Uzdeczka kozacka gończa juchtowa z wędzidłem 20 gr – Kantar z
wędzidłem 20 gr – Puślisko juchtowe usarskie sowite 24 gr. kozackie 12 gr. –
Popręg usarski pokładany suknem 26 gr – Uzdzienica biała torkmisowa
sowita 10 gr – Rzędzik kozacki najprzedniejszej roboty 1½ zł. – Postronków dob=
rych drotowanych para najlepszych 3 gr, roboty podgorskiej 2 gr.

<u>XXV Siodlarska robota.</u> Siodło usarskie falendyszem dobrym nakryte z po=
krowcem, poduszkami i potnikiem według materyj i roboty 9 zł, 8 zł., z podlejszego
falendyszu 7 zł, 6 zł, karazyowe z takiemiż potrzebami 4 zł. wożnickie z poduszkami
i potnikiem 2½ zł. włoskie kurdybanowe 12 zł. 11 zł. 10 zł. – Kulbaka safianem nakry=
ta 6 zł, cienicem nakryta 3 zł.

XXVI Miechownicza robota. — Sabeltasz z falendyszu przedniego 1½ zł. z podlejszego 1 zł 6 gr. Karazyowy [illegible] 20 gr. i 18 gr. według wielkości. — Ładownica falendyszowa wielka 50 gr. podlejsza 40 gr. mniejsza po złotemu, po półgrzywny. — hajducka rzemienna 24 gr. — Hamelia falendyszowa przednia ze dwiema rzędami 80 gr. o jednym rzędzie, kopę. — Materace według roboty i wielkości mają być przedawane. — Worek do ćwieczków i młotków 7 gr. — Pokrowiec do korda i szabli 24 gr. a bez worka 15 gr.

XXVII Olsternicza robota. — Olstro do muszkietu długiego 1½ zł. do krótszego 1 zł. 6 gr., do ptaszej rusznice podobnież; do puthaku 24 gr., do karabinu 1 zł. do pistoletu robotą francuską 1 zł 12 gr. robotą prostą 20 gr. do krótkiej rusznice 15 gr.

XXVIII Blachownicza robota. — Blachy są 3 gatunki: sztirska najlepsza o którą trudno, krzyżowa i gemajn albo pospolita. Kupuje się zaś beczkami, a w beczce powinno być blach 300 po cenach: beczka stajerskiej 60 zł. krzyżowej 35 zł. gemajn albo pospolitej 35 zł. — Latarnia wielka zdrotowana w blach trzy ze półgrzywny; mniejsza taniej. — Latarnia włoska kraczona w blach dwie 50 zł. — Druslak wielki blachowy w blach trzy 24 gr. mniejszy taniej — Kewar krzyżowy wielki w blach dwie 16 gr. mniejszy prosty 5 gr. jeśliże mniejszy taniej — Ładownica największa we 20 wiek z blach trzech z obu stron obłożona litowana 28 gr. mniejsza 20 gr. 15 gr. — Lejka wielka czarkowa w blach cztery z durszlakiem 13 gr. mniejsza taniej. — Ładownica największa 1 zł. — Lejek zwyczajny i forma do robienia świec łojowych trzy, na wielkie świece 26 gr. — Tarka wielka z blachy czarnej 8 gr. 7 gr. — Krzesiwo wielkie kwadratowe i okrągłe 15 gr. — Flasza garcowa z śrubą cynową w blach dwie 24 gr. — Lichtarze do ścian w półtory blachy 12 gr. 11 gr. — Kwartka blaszana 10 gr. półkwarty 4½ gr, kwarteczka 4 gr., półkwarteczka 2 gr.

R. 1394 płatnerz (brennarius) robił zbroje, stalowe szosl (części zbroi) karwasze (manicae) gehynk helm (szlom) (~~cassida~~) nagolenice (bejingwanth) naramiennik (skorki) brzewicza (pnytbica - cassida) blachy piersiowe (pectorale) opaska (szorczel) harnasch (cały rynsztunek) Przęcka (stuck, fibula)

XXIX Szewcka robota. A) Kordybanowa: Buty usarskie dostatnie na wielką nogę 10 zł 24 gr. na średnią nogę 1½ zł. na małą nogę 1 zł. 8 gr. — Baczmagi z kapciami na wielką nogę 1½ zł na średnią 40 gr. na małą 1 zł 5 gr. — Ciżmy na wielką nogę 28 gr. na średnią półgrzywny, na małą 18 gr. — Trzewiki męskie ~~męskie~~ kordybanowe na wielką nogę 1 zł. na średnią 24 gr. na małą 18 gr — Pantofle na wielką nogę 26 gr. na średnią 22 gr. na małą 18 gr — Boty włoskie męzkie z pręczkami wielkie 3 zł. na średnią nogę 2 zł. 20 gr. na małą 2 zł. 6 gr. — B.) Obuwie białogłowskie: Trzewiki na kurku albo na molach kordybanowe na wielką nogę 26 gr. na średnią 22 gr. na małą 15 gr. o jednej zaś podeszwie taniej. — C.) Robota kozłowa: Skóra kozłowa 1 zł. 24 gr. Boty z niej na wielką nogę 1 zł 20 gr. na średnią 26 gr. na małą 20 gr. na najmniejszą taniej. — Boty białogłowskie na wielką nogę 24 gr. na średnią 18 gr. na małą 15 gr. na najmniejszą taniej. — Ciżmy na wielką nogę 18 gr. na średnią 13 gr. na małą 10 gr. — D) Z safianu tureckiego: Boty czerwone wielkie z najprzedniejszej skóry 3½ zł, na średnią nogę 3 zł — Boty żółte na większą nogę 2½ zł, na średnią 70 gr. — Baczmagi z kapciami z safianu żółtego 1 zł 18 gr. na średnią nogę 1½ zł, na chłopięcą nogę 1 zł. E) Z safianu koronnego:

R. 1394 sotulares (rodzaj kamaszy) z sukna
skornie (ocreae [illegible])
trzewiki (calo ~~po~~ [illegible], pantofel)

Bóty na wielką nogę 54gr. na mniejszą 1½ zł na jeszcze mniejszą 1zł. 8gr. – Baczmagi z Kapcami na wielką nogę 1½ zł. na średnią 40gr., na małą 1zł. 6gr. – Cizmy na wielką nogę półgrzywny, na chłopięcą 18gr. – Kto swoją skurę da od wyrobienia z potrzebami swojemi 1zł. od wyrobienia skóry na bóty i co drobnego przytem 24gr. jeżeli z jednej skóry więcej par będzie. – Safianu domowego niewolno żadnemu szewcowi sprzedawać za turecki pod utratą roboty i winą 14grzywien. F.) Z skóry czarnej wołowej i jałowiczej: Bóty kowane na wielką nogę 1zł 6gr. na średnią 1zł. na małą 24gr. – Trzewiki wielkie o dwu podeszwach na chłopa 12gr. na średnią nogę 10gr. na małą 8gr. na mniejszą 6gr. – Trzewiki białogłowskie o jednej podeszwie 8gr. o dwu podeszwach 10gr. pomniejsze na średnią nogę 20gr.

Taxa czerwonych złotych i talarów nie ma być wyżej podnoszona nad cenę pieniędzy Konstytucyją 1620, 1623, 1627 oznaczoną; gdyby się cena pieniędzy zniżyła, mają też i ceny robót być stosownie zniżone. Do rozprzedania towarów i rzeczy podług cen dawnych pozwala się termin do 1 Septembra, co się tylko dotyczy złota, srebra, miedzi cudzoziemskiej, cyny, materyj jedwabnych, ormiańskich i szkockich towarów, korzeni, futer, materyj do lekarstw, towarów moskiewskich i innych rzeczy z obcych krajów przywiezionych; cena zaś na rzeczy domowe ma obowiązywać od niedzieli przewodniej. Ceny determinowane są dla Lublina jako miasta leżącego w środku Korony i jarmarkami nawet dla postronnych sławnego. Po innych miastach Urzęda biorąc uwagę na dalekość miejsc portowych lub bliskość mogą cenę w proporcyj zniżyć lub podwyższyć za attestacyją miast składowych z których towary brane. – Przekraczający taksę mają być natychmiast nie czekając terminu od urzędu karani, przyczem wolno jest apellować do Sądów zadwornych królewskich za daną rękojmią. – Towary i roboty w tem spisie niewymienione mają Urzęda taxować; przyczem Ustawa niniejsza obowiązywać ma na całą Koronę i wpisaną zostaje w księgi grodzkie lubelskie.

Cechy

Konstytucyja sejmu krakowsk. 1532 nakazała cechy (fraternitates) szanować i ich przywileje; tylko wojewoda z urzędnikami powinien ceny towarów i wyrobów rzemieślniczych stanowić.

Konstytucyja sejmu krakowsk. 1543 „Około Cechów miejskich które wolność „szlachecką obrażają rozkazujemy wojewodom aby każdy w swem województwie „tego strzegł aby te cechy chowane nie były ku szkodzie wolności ziemskiej" ... i aby miary i wagi sprawiedliwe były.

Ceny towarów r. 1772. Para butów safianowych tureckich żółtych lub czerwonych 4 zł, takichże ruſzczykowych z safianu kuckiego 2 zł. – Błam czekałów czyli wilków młodych tureckich rudych 6 zł. – Chomąt moſkiewſki z ſzorem lub na: biedrykami z blachą mosiężną 8 zł, te chomąta zwano kleſzcze – Kocioł żelazny do majdanu czyli ſmażenia potażu zwany Czahun 25 zł. – Jołom kozacki czyli czapka barankowa 2 zł – Kuczma wołoſka czyli czapka biała z barankami 1 zł – Spodek żydowſki czyli czapka z popielic 2 zł. – Chuſtek bawełnianych tureckich czyli chińſkich tuzin 24 zł – Cytz turecki czyli wybójka bawełniana ſztuczka 2 zł – Czara czyli misa gliniana kijowſka polewana 8 gr. – Czerw: cu farby oko 2 zł. – Dercha włoſiana 2 zł – Dzwon z Moſkwy – Dziegciu beczka podradna czyli półtoraczna 15 zł, beczka Lubarka zwana 13 zł, beczka Radowka czyli Kijanka 10 zł. – Fota półjedwabna turecka lub płócienna wołoſka wyszywana 2 zł. wełniana ukraińſka 15 gr. – Gola ma: terya moſkiewſka ſztuka 14 ſaſzynowa 25 zł. – Herbata chińſka funt po 12 zł i 6 zł i 3 zł. – Haładzi materya turecka półjedwabna ſztuczka 18 zł. – Izam Haładzi materia ſztuczka 9 zł. – Jarmułka turecka ſukienna 2 zł – Iwanek moſkiewſki ſztuka 10 łokciowa 2 zł – Jołom kozacki z baranka reſzetołowſkiego czyli czapka 2 zł. – Katamajka czyli Musułbanija ſztuka 8 zł – Kaftan wołoſki z materyi Hoładzi półjedwabnej 4 zł. – Kamieni młyńſkich sąd to jeſt para 12 zł – Kamień kowalſki czyli Brus, Toczydło – Kujak czyli czółn do przewozu – Kiecia piołniana w kwiaty do postania wołoſka 2 zł – Kosniki wełniane farbiſte ruſkie do zapla: tania bunczk 6 gr. – Koc charkowſki lub kijowſki przedniejszy 6 zł – Kilim moſkiewſki gładki na ścianę 20 zł – Kraſzenina czyli płótno mos: kiewſkie ſztuczka 2 zł – Koła obodziaſte do mazy lub wozu – Kraſka lub Kierka farba proſta oko 1 zł. – Krwawiec czyli Paciorki drobne czerwone papier duży 6 zł – Lisiura do nakrycia z piesakowych ogonów 15 zł – Lulki gliniane sofijki zwane – Ładownica moſkiewſka ordynaryjna z rurkami blaſzanemi lub drewnianemi 1 zł – Myszyny ſkórek baranich lub cielęcych wyprawnych bunt 4 zł – Myszak biały kamień do polero: wania 15 gr funt – Mukajer czarny wełniany moſkiewſki ſztuka 2 zł. – Mucziennik ziele do wyprawy skór – Naralnik żelazny do radła – Na: biedrzyki rzemienne do chomąta – Orzechy tureckie lub tatarskie oko 10 gr. – Obody do mazy ukraińſkiej lub wozu para 20 gr – Oczy: pek materialny bawełniany, bagaziowy, wybójczany, płócienny szyty lub ſzyty nićmi na musułbasie – Pas jedwabny nakſztałt perſkiego moſkiewſkiej fabryki ze złotem lub ſrebrem 50 zł – Pas wełniany karma: zynowy moſkiewſki lub ſiatkowy 4 zł – Pantofle moſkiewſkie juchtowe 1 zł –

(Canis aureus – Szakal)

Pończochy niciane moſkiewſkie tuzin 10 zł – Papucie safianowe z meſz=
tami 2 zł – Perewiąſtek wyprawnych płam 40 zł – Piſtoletów tulſkich
para 8 zł – Płoska wołoſka z ſróbką cynową 2 zł – Płótno moſkiewſkie
rozbite 6 zł. – Płótno moſkiewſkie najgrubſze Hałaſz ſztuczka 1 zł –
Pstrągi prutowe więdłe 100 ſztuk 6 zł – Płócienko bawełniane
bagdadzkie wybijane na kołdry 2 zł – Popielic płam 12 gr – Peſtra
czyli drelich moſkiewſki ſztuka 6 zł – Pludry niemieckie jelenie 4 zł –
Rakowych oczy czyli żarnowki kamień 6 zł. – Radno czyli wereta
moſkiewſka duża 1 zł – Roſzków tureckich bakalii kamień 3 zł – Ry=
by ſiczowe lub dońſkie słone, solone lub więdłe: Jeſiotry, czeczugi,
bieługi, sumy, przesoły, łakierdy tureckie – Ręczniki moſkiewſkie
ſztuka 5 zł – Skóra bajwoła 4 zł (Skompia farba – doſkoi –) – Sakwy włoſiane czyli Juki 12 gr –
Serpanka czyli ruſkie zawicie 1 zł – Skowroda żelazna do piecze=
nia 15 gr – Serweta moſkiewſka ſztuka 10 zł – Sól wołoſka czyli dro=
bowa podobna do Bochenki, tatarſka lub ſiczowa przegnójka,
warzona podgórſka – Soſnik żelazny do ſochy 15 gr – Sanie proſte
czyli legarz 2 zł. – Sukno białe lub ſzare sierakowe domowej
roboty arſzen 6 gr. – Siekiera czyli barda – Stal krycza kamień 3 zł –
Tulub kałmucki lub aſtrachańſki czyli kożuch czarny 50 zł – Tasak
krymski do piſtoletów 3 zł – Tytuń turecki podły – Kierdziół oko 1 zł –
Terlica wołoſka lub łęk goły tatarſki 15 gr – Wino zamorſkie
muſzkatela turecka buta 400 zł, adryanopolſkiego buta (beczka)
300 zł, manaſterſkiego lub wołoſkiego 240 zł – Wereuna proſta na
wory 10 łokci 1 zł – Wilki ukraińſkie, podolſkie, wołoſkie para 6 zł –
Wóz ruſki czyli maża z łubem – Wybojka czyli malowanka moſkiew=
ſka, ſztuka 1 zł [illegible] turecka bawełniana ſztuczka 4 łokciowa 1 zł –
Wilki białe moſkiewſkie para 20 zł. – Żyr czyli tłuſtość rybia lub
bobakowa kamień 6 zł. – Żupan czyli kaftan wołoſki materyalny bez
rękawów 8 zł – [illegible] dobra moneta (tyle co 2 złp. dziſiejſze)

(Z dziełka: Informacya o expedycyi niektórych towarów zagranicz=
nych w inſtruktarzu nie znajdujących się na Komory i Tuki pograniczne
dla prowincyi ukraińſkiej, Warſzawa 1782. 8°.)

Roku [illegible] 1777 w inſtruktarzu przychodzą już tylko opłaty od wina węgierſkiego
francuſkiego, hiſzpańſkiego, włoſkiego, reńſkiego, cypryjſkiego, szampańſkiego
burgundſkiego, wołoſkiego, pobereżkiego, araku, wódki gdańſkiej, piwa angielſkiego.

Miary i wagi: Kamień = 32 funt wrocław; Szafunt = 320 funt.; Terch ruſki = 5 kamieni; Oko
tureckie 3 funty; Tacher ſkórek = 10 ſztuk; Bunt = 5 ſztuk; Kopa płótna = 60 łokci; Kufa =
200 garcy; Pipa = 5 wiader morawſkich; Oxeft = 4½ wiader; Beczka = 3 wiadra; Antał = 1½ wiadra;
Wiadro = 16½ garcy; Kosz wina = 75 butel; Oma wina = 120 butel; Konew ruſka = 5 garcy;
Beczka piwa = 72 garcy; Achtel piwa 36 garcy; Garniec = 4 kwarty = 8 kwaterek.

<u>Ustawy cechowe</u>. Na mocy prawa magdeburskiego [(które r. 1356 otrzymało [i chełmińskiego
sankcyą Króla Kazimierza i Króla Alexandra) wolno było gminom dla porządku
municypalnego ~~[illegible]~~ stanowić sobie ustawy czyli plebiscyta albo wilkierze
za pozwoleniem rajców (Lib I Art. 5. 44) Na tejże mocy tworzyły się cechy i ich
ustawy które królowie przywilejami potwierdzali. Dla zapobieżenia cenom wygó:
rowanym nakazał Władysław Jagiełło r. 1420 wojewodom i starostom stanowić
urzędowe ceny dla cechów (Fraternitates mechanicorum) i ceny produktów oraz
wyrobów z nich. Ten rozkaz ponowiony statutem r. 1451 i 1496. [Cechy krakows: [1532
kie przywłaszczyły sobie władzę nad cechami innych miast polskich z pod której
władzy Zygmunt I r. 1527 cechy miasta Warszawy uwolnił (ab omni jurisdictione
~~[illegible]~~ seniorum civitatis Cracoviensis liberat contubernia artificiorum, frater:
nitates, opifices, mechanicos, socios, discipulos in civitate varsaviensi.)
Gdy wszelakoż w **królestwie** nie trzymali się taxy przepisanej i ceny swoich
wyrobów nad miar podnosili; wydano r. 1543 statut którym po miastach cechy
zniesiono r. 1543 (Ob: Vol: leg: I fol. 568 §. Quanta quidem) Zaczęło więc od tego cza:
su mnóstwo rzemieślników z obcych krajów w Polsce osiadać; wskutek remon:
strancyj cechów rzemieślniczych r. 1550 zatwierdził na nowo ustawy cechowe doty:
czące zwyczajów, nauki i wewnętrznych porządków, a nawet dla miasta War:
szawy r. 1570 wydał oddzielny przywilej wzbraniający handlu i rzemiosł osobom
nieposiadającym prawa miejskiego i nienależącym do cechu, oraz ~~[illegible]~~ r. 1570
zabronił na dwie mil do okoła mieszkać żydom, co Konstytucya r. 1610 potwier:
dziła. Konstytucye r. 1607 (O rzemieślnikach w Mazowszu), 1611 (O ludziach luźnych),
1659 (Asekuracya miast), 1764 (Szkoła rzemieślnicza w Opolu), 1768 (Warunek miast)
potwierdziły cechy i przy przywilejach zostawiły. R. 1790 na sejmie Konstytucyj:
nym chciano cechy jako szkodliwe przemysłowi, mające monopol znieść
Uczeń chcąc być wpisanym do cechu musiał się najprzód wykazać metryką pra:
wego i godziwego urodzenia, potem zostawał tyle lat w terminie ile ustawy
cechowe ~~[illegible]~~ wymagały; wtedy dostawał ~~[illegible]~~ uwolnienie (wyzwolenie)
i tak zwany Lehrbrief czyli świadectwo od starszych, musiał 3 lata być na wę:
drówce w innych miastach dla nabrania lepszej nauki i poloru. Gdy chciał majstrem
zostać czeladnik, musiał prosić o to cechu, który mu miejsce wskazał, gdzie
jeszcze rok zostawał (Muthjahr) potem robił majstersztyk. Co do moralności
uczeń musiał być posłuszny i niewolno mu było wychodzić bez wiedzy majstra.
Czeladnik musiał się zachowywać grzecznie, w niedziele i święta bywać na nabo:
żeństwie, co noc sypiać w domu, wstawać o pewnej godzinie do roboty i od roboty
i co 4 tygodnie bywać na gospodzie gdzie składał pieniądze do kasy na choroby i zapomogę.

niewolno było przyjmować do nauki dzieci z nieprawego łoża, poddanych. Podobną kassę mieli majstrowie na światło, broń i t.p. Komissia boni ordinis uchwaliła opłatę od zostania majstrem 300 zł. a dla synów i zięciów majsters=kich połowę tegoż. – Późniejszemi czasami wolno było osiadać i obcym majstrom w mieście lecz ci niemogli trzymać z tegoż miejsca czeladzi tylko musieli ich sprowadzać z miejsca gdzie należeli do cechu, co na sejmie 1768 dozwolone dopiero zostało. Często kilka rzemiosł chcąc się zabezpieczyć, wiązało się do jednego cechu.

(Ob: Von denen Gerechtsamen zu Gunsten denen in denen Städten er=richteten Brüderschaften und Zechen und von deren Nothwendigkeit und Nutzbarkeit. Warschau 1790. 8º. prośba do króla o zostawienie cechów)

Kurlandzkie

5

1789 Ceny naturaliów przez Komisyą przy detaxacyi dóbr ziemskich w celu ofiary na wojsko, w województwie Kijowskiem: Dzień pańszczyzny ciągłej 15 gr., pieszej 12 gr. – Kura 10 gr. – Kapłun 15 gr. – Motek 15 gr. – i Dzień przezór 7 złp. – Belec miodu (10 Kwart) 8 złp. – Korzec Chmielu 10 złp. – Grzybów Sotka 1 złp. – Łyżka Czerwcu 10 gr. – Kwarta Orzechów 2 gr. – 3 Jaj 1 gr. – Korzec Żyta osypowego i wysiewów (32 garce) 6 złp. – Korzec Jagieł 9 złp. – Korzec Jęczmienia 5 złp. – Korzec Owsa 2 złp – Korzec Siemienia Konopnego 6 złp. – Korzec Pszenicy 8 złp. – Korzec Hreczki 4 złp. – Korzec Grochu 6 złp. – Korzec Lnu 8 złp.

6)

Archiv für die Geschichte Schlesiens, der Lausitz und zum Theil von Meissen von J. G. Worbs. Soran 1798. 8o. z 2 [tabl.] sztych: pieczęciami 1) Henryka żelaznego ducis Slesiae et Glogovice domini Sagan z r. 1351 stoi na smoku z dzidą tarczą w bramie z figurki jedna chorą[giew] druga hełm trzyma [w jednej ręce włócznię w drugiej tarczę po bokach z ...] (podł. Worbsa) 2) Pieczęć miasta Sagan z r. 1478

XLI. g. 9.

Długosz VI. p. 581 pisze iż po śmierci Zdzisława arcybisk. gniezn „frater Henricus dictus Kietlicz ordinis minorum „monasterii S. Jacobi Wratislaviae ordinem professus „ex patre Theodorico duce Bremensi et Eudoxia du= „cissa Poloniae genitus . . . eligitur". – Genealogia jego:

Konrad wielki margrabia Missnii i Luzacyi

- Dedo margrabia niższej Luzacyi hrabia von Rochlitz, Groitsch 1156
  - Agnieszka zaśl. Bertoldowi xięciu Meranii
    - S. Jadwiga
- Otto margrabia Missnii
- Dieterich margrabia Luzacyi r. 1185
- Henryk hrabia von Wettin
- Fryderyk hrabia von Brene i Rochlitz † 1182 z Eudoxią (?) (może siostrą Władysława, Ottona, a córką z Mieczysława)
  - Henryk arcyb. gniezn

Podług Balbina żoną Fryderyka von Brene była Jadwiga (córka Dypolda † 1167 gubernatora Czech) zmarła 19 Lutego 1210 — Henryk [...] syn arcybisk. gniezn otrzymał w Rzymie tytuł dla siebie i następców Legatus apostolicus, odbył synod prowincyonalny na którem wprowadził ogólnie bezżeństwo księży: (co Fulko i Jakób Świnka powtórzyli. Ten Henryk przychodzący w dokumentach † 22 marca 1218. potwierdził on założenie klasztoru w Trzebnicy.

(Leichtkauf)
Litkup (mohorycz) niem. Lein=Kauf=trinken): był formułą przy sprzedaży. Sommersberg I p. 819 przytacza przywilej z r. 1208 Księcia Henryka Szląskiego potwierdzający sprzedaż wsi Martinowo przez Szczepana, hrabiemu Karolowi synowi Berona: „Et quod nunquam eam rehabere possit, jussus est, prout moris est, haustum aquae bibere. Sed ego (xiążę Henryk) parcens verecundiae suae, praecepi ei in cypho ~~alio~~ argenteo medonem propinari, et ebibit coram me et meis baronibus contra se in testimonium." (Worbs p. 95)

Poradlne (Hubenzins) r. 1346 było jeszcze płacone w Kraju Budissin, poddani z wsi musieli budować na zamku w Budissinie i dawać stróżę (secundum morem terrae) Worbs p. 243.

Lobyn civitas (Lüben na Szląsku) 1319
Johannes dux Slesiae et dominus in Stynavia, dominus civitatis Lobyn. 1319

Discursus de re monetaria regni Poloniae ostendens damna enormissima ex vilioribus monetis novis argenteis et cupreis, earumque remedia ad trutinam Serenissimae Reipublicae Polonae mente bona sinceraque conscriptus A. 1664.

Dyskurs o monecie k.2. s.s.

Suplika do Najaśniejszego Zygmunta III Króla pol. od pospolitego człowieka dla orłów uśnionego (wierszem pol. z aprobatą Jacobi Ustien.) (przeciw żydom)

Diskurs o monecie Królestwa polskiego ukazujący nader wielką szkodę w nowej srebrnej i miedzianej monecie i o pomiarkowaniu o środkach według taryfy Rzeczypospolitej Polskiej przez szczerego i dobrego serca patryotę opisany, z niemieckiego skryptu 1665 na polskie przetłomaczone 1752. (Tłomaczenie pisma Discursus)

Akt komissyi mynicznej odprawiony w Warszawie d. 16 Maji 1650.

Kwartnik, babka, sextans, sextarii, Potrojny ma 3 grosze Półgrosza ma 3 kwartniki, grosz 3 szelągi, kwartnik 3 pieniążki. – Osmak litewski jest grosz polski i 2 pieniązki. – Piętak, poturcie stare – Piorunek półgrosza – Poczworny grosz polski, Czwartak, Srebrnik. – Podwojny grosz, Krubnik – Półtorak, Czeski grosz – Portugał, czerwonych złotych 10, 20, 30 – Szeląg, triens – Szkut włoski, Koronat – Szóstak – Szos census ex omnibus bonis civium – Urt, 1/4 Talera = Cnapius 1643.

Łan miara roli; zreb, ślad - 3 łatki, dwie ćwierci

Diskurs o monecie S. S.

Monety polskie: Brakteaty - Denary od Bolesława śmiałego - Grosze szerokie praskie i połgroszki Wacława Krola = Połki czyli Połgroszki od Władysława Jagiełły = Trzeciaki i denary od Władysława Warneńczyka = Grosze koronne, pruskie, elbląskie, gdańskie, Połgroszki litewskie, Koronne, Trojaki gdańskie elbląskie, Szelągi pruskie, gdańskie elbląskie od Zygmunta I = Czworaki, Trojaki, Grosze polskie i litewskie, Połgroszki, Dwudenary za Zygmunta Augusta = Dukaty gdańskie, Szelągi za Stefana Batorego = Talary, Orty, od r. 1621 Szostaki, Trojaki, Połtoraki, Grosze, Szelągi, Denary pojedyncze i podwójne, Dukaty za Zygmunta III = Tynfy (30 groszowe) od r. 1663, Orty (osiemnasto groszowe) od r. 1650, Szostaki, Dwugroszowki, Szelągi, Dukaty, Talary za Jana Kazimierza = Augustdory, Dukaty, Talary, Połtalary, Dwuzłotowki, Złotowki, Tynfy, Szostaki, Trojaki, połtoraki, Denary potrojne i pojedyncze, Szelągi, miedziane za Augusta III = Stanislas d'or (dukaty potrojne), Dukaty połtoraczne i pojedyncze, Talary ośmio i sześciozłotowe, Połtalary, Dwuzłotowki, Złotowki, Połzłotki, Dziesięcio: groszowki, Osmaki, Szostaki, Trojaki, Grosze, Połgroszki, Szelągi za Stanisława Augusta =

(Mathy): Polnische Münzen und Medaillen. Auctions-Catalog) Danzig (Zelt) 1858. 8vo mit 1 Tafel.

Mikocki L.: Polnische Münz- und Medaillen Sammlung. Versteigerungs-Catalog Wien 1859. 8vo mit 1 Tafel.

Verzeichniss einer Sammlung Münzen und Denkmünzen in Gold und Silber welche nebst einer Sammlung älterer Kunstsachen in Silber aus dem gräflich Grabowski'schen Besitze am 17 November zu Berlin, Georgenstr. 29 durch den Auctions-Commissarius... Th. Müller..: versteigert werden sollen. Berlin Druck von Gebr. Unger. ~~...~~ (1868) 8vo str. 28. (wydał A. Jungfer)

W numizmatyce znaczy E1. dokładnie zachowane (ungebraucht à fleur de coin, très-beau, fine ~~...~~ preserved) – E2 dobrze zachowane (wenig gebraucht, gut erhalten, beau, well preserved) – E3. miernie zachowane, viel gebraucht aber deutlich, ziemlich gut erhalten, passable) – E4 starte ~~...~~ (abgegriffen, schlecht erhalten, fruste). – p. (polirter Stempel) – O złote.

EL = Electrum
A. AV – OR. = złote (or) (Aurum)
AR. Æ – AR = srebrne (argentum)
AE Æ = CB = miedziane (aes) (cuivre)
Pot = potin (mieszanina)
PL. = plumbum ołowiane
R = Revers (Vorderseite)
A = Avers (Rückseite)
R = rarus
R2 – R8 stopnie rzadkości
C. = communis (zwyczajny, najpospolitszy)
Dukat (florenus) pojawił się najprzód w Florencji r. 1252

Monety polskie złote: 1) dukat: Wencesl. dux. p. (plocensis) 2) dukat: Lodovici regis (węgierski 1370–1382) – 3) dukat Władysława Łokietka z S. Stanisławem (u Mędzielskiego) 4) dukat Władysława Warneńczyka (Mikocki 374, Bandtkie 55) 5) Bolkona xięcia szlązkiego z lilią 6) dukaty: Zygmunta Augusta 1556, Stefana Batorego 1586, Zygmunta III 1610, Władysława IV 1639 (i półdukaty 1647, podwójne, potrójne dukaty, półportugały 5 dukatowe, portugały) Jana Kazimierza 1651 wszystkie bite w Gdańsku – dukaty Władysława IV 1648 i Jana Kazimierza z r. 1655 bite w Toruniu przez Tymfa) dukaty Michała, Jana III, Augusta II, Augusta III i Stanisława Augusta. 7) Portugały ważące 15 dukat: Kremiz... Torso bite r. 1506 za Władysława II

Aut. = Autonomi nummi
Imp. = Imperatorum
Col. = Coloniarum
Cons. = Consulares

Catalogue de monnaies et médailles polonaises: Collection du Prince G. Radziwill, publ. par C. F. Trachsel. Berlin 1869. 8vo

Kruszce należały od najdawniejszych czasów do regaliów książęcych; kruszce szlachetne (złoto srebro) oddawano do huty książęcej, gdzie takowe topiono, czyszczono i próbowano (Brenngaden). Z początku bito denary; później jako zdawkową monetę brakteaty z cieńkiej blachy srebrnej (bractea) f, które zwykle 3 razy do roku przebijano. W XIII wieku stosunek srebra był 10 do 1, to jest grzywna złota wartała 10 grzywien srebra. Z razu znaczyła grzywna (marca), tyle co funt (libra) mający 12 uncyj. Z czasem zaczęły się tak pogorszać monety, iż w funcie monet było 2/3 funta czyli 8 uncyj srebra, co też przyjęto za zasadę. Lecz i ta urzędownie przyjęta waga (Gewicht-Schrot) fałszowaną była przez coraz większą domieszkę miedzi (Gehalt-Korn): w skutek czego rozróżniano grzywnę dobrą srebra (marca puri argenti - Feine Mark) i grzywnę zwyczajną z gorszego srebra (marca usualis argenti - Landesübliche Mark). - Grzywna dzieliła się na 4 fertony (ferto - Vierdung), a jeden ferton na 4 łuty (loto, lotus). - Skojec (scotus) był 24tą częścią grzywny. - W XIV wieku szeląg (Solidus - Schilling) znaczył tyle co i ferton; - fenik (denarius - Pfennig) był 12tą częścią szeląga = i skojec miał 10 feników czyli denarów; grzywna miała więc w sobie 240 denarów[2] - obolus (pieniążek - Heller?) był połową denara. - Jedyną bitą monetą zdawkową w Polsce w najdawniejszych czasach były denary, a od XIII wieku i obole. - Z zaprowadzeniem szerokich groszy praskich, których 48 szło na polską grzywnę, ustały ~~[illegible]~~ brakteaty i denary.
(Ob. Sagmann: Schlesische Münzen w Zeitschrift f. Gesch. Schlesiens.)

f na stany mającej wyobrażenie bito młotkiem drewnianym, tak iż z jednej strony był wizerunek wypukły a z drugiej wklęsły (ponieważ te monety miały postać talerzykowatą lub panwi: przeto po niemiecku od Pfanne zwano je Pfennige. Przy większych wypłatach szły na wagę. Na początku XIV wieku zaczęto bić w Pradze grubszą monetę zwaną groszami (od grossus = gruby) które były trwałe i miały z obu stron wyobrażenia. - Liczono zaś na grzywny (marca). Skojec scotus był 24tą częścią grzywny. - Wiardunek czyli ferton był 4tą częścią grzywny. Grzywna miała polskiej liczby 48 groszy; czeskiej liczby 60 groszy; morawskiej liczby 64 groszy - Grosz miał w sobie 12 denarów czyli halerzy. W XIII wieku wartała grzywna 4 1/2 razy więcej niż dzisiaj; a w XIV wieku 5 1/2 razy więcej, bo srebro miało większą wartość niż dzisiaj. W XIII wieku grzywna srebra wartała 54 złp. dzisiejszych.

Klasyfikacya monet: 1) Makedonskie (336 r. przed Chryst.). – 2) Syro-grec=kie (336 r. przed Chr. – 94.) 3) Parthyjskie. 4) Pontyjskie. 5) Kappado=kijskie. 6) Grecko-egipskie (285 r. – 30). 7) Staro-hebrajskie (164 r. – 54). 8) Staro-greckich miast. 9) Mało-azyatyckie i kolonij syryjskich. 10) Syrakuzańskie. 11) Rzymskie konsularne i ce=sarskie (Juliusza Cesara 44 r. po Chr. – Augusta r. 14 – Tyberiusza (14) – Germanika 19 – Nerona – Klaudyi – Wespasiana – Domicyana – Tra=jana – Adriana i Sabiny – Antonina Piusa i Faustyny 138 – Marka Aurelia Antonina 168 i t. d.) – 12) Bizantyńskie. – 13) Średnio=wieczne, zachodnio-europejskie. 14) Wschodnie, kufickie, perskie, tatarskie, gruzińskie, chińskie. — B) Medale, żetony, pieczęcie.

Numizmatycy polscy, autorowie: Bajer Karol, Bandtke-Stężyński, Bentkowski Felix, Czacki Tad., Hutten Czapski Emer., Gołębiowski Łuk., Lelewel Joach., Polkowski Ign., Poniatowski Stan. (gemmy) Potocki Stan., Raczyński Edw., Ryszard Ant., Stronczyński, Tyszkiewicz E. i J., Wolański, Zagorski, Zebrawski Tad.
Albertrandy, Arnold, Braun, Lengnich.

Hirsch Al.: Die Medaillen auf den Entsatz Wiens 1683. Troppau, 1883. 4to mit 8 Tafeln.

Kabdebo H.: Bibliographie der Türkenbelagerungen Wiens. Wien 1876. 8o mit 8 Tafeln Münzenabbild.

Kundmann J. Chr.: Silesii in nummis oder berühmte Schlesier in Müntzen. Breslau 1738. 4to mit Kupf.

Voigt A.: Beschreibung der böhmischen Münzen. Prag 1771–1787. 4to 4 Bände mit Kupfern.

Hanka Vacl.

Schoenvisner St.: Notitia Hungaricae rei numariae. Budae 1801. 4to cum 20 tabulis.

" " Catalogus numorum Hungariae ac Transilvaniae instituti nationalis Széchenyiani. Acc. Appendix. Pestini 1807–1810. 3 Tomi et Atlas (107 Tab.) quer fol.

Rupp J.: Numi Hungariae. Budae 1841–1846. 4to 2 Partes (mit 26 Taf.)

Ljubić S.: Opis jugoslovenskih novaca. Zagreb 1875.

Stryjkowsk. Sarmat. Europaea mówi że do handlu za pieniądze używali sztuczki srebrne, futra so-
bole gronostajowe & Cromer descript. Polon. lib I Res monetaria mówi że Polacy nie mając z zagranicą
handlu ani kupiectwa niepotrzebowali monet

Długosz o pieniądzach lib XIII f. 165 sub A. 1455 fol 139 Anno 1454 fol 436 sub Anno 1468

Cromer de rebus Polon. lib VII fol 199 Dług. et Cromer l. IV p. 73 lib 11 fol m. 385.

Grosze praskie były lepsze od polskich dla tego je w Polsce obrzynano
R. 1040 przychodzi wzmianka świętopietrza które się składało z obolów za Kazimierza Mnicha
Bolesław Chrobry płacił ten czynsz po przyjęciu wiary do Rzymu dla tego że pospólstwo pieniędzy
nie miało Ditmar hist. lib VI fol 176 — W skarbie Koronnym na zamku w Krakowie były na
pamiątkę denary skórzane które widział Gregorius Cnapius Thesaur. polono lat. graec.
Grosz latus pragensis podług Cromer. lib 11 fol 276 był większy od polskiego i przewyższał polskie i 4tą
część — Kazimierz Wielki bił monetę nakształt czeskiej Zygmunt III Jan Olbrycht i Władysław IV
nakształt niemieckiej a czerwone złote nakształt węgierskich
Cromer ~~sunt et~~ lib descript. Pol lib I p. 99 Sunt et minores grosso nummi ~~[illegible]~~ Medians
quidem grossi dimidium (półtorak) — Solidus (szeląg) tertia pars grossi, ternarius (trojak) sexta
obolus (halerz) vero decima octava. Atque hi quidem nunc aerei sunt albati: superiori tempore
habuerunt admixtum argentum ut etiam nunc habent grossi et medi antes (półtoraki). Ar-
gentei vero sunt trigrossus (trzygrosze) ac segrossus (sześć groszy) hic quidem sex ille vero
tribus grossis aestimatione par. Utrumque primus signavit Rex Sigismundus senior sed
jam pauci extant. Exportantur enim et conflantur ab avaris Judaeis, mercatoribus et
argentariis apud gentes finitimas. Permagnus est autem etiam nunc apud nos usus externae
monetae, quae pro mercibus undelibet importatur.
Kromer mówi lib I. p. 97 In magna rerum omnium copia ut fit major aliquanto fuit
superioribus temporibus quam nunc est argenti et auri reique nummariae penuria praeser-
tim cum auri et argenti metalla nulla extarent et minus nota essent nostris majoribus trans-
marina mercimonia — mówi dalej że pierwszy bił Casimiro magno rege aes et argentum signari
ad exemplum Boëmorum (coepit) w przódy były w Polsce monety czeskie. — Czerwony złoty najprzód
pokazał się za Alexandra lubo go właściwie za Zygm. I bić zaczęto miał walor węgierski to jest drachmę
złota czyli 1/8 uncyi podług Statutu r. 1496 szacowany był groszy 30 dawnych r. 1505 groszy 32
r. 1598 gr. 78 roku 1620 złt srebr 4 r. 1649 złt sreb 6. R. 1676 złt miedzianych 12 Roku 1717
złot miedzian. 18. — Cromer p. 98 mówi sic autem crevit jam auri pretium ut prope duplo
carior ~~est~~ nunc sit aureus nummus quam fuit avorum nostrorum memoria a to z powodu częstego
używania złota z wywożenia zagranicę i z mniejszej wagi i przymieszania innych metalli

Wacław I den Münzfuß

Grosz nowi Kromer miał przymieszany inny kruszec dawniej szło ich 28 na dukat poźniej
52 lub 53, 54, 55 á 60 na kopę na grzywnę 48 na floren 30 · był szostak bity ptaski
(grossus major) miał srebro z troche miedzi Za Zygmunta były i bardzo dobrej sre=
bra potem z gorszej bity monety tak że dawano za niego groszy miedzianych
13 szelągów 2. połowę tego ~~grosza~~ szostaka zwał się szostaczek (medians) że były gorsze
i lepsze dla tego za Zygmunta I ~~[illegible]~~ mniej trochę od 3 groszy wartał – Grosz sie-
roki miał za Herburta groszy (denarów) 18 jednakże o 4tą część ~~więcej~~ mniej wart
był od groszy praskich Zygmunt I kazał bić Tegrossus (trzeigroszowy) i Tri=
grossus ~~3g~~ (półtorak) z dobrego srebra pierwszą tego rodzaju monetę lecz
jej mało zostało bo ją chciwie przetapiano

Denar (czwartak srebrnik drobny poczwórny grosz polski u Rzymian srebr
po 10 groszy był z srebra miał 4 grosze polskie

Grosz polski dawny (sestertius) miał walor 2½ grosza

Pieniążek (Obolus) szło ich 18 na grosz polski był ze srebra (Cromer)

Kwartnik (sextans sextertii) i część szostaka ~~grosz miał~~ 4 takich czyniło
grosz czeski.

Szeląg (solidus) pieniążek miedziany r. 1649 bite za Jana Kazimierza.

Urt, Orth bity przez Ortha srebrny w Gdańsku około 1620 wartał groszy 10
38 groszy miedzianych polskich

Tynf z miedzią przymieszany wartał 38 groszy miedzianych polskich

Talar półtalar i czwortki od Zygmunta I bite.

Liczba pieniężna

Wierzgield w saskiem prawie 20 czerw złt.

Grzywna (marca) miała 48 groszy (miedz.) była marca puri argenti dla różnicy od
przymieszanego

Ferton Wiardunek czwarta część grzywny 12 groszy złotych miedzianych szm
później tyle wartał co talar

Kopa (sexagena) miała 60 groszy srebr.

Złoty polski było ½ kopy czyli 30 srebrn. groszy

Szkot (scotus) miał 2 grosze srebrne

Beschreibung verschiedener Münzsorten welche die Stadt Elbing von jeher hat
prägen lassen von J. D. Hoffmann in Thorns wöchentl. Nachr. u. Anzeigen 1761
s. 228.

De primis Polonorum nummis argenteis sive grossis
Pragensibus exercitatio posterior ad disputandum proposita
per Samuelem Kephalidem Ungarum Neosoliensem. Thorunii
ex officina Senatus et Gymnasii 4° 1702.

W Kalendarzu Duncewskiego na r. 1747 jest: Wiado=
mość o Monecie polskiey i cudzoziemskiey

Cromer de reb. Pol. lib XII fol 18 pod r. 550 mówi conf. Descript. Polon. lib I fol. 118.
Nam nummus tunc incognitus erat apud Polonos, sed
permutatione rerum quo cuique opus erat sibi com=
parabant.
Dziesięciny które dawniey naznaczano duchow. dowodzą że
niebyło pieniędzy
Długosz lib II pod Bolesł. Chrobr. mówi iż za wikt
i odzieżą zbożem płacono „ Consiliarii suis — militabant
Sarnicius lib. II cap. 4 mówi o skórz: monecie
Miechovita lib IV cap 4 mówi że za Władysława króla
grosze = denary polskie zaprowadzono toż samo
Bielsk lib II fol. 207.
Sebastyan Klonowicz w Pamiętniku Xiążąt i Królów polskich:
Wacław Krolem obrany, za niego ustała
Skorzana mynica w Polsce a srebrna nastała
O groszach Czeskich szerokich za Kazmierza Kromer lib II fol 189. fol 530.
O monecie za Kazim. Wielk Kromer descr. Pol. lib I fol. 118 Statut
Wislicki pod r. 1368 fol 32. u Herburta fol 288 Za Kazmierza dawano
za czerwony złoty groszy polsk 28
Christophor Warsevicius Chronographia memorab. rer. et hom mówi
że dukaty polskie bito za Zygm. Aug. 1559 (dziwiącz)
Za Jana Alberta każden fracował jak chciał pieniądze dla tego w Piotr=
kowie 1496 fol 163 u Herburta fol 23 wydał stosowny rozkaz
O Monecie r. 1422 fol 48 Herburt fol 288 s Statut 1433 fol. 51 Herb.
fol. 289.
R. 1447 (Cromer de reb. Pol. fol. 364 Descript pol. 119 Herburt 289 fol fol.
290 fol. 291. roku 1451.

Pamiętn. naukowy
Hartknoch
Lelewel Trzebun
d[illegible] Monety Kuhnigre
Rozmaitości o Ziemowicie
Roczniki towarzyst Warsz
Wiśniewski pomnik II.

Kwartalnik o Grzywnach
Wiśniewski pomnik I

nauki dające poznać histor

Bolesław (bolszaja - sława) Major census Vita S. Stanisl: pag 376. cujus nomen ex duobus corruptis compositum dolorem et gloriam sonat.

Kazm. Jagiellończyk moneta braccata Duncz Kalend z r. 1747 „Przez te słowa pecunia minuta braccata rozumie się mniejsza moneta z blachy ukuta jakie do tych czas znajdują się Kazmierzow: kie szelągi stare (i insza moneta) na których jest wyrażono C R związane co jest Casimirus Rex Te za Krola Kazimierza W. były srebrne z miedzią mieszane jak Cromerus pisze a potym tylko pobie: lane z których gdy się barwa otarła nie chcieli ich brać mając ich za pieniądze fałszywe".
Item potrzeba wiedzieć iż to słowo braccata jest położone metaphorice biorąc podobieństwo z białej odzieży podtej biorąc podobieństwo z białej odzieży jakiej Pola: cy najwięcej na ten czas zażywali

Kwartalnik naukowy
Narbut

bractea znaczy blaszka cienka która się giąc może

R. 1447. Ładowski: fol. 156 t. I
R. 1490 (Herb. 23) 1505 (Herb fol 23.) 1525 (Ładowski t. 1 fol 447) 1526 (Ładowsk. t. 1 fol 469) 1527 Ładow fol 475 t. I) 1550 (Ład t. II fol 594 fol 599 - 603 - 648 - 728. = t. I 772

Grosz jeden miał 18 denarów
1 denar miał pieniążek [illegible] 1 1/3 (obolus)
grosz szeroki miał szelągów 4 szeląg miał pieniążków 6 [illegible]
Ferton r. 1440 = 5 złotych: 7 1/2 grosza
Scotuow w 1[illegible] floren za Zygm I było 10.

Duncz: „Za Króla Henryka Walezyusza Francuza niedługo Krolującego żadnej nie robiono monety oprócz Numismatów pod czas Koronacyi. Stefan zaś Batory Król polski kazał bić monetę w którego Półtoraku 3 grosze na ów czas było (jako inskrypcya jego r. 1584 świadczy Grossus argenteus triplex regni Poloniae) których 10 w złotym chodziło."
O monet za Batorego Ład t. II fol 977. rok 1588 Ład. t 2. fol. 1223 = r. 1598 Ład t. II f. 1452 wtedy była mennica Ol:

w XVIII w.
Grzywna polska na grosze 48
" litewska " " 75
" pruska " " 20.

Kuśka =
R. 1308 Cromer. lib 11 fol 189 R. 1368 Herb. 288
Grosz szeroki miał 1 grosz polski i 1 szeląg a 30 groszy szerokich ~~[illegible]~~ robiły 1 złt polsk i 10 groszy polskich

Monety rzymskie przez handel zaniesione p. 112. Liebknecht de
antiquis numnis, aliquando effosis in Prussia regali et adja=
centibus regionibus mówi że przypadkiem. Pieniądze Rzymskie
znajdywane chlopi zwią głowkami S. Jana

Fundacyja Mogiły przez Bolesława Smiałego nonum denarium
in Laszyn decem marcas in Sbuczymir septem Marcas quotannis
percipiendas largitus est. Dług 258. – Fundusz Kościoła
Góry na Sląsku r. 1067 Dogiel I p. 536 fertones petronales
uno argento adjuncto – fundusz Władyst. Hermana (Szczecin
Szczygielski p. 138) Przędnik cum una taberna cujus haere=
des, Mars et Ratey tres Scotos solventes. – Aże do Wacława
Króla przychodzą Marca, Scoti, Fertones, Solidi, Denarii
W fundacyi Klasztoru w Grobe pod Kolbergem r. 1159 d. 6 Czerwca
teloneum de ponte scilicet de quolibet curru duo denarii
Poloniensis moneta Dreger Cod. diplom. Pomeranic. T. I p 6.
Innocenty III pod r. 1207 „ad nostram siquidem audientiam,
noveritis pervenisse, quod cum ex consvetudine Regionis
usualis Moneta per annum apud vos tertio renovetur et
quae prius in usu fuerat, demum reddatur vilior – Odoricus
Raynald annales ecclesiastici.
Xiążęta Szlązky w Trzebnicy w fundacyi Mniszek r. 1203
Inter abjectionem vero veteris et novae assumptionem monetae
monetarius ibi habeat jus sal vendendi. Sommersb. I p. 817.
Władysław Plwacz pozwolił Pawłowi biskupowi Poznańskiemu
bić monetę w miasteczku Krobi Boguf. 59.
R. 1251 Herman de Salza mówi w Przywileju „Item statuimus
ut una moneta culmensis videlicet, sit per totam terram et ut
de puro et mundo argento denarii fabricentur, ipsi quoque denarii
in tanto valore perpetualiter perseverent ut eorum 60 solidi
ponderent unam marcam et dicta moneta non nisi semel in
decennio renovetur. Dogiel T. IV p. 24 jednak niedotrzymanego

Archidyakon Gnieznieński mówi że dopiero za Wacława Czeskiego małe
grosze srebrne weszły do Polski pierwej bowiem czarnym srebrem t.
skurkami głów z Aspergillów, (źle to moneta źle rozumiana) handlowali za nim poszli Miechovita
pod r. 1296 Neugebauer hist. polon. lib I p. 17 Schickfuss Chroni-
con Silesiae lib I cap. V p. 66. — Bielski pag. 207 — Stryjkowski
Gwagnin y Paszkowski przerobił Asperioli na sztuczki rze-
mienne wybiane (Sarmacya europejska) Nie podzielał tej bajki
Kromer i Długosz krytyczny

† owe czarne srebro była moneta podlejsza według Ducange Gloss.
mediae et infim. latinit. którą znali wprzód Rzymianie, Niemcy
Szczygielski Tinec. p. 149. mówi że za Bolesława Krzywoustego da-
wały wsie ~~...~~ item de qualibet curia, quolibet Anno una
urna mellis et quatuor asperioli Czacki p. 119 mówi że to
skórki wiewiórcze które mnichy do mucetów potrzebowali
Rossyjanie używali futer ale tylko północni im Tauschhandel za monetę
południowi stawiali zboże i wyroby

Konrad Mazowiecki w przywileju Płocka r. 1238 mówi aby mu
pieniądzy nie rzucano Moneta per vim civibus non pro-
jiciatur — Bolesław wstydliwy daje władzę aby Miechów urzędni-
kowi mennicznemu nie podlegał przyw. 1259 d. 9 Maja, decla-
rando quod monetarius, seu thelonearius, Cracoviensis in foro
villae nominatae nullam jurisdictionem sedendi vadiandi citandi
denarios suos ponendi non habebit. Najlepszy Miechovita mówi
że r. 1197 był w Polsce znany urząd Monetaryusza.

Jednakże był brak Pieniędzy bo ich było tyle tylko ile potrzeba
~~Halego~~ na wyprawy wojenne dowodem tego jest urządzenie
pospolitego ruszenia r. 1506 przez Alexandra Krola (Czacki I
121) gdzie mówi: Item visum erat utile et necessarium, quod
Cracoviensis et Russiae terrae qua defensionis onus gestare erant
his temporibus contributiones privatas facerent de illisque ar-
gentum, ad monetariam emerent de quo nummos minutos
speciales stipendiarii in auxilium defensionis istarum terrarum
servabantur. De eodem argento, medios grossos in monetaria

nostra cudent, pro quibus Thesaurarius noster pannos emet.

Bajka o pieniądzach skórzanych pochodząca z wyrazu pecunia co może opłatę od bydła lub bydło w zamianę znaczyło a nie ~~wyraz~~ monetę z bydłem najprzód u Seneki przychodzi który mówi że ta moneta była w Sparcie lecz żaden Grecki pisarz o tem nie pisze powieść ta znana była i zagranicą a wybicia talerów Zygmunta III i trojgroszówek Stefana na rzemieniu są tylko próby stępla menniczego (Czacki p. 123)

O skórzanych pieniądzach mówi Brzowski podr. 1243 i Wende: Exercitatio de primis nummis polonicis Torunii 1702

Grosus zwano grubszą monetę dla różnicy od mniejszej

Ludwig IX francuzki 1240 w Tours bił nową monetę którą wa[...] Grossus Turonensis de mundo argento

Wyraz Solidus już u Rzymian był używany

1.
30

Časopis společnosti wlastenského Museum w Čechach
4 Ročnj Běh Swazek II. W Praze 1830.
str. 206. Na głownej stronie 2 równe miecze z niektóremi
puntkami w obwódce okrągłej napis L.B. OEDXXIVAV
X t.j Boleslaus dux — Na drugiej stronie popiers
niewyrazna i napis HAOMCVMIDTXC:

Franc. Palacki utrzymuje że to pieniądz jednego z Bolesła-
wów czeskich lecz prof. Zvader sądzi że to tyczy się oblężenia
Czech przez Bolesława Chrobrego r. 1003. co 2 miecze
pokazujące państwo w 2 krajach pokazują.
jest to najstarsza moneta czeska po niej idzie Jaromira
była w Kabinecie hrab. Franciszka Sternberg-Manderscheid:
który cały swój hojny zbiór monet Museum darował.

może Jadwigi 222 ob pieczęcie w Wis.

Pieniądze za Ludwika Pamiętnik umiejętności moral-
nych i literatury T. IV Warszawa 1830. pag 118-120.
Pieniądz na tablicy Czackiego pod nr. 8 niemoże być podług
uczonego Dewerdeka liczony za Ludwika.
na głownej stronie orzeł polski herb Królestwa pierwszy
raz na pieniądzach Kazimierza Wielkiego ukazujący się
na stronie odwrotnej tarcza na dwa pola prze-
dzielona pierwsze miejsce trzymają czterybelki herb
Węgierski na drugiej 4 lilie herb starszej linii domu
Andegaweńskiego jest to denar z lichego srebra bity
i 7grany wagi — Owoczesne rachunki skarbowe
dochowały pamięć że wtedy trojakie były w obiegu

Srebrne pieniądze 1) całkowite grosze praskie któ-
rych 2 na skojec a 48 na grzywnę 2) kwartniki
czyli półgroszki 3) denary drobna zdawkowa
moneta stanowiąca szesnastą część grosza.
Anonim archidyakon Gnieznieński żyjący pod
owczas mówi: str 105 i 106. Somersberg II.
„Kwartniki najlepsza niegdyś moneta Kazimierza Króla
„za jego (Ludwika) rządów, tak dalece spodloną została
że co przedtym 2 kwartniki szło na grosz czeski
teraz trzeba ich było dać 4. Zepsucie to monety jednym
zrządziło wielką stratę zniżając mienie ich do połowy
innym zaś znaczne przyniosło zyski, tym mianowicie
którzy kupując za 1 grosz 4 kwartniki topili je i czyste
z nich wyciągali srebro."
Owa moneta pozonie kwartnik z r. 1370–1382. J. Z.

pag. 80. Aurei simplices
Hr. głowna król w Koronie płaszczu ma kaftan opięty to jest
Kurtkę z guzikami w lewej trzyma topor w prawej jabłko
z Krzyżem napis S. Ladislaus rex (: sigla) h G.
na drugiej stronie herb podzielony na cztery pola w nich
4 belki węgierskie, orzeł polski, pogon litewska, i Krzyż
patryarchalny węgierski napis + Wladislaus D. G. R.
Ungarie. sigla. monetaria H. S.
drugi podobny temu tylko sigla.
Denarii ex V
Warneńczyka z pogonią diametro denarii sed mollis adeo
crassa ut vix aeramal et amplius appendat

(5 32

Medale polskie Pars III p. 125 w Wiedensk zbone

p Elzbiety 1526 urodzony r. 1543 Zygmunt zaslubionej dwa
na jednem są obóch portrety na drugim z jednej strony popiers
Elzbiety a na drugiej S. Jakóba Apostoła.
Katarzyny Krol. polsk 1533 urodzony r. 1553. zaslubionej Zygmuntowi II

Pieniadz Batorego Kölesersus auraria Rom. dac. pag 146.
dukat głowa ~~kol~~ z napisem Stephanus Batori de Somlyo na drugiej
herb 3 zęby (smocze?) otoczone węzłem dokoła zwiniony
herbu napis: Vaivoda transilv. et siculor. comes.
Stefan zostawszy krolem polskiem otrzymał Nagybanyam
w ~~Węg~~ Węgrzech za Szathmar które było jego familijne
od Rudolfa Krol. Węg. tam poznię wiele pieniądzy bił
polskich n. p. dukat 1. str. Bogarodzica z Jesusem pod nią
mały herb Batorych: Stephanus d. G. rex po. Zru.
na drugiej S. ~~Władis~~ władysław: S. Ladislaus rex. 1586.
N. B. (Nagybanya?) w Uniwersyt. Peszteńsk

Zwyczaj przebijania monety był i innym narodom znany. Około r. 6
1207 Narusz. VI pag 125 zmieniano monetę 3 razy do roku czyli
raczej co trzy lata w Węgrach około r. 1222 kilka razy do roku
Fejer III. 1 pag. 377. z przebiania monet r. 1184 miał Król węgier-
ski rocznie 16,000 grzywien czystego srebra dochodu — Kosmas
str. 65 pod r. 998 mówi o nieprawych zyskach Książąt z przebi-
jania monety. Za Kazimierza Wielkiego były kwartniki tych 4
szło na grosz praski po śmierci jego tak upadły w cenie że na jeden
grosz zwyczajny szło ich 4 Ob. Sommersb II str. 95 i 106
Kopalnia Kruszców prawo Bolesław Chrobry ustąpił na gruntach
darowanych duchowieństwu wyjąwszy złoto Dług I p. 175.

~~Bela I (1060–1063)~~ ~~Andreas I (1046–1060)~~ ~~Maria (1382–1392)~~

Władysław Warneńczyk p. 80. (7) 33

Denarii ex vili argento.

1) M. Vladislai regis Krzyż Patryarchalni znaki men=nicze B i N z gwiazdą na górze. – Na odwr. herby Węgier Litwy, Polski. Waży 8 gr. podlejsz srebra

2) Podobny z znakami mennicznemi W i coś do X podobnego

3) d. " " " L. A

4) " " " P i dwie ręce trzymające się z bardzo złego srebra.

5) " " " B. M.

6) Podobny krzyż : wladislai Regis na drugiej stronie król w Koronie z toporem w ręce napis S. Ladislaus rex tyle co owe waży 7 gr. złego srebra.

7.) M. Wladislai Dei (gratia) herb ukoronowany węgier po lewej stronie B. na drugiej coś – na odwrotnej + regis ungarie. ce. Pogoń litewsk. waży 3 drachm. i 14 gr. miedzi do której nieco srebra przymieszanego.

Medal na pamiątkę Stanow Głowa laurem uwieńczona Jos. II. aug. galic. et Lod. R. osvic. et Zat. d. J. N. Wirt fecit na odwrotnej mulier turri ta stans cum scuto insignia Galic. Lodom. Osv. et Zator exhibente prawą ręką trzyma się po prawej męszczyzny włodze ze swojem w srodku ćwierć zbożowa przód gondoli palmy i laurowa rysunka napis Conventu ordin. Perpetuo. in. Galicia et. Lod. constituto. 1783 (rzymsk) Arg. pond. 14 semiunc Elegans.

Jan Nepomucen Wirt

Głowa laurem uwieńczona Josephus II Augustus J. N. 18
Wirth fecit na odwrotnej na 4graniastym słupie, w którego środku
herb Galicyi jest umieszczony, stoi lira laurem owieńczona Nadole
u spodu sowa napis: Optimar. art. ludis in Galicia Constitut
dokoła nadole zas Academia Leopol 1784 (rzymsk)
Arg. pond. 1½ semiunc. Oba wielkości talara.

Cathalogus Nummorum hungariae ac Transilvaniae
Instituti nationalis Széchényiani. Pestini 1807.
w dziele Tabulae numismaticae pro Cathalogo nummorum
hungariae ac Transilvaniae instituti Széchényiani
(Tab 73 num 4 i Tab. 74 Nr 5.

1 X E. 17.

Tom II p. 7 dukaty matka boska w Koronie z panem Jezusem
na ręku dokoła napis w obwódce: Johan + Sigism + R.+ Ung+
s(ic?) + F(ata) + V(oluere) + i dwa młotki na drugiej stronie
tarcza z 4 polami pod Koroną 1) na jednym głowa wilka koło któ=
rej gwiazda z jednej miesiąc z drugiej strony [illegible] krzyż belki
i jednorożiec 2) pod nim wąż z dzieckiem herb Sforzów 3) w górze
orzeł polski 4) na dole 3 głowy ukoronowane (Dalmacyi) napis
+ Ysabe + d + g.+ Reg + Unga + 1557
podobne dukaty są z lat 1558 i 1559
podobny z napisem Jo. sec. d. g. ele. r. Un. 1560 i 1565.
Monety Batorego
dukat matka boska jak w górze: Patrona Ungarie tylko na dole
miesiąc u nóg infra hanc ensis libinensis cum corona. na odwrot=
nej stronie rycerz zbrojny w Koronie w jednej ręce ma długą hellebarde
w drugiej jabłko: napis Mon. transil. s(tephani). b.(athori)
d(e) s.(omlyo) koło rycerza rok 1574.

dukat podwojny z podobną tarczą: dokoła napis Isabella d. G.
r. hung. dalmat. croat. etc. na drugiej stronie góry napis:
1557 si Deus nobiscum quis contra nos s. f. v.

Pag. 67. Dukaty węgierskie są za Ludwika Król (1342–84)

1382 pierwsze raz dukaty węg. bite za (9)

Carola Roberta Neapol (1308 – 1342) typo floren-

tino dla tego zwano Florenussauri p. 62.

na tych pieniądzach pierwszy raz za Ludwika bitych zło

tych dukatach jest S. Johannes Bapt. i głowa nie

ta S. Jana stąd u nas nazwa Tabl. IV

tam gdzie herb Węgierski: Regis hungarie na drugiej

Ludwik pierwszy bił grosze szerokie dukaty i denary

Talary w Węgrzech pierwsze r. 1501. bite.

srebrny wielkości talara
popiers Krola w Koronie z twarzą ku lewej stronie obrocona
zbrojny w prawej berło oparte na ramieniu w lewej trzyma
głowkę miecza do koła Stephan D.G. Rex. Polon. Mag. Dux.
L. na odwrotnej ~~[illegible]~~ tarcza po bokach wyrznięta w gorze
ma Koronę tarcza na 4 pola podzielona w niej 2 orły polskie
i 2 pogonie w srodku mała tarcza 3 zęby napis Rus. Pru.
Mas. Sam. Livo. Prin. Tran. ~~[illegible]~~ koło tarczy w wyrznięciach
1586 i N. B. waży 1½ semiunc. podobny 1585.
podobny tylko ma rok na innej stronie 1586. wraz z N. B.

Popiers wieńcem ulaurowana Joan III d. g. rex. pol.
m. d. l. r. p. na drugiej Grosz. Arg. sex (triplus)
reg. pol. 1682. Tria sunt ea colligata in quibus sunt
insignia Poloniae, Lithuaniae et Janinae. In area supe-
rio re Numerus VI. Arg. magnitudine septenarii

Po smierci Wład. Warneńczyka gdy niepewna jeszcze była
bito dukaty: Król z toporem: ~~[illegible] w ptaszku~~ i jabłkiem w ptaszku
pod jabłkiem tarcza herbowa napis S. Ladislaus rex. i znak Mennicy
N. na drugiej stronie tarcza z 4 polami belki pod niemi
Kruk, krzyż 4 ramienny pod nim belki do koła napis + io=
hanes. d(e) h.(unyad) W.(ajwoda vel Wladislai) r. (regis vel
regni) Ungarie. gu. (bernator)
Są 3 dukaty Batorego 1) Cibiniensis 1574 alteri duo
nagybanyiensis ~~1574~~ 1586 jam regis poloniae w zbiorze
hrab. Georg. Teleki.
Dukaten des Sigism. Bathori. Anzeigen aus k. k. Erbländern
von einer Gesellschaft Tom V p. rok 1775. aut. Trotyansky
Aletophili (Christ) Beschreibung über einen seltenen Goldmünze
des Fürsten Sigism. Bathori. Hannov. Anzeig. 1753. p. 383–
392.

Monety Ludwika Krola Węg. 13

A) Dukaty.

1) S. Jan Bapt. z Krzyżem dokoła S. Johannes B. : mała Korona – lilia florencka + Lodovici rex.

2) S. Jan Bapt z Krzyżem u nogi lewej spodu głowa Zpnewiątka S. Johannes B. – tarcza w której z pola belki : lilie otoczona 6 hemicyclis dokoła Ludovicus dei Gratia Rex.

3) S. Wacław z toporem i jabłkiem koło niego 5 lilij na dole głowa Santus Ladislavs – tarcza jak wprzody z dwoma polami disco sexies arcuato inclusum Lodovici D. G. R. Vngarie ~~podobnie~~.

4) podobny tylko głowa przy S. Władysławie z boku

5) podobny na dole z litera B.

Grossus lat. Argent.

Krol na tronie upstrzonym dwoma krzyżami z Korona Krzyżem i jabłkiem + moneta Lodovici regis hungarie tarcza 4graniat romboidalna na połowie belki intermiati liliis na drugiej 6 lilij w gorze L. na dole 2 gałązki do koła + honor regis iudicium diligit (pond. 5½ gr)

Denarii et obuli

1) S. Władysław koło niego litera P – S. Ladislavs r. – tarcza 3 rożna z 2 polami belki : lilie Lodovici r. vngarie. pond 8 gr.

Caput fascia revinctum + moneta lodovici – crux patriarch + regis ungar. (stad głowka S. Jana)

Głowa + moneta -odoici – Struś stojący między liter n h.

Głowa bez podpisu – kowadło: Buden ci (vitatis ?) Andrasy.

* w zbiorze Leop.

36.

37

13 Ort Zygm III . . 39 po 3

47 Szost. . . 94 po 2

23 Trojakow . . 34 1/2 po 1 1/2

89 Półtorak pol. 44 po 1/2

26 " prusk 13 po 1/2

20 " Elbląga Zyg. 10 po 1/2

7 " Groszy Zygm III 7 po 1

7 " Szelagi Zygm III 3 1/2 po 1/2

244

10

1 Adalbert. Wład. Laskonogi 1202

2 Brakty Bolesław pobożny 1239

Denar biskup. Krak

2 Brakteaty z krzyżem Henryk pobożny 1266

2 Siedząca z chor. Leszka biał. brakt 1207

4 Stojący rycerz z chorągwią Bolesł wstydl 1230 brakt

2 brakt. Bolesł. wstydl. z koroną 1230

0

366. C.V.

Kaznimiri Chronicon Polonorum in quo quatuor regum munitorum ritu christiano eorumque gesta descripta sunt. Varsaviae 1826. typis congreg. Schol. Piarum 8o.

K.S. St. 172

/: są to wypisy z ~~ms~~ Długosza i ~~Marcina~~ Galla :/ które wydawca zowie Kronika Kazimira. / nakład w 50 exempl. osobne odbicie z polskiej edycyi :/

12 brakteat	60
1 Denar Ryxy	5
Grosze Zygm I	8.
Talar podw Aug 2	8
2 Tal pol	12
2 Pięcztot	10
8 Dwuztot	16
2 Jana Kazim	4
4 Złot	4
14 Szóstaków	7
17 Sztuk	5
Medal galii	1 – 15
Koronac Aug II	5
Złoty Aug II	~~70~~ 40
Miedziane	10
	195
	244
	449

Wieszby poemat s przydarzeń ojczystych IV i V dziesiątka XIX stolecia, napisał na wygnaniu Tesperiusz Pogończyk Dubiecki: w Bruxelli odcisk Briarda. 1844. 12°.

Nidecki Tomasz
+ 5 Czerwca 1852
w W[illegible] mając 46 lat.

Złotnictwo

Jednostką wagi menniczej w Polsce była grzywna kolońska = 16 łutów czyli 2/3 starego funta karolingskiego czyli 233,8 gramm.

W Polsce były 3 peryjody mennicze:

1) Peryod denarów od najdawniejszych czasów aż do r. 1330. Pierwotnie bito z grzywny 144 denarów; albowiem 1 grzywna = 4 wiardun=kom (Vierdung, ferto). 1 Wiardunek = 3 sze=lągom (Schilling, solidus). 1 Szeląg = 2 skoj=com (Scotus). 1 Skojec = 6 Denarom (czyli 2 Groszom, czyli 4 Kwartnikom). – Później bito z grzywny 200, dalej 450, w końcu 540 denarów, które tak małemi były, iż je zwano Obolus.

2) Peryod groszów od r. 1330–1600. Pierw=sze grosze kazał Wacław II król czeski bić w Pradze (Nummi grossi pragenses) z grzywny 60 groszy. – Kazmierz W. bił w Krakowie z grzywny 70 groszy; r. 1434 bito 90 groszy; później 180 groszy a w końcu 240 groszy. – Podług rozkazu Zygmunta I z r. 1526 był 1 denar 1 1/2 łutowy; 1 grosz 6 łutowy; z 1 grzy=wny bito 240 groszy; a 18 denarów miały wartość 1 grosza. – Stefan Batory kazał bić z 1 grzywny 280 groszy; Zygmunt III bił z grzywny 350 groszy, później 575 groszy, a w końcu 800 groszy w skutek czego grosz polski przestał być monetą srebrną (r. 1600)

3) Peryod Złotych od r. 1600 – 1795. Już Zygmunt I kazał bić Złote ze złota i ze srebra. 1 Złoty = 30 groszy. Z wartością groszy podnosiła się też wartość Złotych czyli raczej upadała. Za Stanisława Augusta bito z igrzywny srebra (fajn) 80, dalej 83½ i $86\frac{86}{125}$ Złotych.

Kirmis M. Dr.: Beiträge zur Wappen- und Münzkunde Grosspolens. I. Fraustadt. (Zeitschrift für Geschichte und Landeskunde der Provinz Posen 1884. Heft 3, pag. 327 – 348)

– Münzgeschichte der Stadt Fraustadt. Berlin 1885 (Separat-Abdruck aus den Berliner Münz-Blättern 1885. No. 56.) 8° str. 15.)

– Neue Beiträge zur Münzgeschichte der Stadt Fraustadt Sep.-Abdr. aus d. Berliner Münz-Blättern 1886 No. 68 u. 69.). Berlin 1886. 8° str. 24.

– Nowe przyczynki do historyi mennicy miasta Wschowy przełożył z niemieck. Mieczysław Kurnatowski. Kraków 1886. 8° str. 16.

stara wendyjska
grzywna była 5 razy
~~wię~~ ~~Kszą~~ mniejsza

70 Siedmnadziesta
Sześćdziesiąt = 4 grzywny
50 Pięćdziesiąt Dziesięć
dziesta = 10 grzyw (?)
XL = 8 grzyw
XII = ?
VI grzyw = 1/4 grzywny
300 = ? 1/8 grzywny
= 6 groszy
Grzywna wendyjska = 24 pół
ningów

1 pozniejsza = 48
groszy

signum – Marke, Gemerke 41

broštblach = pectorale – plechowycze

cegielnica = Ziegelei

Marca (grzywna srebra litego) latorum grossorum bohemicalium (60) numeri polonicalis (48 gros)

Grossus (latus)

Brt (12 grossi)

Quartensis (3 denarii)

Scotus (2 grossi)

Denarius (1/18 grossi) = Heller

Ternarius, Dreyling (3 denarii)

Quartensis – (3 denarii)

florenus hungaricus – polonicalis (30 grossi)

gerada = (Geräthe und Kleidung)

Gerbhaus

Harnasch = Waffenrüstung

Hergewete (Ausrüstung des Mannes)

Inquilinus (Miether)

Kroje – Pflugmesser.

Selgerethe = Messstiftung (anniversarium, tricesima)

Morgengabe – dotalitium

paraphernalia – Gemuthsam den Ehefrau

posag – dos

teding = gerichtliche Verhandlung
Ufgang porrectio – Zeichen der Auflassung
widerkauf – reemptio

brak 42

fer. 5a post Zapuste
nowy

in crast Conduct.

Xarp Lep

6 gr. wsteczna
pro wstey ad 6 scot
Act. Camerar.

ad Acta Domino
pro condorum

2 fertones pro
capillatione
et percussione

1 ferto pro memo-
rialibus ad termi-
nos proximos crac.

1430 80 marc.
medior. gros.
melioris moneta
Cracov. numeri
polonicalis

20 marc. pro
capite

curiaculum = dwo-
ney

palaticulum = sensza
balneum camera retro
Joannes et Dobeslaus
de Janowicze

Brak

7. 13. 17.18

Kopa – Sexagena – Schock (2 Gulden)

Szeląg – Solidus – Schilling

Pelk, półgrosza – cruciferus – Pölchen

ćwiertnia

Korzec – Modius – Scheffel

Ćwiartka, wiertel – Medimnus – Viertel.

Półtorak – Grossus argenteus – Dreypölcher

Trojak, trzeciak – Ternarius – Dütchen

Wiardunek (12 groszy – Uncialis – Vierdung

Sanktpeterburg 1827 w tipogr. medicinskaho departamenta		Forma	
tragedja w piati diej- stichach. Sočinienje ěremet s francuskaho . 7 str 84.		8°	

44

Kitowicz Pamiętn
Ks. Pozn. 1847
str. 13. 41 47
48 –
ostatnia trzecia
redukcja 1762

1 Tynf = 1 złp. 8 gr.
1 florenus pol. = 30 gros.
1 grossus = 3 solid.
1 sextarius = 12 gros 2 solid
1 Nummus aur. = tynfami 16 złp. 26 gr. 2 solid.
1 Talerus polon. = 8 złp.
1 Nummus pol = złotemi 18 złp
1 Marca = 48 groszy
Kopa litew. 2 złp. 15 gr.

Złoty = 30 Groszy
Ort = 16 Groszy
Grosz ~~Kurt~~ = 2 Półgroszki = 6 Kwartników = 12 Szelągi
Półgroszek = 3 Kwartniki (Quadrantes)

Kwartnik = 2 Szelągi

Potrójny = 3 Grosze (ternarius)
Szóstak = 6 Groszy
Grzywna = 48 Groszy
talar = 6 złotych
Czerwony złoty = 12 zł

30
12
360

N 179.

Matens.

Rocznik woyskowy Królestwa Polskiego.
1817 1818.
na rok 1819 Warszawa
na r. 1823.
exemplarz na pięknieyszym papierze i kolorowany.

8° — 260.

pod N. 180 jest odmienny exemplarz z r. 1819.

1 vol.

1 Morg = 300 prętow

56 1/4
9000
504,000

5

45 9/54

Za 1 funt złota [wart tyle co] można kupić 20 funtów srebra – lub 1600 funtów miedzi – lub 9700 funtów żelaza.
(M. Chevalier: La monnaie pag. 22)

Moneta zdawkowa miedziana = bilon

Brakteaty Jaxy z Miechowa

1) w bok z mieczem i 2 gwiazd. pop.

2) en face z krzyżem ‡ i proporcem

3) ⳩ ojący z dzidą i tarczą

4) en face brodaty w kapeluszu z palmą

5) w bramie popiersie z mieczem

6) między wieżami siedzi z mieczem

47

РОМУАЛЬДУ

150
65
2,15

По Гражданскому Департаменту.

48

1 Raz 2800 metr
pociągi co 13 minut

1 pierw o 6,50 rano
o 7 na Kolei
ostatni 9,5 7 wieczór
10 przynosić

Wokół
I) Most - poczta
II) Poczta Rynek
III) — Dworzec

Karta stac II Klas 3 c
I " 4 centy

1. Most 2 Wolnica
3 Ulica Józefa 3 Ko
menda wojskowa 4
Poczta 5 Magistrat
1. Wojciech 8 7 Hotel Dreź
deński 9 Hotel pod Różą
10 Brama floriańska
11 Ulica Basztowa
12 Dworzec
18 minut
Pociągów tam i razem 67

złote; Bolko II von Münsterberg, Bolko II von Schweidnitz – Wenzel von Liegnitz + 1364

3000 monet szlasskich

Markgraf: Schlesien's Münzwesen im Mittelalter
Breslauer Zeitung 1882
Nr. 814 Morgenausgabe
Sontag d. 19 Novemb 1882

Friedensburg Ferd: Das Mittelalterliche Münzwesen Schlesiens (Berliner Zeitschrift für Münzkunde 2 Abhandlungen bis 1527 do 2 Habsburgów miegląd.

Brakteaty polskie małe
rozmaitość wizerunków – bo co
roku przebijano
w XIV wieku giną brakteaty zamiast
~~[illegible]~~ dogodne do handlu i obiegu
nastają grosze (denary [illegible])
Münzfuß polski i czeski
umyślnie przekładano litery
aby nie fałszować
Miasta biją w imieniu książąt
dzierżawią
Biskupi
na szelągach najdawniejszy
rok 1505
Heller von Auschwitz, Beuthen,
Bolkenhain, Freistadt, Grossglo-
gau, Jauer, Kosel, Namslau, Ra-
tibor, Schweidnitz, Teschen
Verschlechterung polnischer Halb-
groschen (Pölchen)
Böhm

Numizmatyki żadanie dziś: objaśnić
miejsce i czas powstania monety,
~~odgadnąć~~ znaleźć kto ją bić kazał (Münzherr)
~~objaś~~ czas wytłomaczyć na monetach
przychodzące wizerunki i napisy
i wykazać rozwój sztuki bicia
i wyrzynania stempli w pojedyn-
czych krajach
numizmatyka jako gałąź ekonomii
narodowej ma zadanie des Geldlehre
Najdawniejsze są bez napisów
tu decyduje miejsce wykopaliska
i towarzystwo innych monet w
jakim znaleziono
najprzód denary (zwan. fenigi) z
czasów Bolesława Chrobrego z głową
św. Jana Chrzciciela
potem brakteaty [illegible] ([illegible])
z Niemiec
Bolesławów dużo trudno rozróżnić
— porównanie — wykopalisko i towarzystwo
decyduje

50

Selman Igel

Denar Bolesł. II Bant

A. l. VI. VII

Brakteat Kazimierza III

B. l. XLVIII

grosz Krak. Kazim. Wielk

Tab 1. l. III

fałszywe

+ 1847.

Henryk Stak.

Denar z srebra dobr. waży 1/32 lota
gr. str.
Wieża z 2 krzyżykami po bokach
otok z 3 perełek i napis + mo
neta weluno
str. odwr.
Orzeł ukoronowany (jak Kazimierza W.) i napis: ducis wla=
dislai

(Władysława Opolskiego
1370–1395)
Ustęp śmierci Kazim. W. miał zapisa-
ną w lenność ziemię Wieluńską

Kolęda warszawska na rok 1762. Warszawa, w druk. Schol. Piar. 16mo

O monecie w Polszcze. Kart 8½ (B3verso – Bii)
W Polsce początł bić monetę Kazimierz I r. 1042. – Kazimierz W. na sejmie wiślickim obiecał bić monetę za radą i pozwoleniem Sejmów r. 1347. – Dochód z mennic który podług Konstytucyi 1590 należał do Stołu Królewskiego, odstąpił Zygmunt III 1632 Rzeczypospolitej. – Od r. 1685 mennice Rzeczypospolitej w Polsce i Litwie zamknięte; tylko miastom pruskim Toruniowi, Elblągowi i Gdańsku podług Paktów inkorporacyi r. 1466 wolno było bić monetę, tudzież Książęciu pruskiemu, podług Paktów infeudationis z r. 1525 i Książęciu Kurlandzkiemu r. 1561 pod kondycyą iż ich monety będą zastosowane do stopy polskiej. – W XIV w. złoto było 12 razy droższe od srebra.
Kopa (Sexagena) miała 60 gr.; Grzywna (Marca) 48 gr.; Złoty (Florenus) 30 gr.; Ferton (Ferto) 12 gr.; Skojec (Scotus) 2 gr. – Grosze były pospolite i szerokie, polskie i praskie.
Grosz pospolity polski wartał r. 1250 = 4 złp. 15 gr.; r. 1368 = 1 złp. 8 gr. 1½ szel.; r. 1451 = 1 złp. 3 gr. 2 szel.; r. 1496 = 18 gr.; r. 1505 = 16 gr. 2½ szel.; r. 1588 = 9 gr. 2 szel.; r. 1611 = 7 gr. 2 szel.; r. 1620 = 4 gr. 1½ szel.; 1650 = 3 gr.; 1676 = 1 gr. 1½ szel.; 1717 = 3 szelągi.
Tylko czerwone złote nie ulegały zmianie. Od r. 1496 rozróżniano czerwone złote polskie i węgierskie. Na czerwony złoty rachowano 30 gr. ówczesnych r. 1495; r. 1598 = 58 gr.; r. 1620 = 4 złp.; r. 1676 = 12 złp.; r. 1717 = 18 złp.
Złą cudzoziemską monetę Konstytucyje częścią redukowały, częścią wywoływały z kraju r. 1527 (świdnicka), 1588, 1620, 1633, 1654, 1676, 1710, 1717. Kary na fałszerzy ogłaszano 1527, 1605, 1611, 1659 i t.d.
R. 1761 ogłoszono taksę monet cudzoziemskich jako to tynfów (gdańskie po 33 gr.), szóstaków, dwuzłotówek, złotówek, rubli (w końcu:) Regestr chronologiczny Podskarbich w. Kor. i litew.
Czerwony złoty podług Konstytucyi ważący 66 gran, ma w sobie Talerów bitych 2 i kopówkę 1 – czyli Półtalerków 4 i kopówkę 1 – czyli kopówek 9 – czyli Tynfów polskich dawnych 14 i groszy 8 – czyli Złotych 18 – czyli Szóstaków 42 i groszy 8 – czyli Trojaków 90 – czyli Półtoraków 180 – czyli Groszy 540 – czyli Szelągów 1620.

R. 1762 Grosz ma w sobie = 3 Szelągi (1/2 Krajcara); — Półtorak
= 3 Grosze; — Trojak = 6 Groszy (Grosz czeski); — Szostak
= 12 Groszy i Szelągów 2; — Złoty = 30 Groszy; — Tynf sta=
ry polski = 38 Groszy; — Talar bity = 8 Złotych polskich;
Półtalerek = 2 Złp.; — Kopówka lub Dwudziestówka =
2 Złp.

Monety włoskie: a) Rzymskie: Kwadryn (1 1/2 szeląga pols.); — Bajok
= 5 Kwadrynów (7 1/2 szeląg. pol.) — Juliusz albo Paulus = 10 Bajoków (2 Szó=
staki pols.) — Teston = 3 Juliusze (6 Szostaków pols.) — Szkud = 10 Juliuszów
(20 Szostaków pol.) — Cekin = 2 Szkudy i 1/2 Juliusza (41 Szostaków pol.) — Dukat
holenderski lub węgierski = 2 Szkudy (40 Szostaków pols.) — Dopia = 3 Szkudy
(60 Szostaków pol. albo 20 Tynfów pol.) — b) ~~Neapolitańskie~~ modeńskie: Soldo (4 1/2 sze=
lągów pols.) — Lira = 20 Soldów (1 złpol.) — Realon = 8 Lirów, — Dukat = 10 1/2
Lirów — Cekin = 18 Lirów — Pistol = 31 1/2 Lirów. — c) Neapolitańskie:
Soldo (1 grosz pol. i coś) — Lira = 20 Soldów (21 gr. pol.) — Real = 11 1/2 Lirów —
d) Toskańskie: Bolonezi = 6 Kwadrynów (3 gr. pol.) — Lira = 10 Bolo=
nezów — Szkud = 8 Lir i 6 1/2 Bolonezów. e) Maltańskie: 1 Grano (2 gr. pol.)
— Karlin = 10 Granów — Tarin = 2 Karliny. f) ~~neapolitańskie~~ Sycylijskie:
Soldo — Grano = 5 Soldów (2 grp.) — Karlin = 10 Granów — Tarin = 2 Karliny
(1 złp. 10 gr.) — Dukat = 10 Karlinów (6 złp. 20 gr.) — Cekin = 26 1/2 Karlinów. —
g) Sardyńskie: 1 Soldo pedemoncki (8 szelągów pol. i coś) — Lira = 20 Soldów
— Piastr czyli Pezza di Savoja = 8 Lirów i 6 Soldów — Cekin florencki = 9 Lir
i 15 Soldów (17 złp. 25 gr.) — h) Weneckie: 1 Soldo (3 1/2 Szelągów pol. i coś) — Lira =
20 Soldów — Dukat srebrny = 6 Lir i 4 Soldy (5 złp. 5 gr.) — Cekin wenecki = 22 Li=
row (18 złp. 10 gr.)

Monety hiszpańskie: 1 Maravedi (1 Szeląg pol. i coś) — Ochavo = 2 Maravedi
— Quarto = 4 Maravedi — Quarto doble = 8 Maravedi — Real de Velon = 34
Maravedis (1 Szóstak pol.) — Real de Plata = 2 Realów de Vellon — Peseta = 4
Realów de Vellon — Escudo de Vellon = 10 Realów de Vellon — Peso = 15 Rea=
lów de Vellon (1 Talar czyli 5 Tynfów pols.) — Peso duro albo Piastr = 20 Realów
de Vellon (20 Szóstaków pol.) — Doblon złoty czyli Pistol = 75 Realów de Vellon
i 10 Maravedi (25 Tynf. pol. i 4 gr.) — b) portugalskie: 1 Rees (1/2 gr. pol.) —
Vintin = 20 Rees (11 1/2 gr. pol.) — Real = 40 Rees — Teston = 100 Rees
(56 złp.) — Crusad czyli Piastr = 400 Rees — Patacon Pistol (28 Tynfów pol.) —
Doblon (100 tynfów pol.)

Monety francuskie: 1 Sou = 4 Liarów czyli 12 Denarów (7 1/2 szel. pol.) —
Livre albo Franc = 20 Sous (4 Szóstaki pols.) — Ecu czyli Talar = 4 Livry
(4 Tynfy polsk.) — Louis d'or = 24 Livrów (32 Tynfów pol.

Monety angielskie: 1 Penny = 4 Farthingi (5 gr. pol.) — Grot = 4 Penny — Scheling =
12 Penny (2 złp.) — Kroon czyli Taler = 5 Schelingów — Livre czyli Funt Sterling =
20 Schillingów (40 złp.) — Guinee złoty = 21 1/2 Schelingów

Monety niemieckie: 1 Pfennig (1 1/2 Szeląga pol.) — Greszlik = 3 Pfennigi — Kraycar =
4 Pfennigi (2 gr. pol.) — Groschen = 3 Krajcary — Guter Groschen (7 1/2 grosz pol.) — Siebener
czyli Siodmak = 7 Krajcarów — Maryasz albo Siebenzehner = 17 Krajcarów (34 gr. pol.) — Zło=
ty niemiecki czyli Ryński = 20 Groszy czeskich (10 Szóstaków pols.)

Monety tureckie: 1 Achcze
czyli Aspr (4 szelągi pol.) —
Para = 3 Aspry (4 gr. pol.)
Charusz, Lew albo Piastr =
40 Para (4 tynfy pols) — Turalk
złoty = 105 Para — Kiesa
Bursa czyli Worek = 500 Le=
wów (2000 tynfów pols.)

Monety moskiewskie:
1 Kopiejka = 4 Połuszki
(7 1/2 szel. pols) — Altyn = 3 Ko=
piejki (7 1/2 grp.) — Grywiennik
= 10 Kopijek (25 grp.) — Ru=
bel = 100 Kopijek (8 złp. 10 gr.)

Monety pruskie: 1 Groschen
= 3 Schilling (2 gr. pol.) — Trojak
= 3 Groschen (6 grp. i szel.) —
Szóstak = 6 Groschen — Gudak
albo Półosmak = 7 1/2 Groschen
(16 grp.) — Tynf pruski = 18 Gro=
schen (1 złp. 18 gr.) — Tynf berliń=
ski albo Bąk (15 gr. pol.)

Złoty węgierski = 33 Półtoraków
(3 złp. 9 gr.) — Czerwony złoty krem=
nicki = 4 złot. niem. i 12 Krajcarów. —
Talar courant czyli Reichsthaler (15 Szósta=
ków pol.) — Talar twardy Harter Taler (20 Szóst. pol.)

Kwartnik czyli skojec (za Kazimierza W. bity w Krakowie)

Połgroszek Koronny i Denar (bite za Ludwika)

Za Kazimierza Jagiellończyka, Alberta, Alexandra bito połgroszki

Za Zygmunta I bito grosze głogowskie r. 1506 i grosze Koronne 1526 bite w Krakowie, Połgroszki koron. 1507, Trzeciaki Koronne 1527, Szelągi pruskie 1529

Za Zygmunta Augusta : Czterogroszowki litewskie 1566 Dwugroszowki lit. Grosze lit. Połgroszki lit, Denary lit.

Wartość n.p. Brakteaty po 5–2 zł. – Połgroszek ruski Kazimierza W. 10 zł.

Zygmunta I Grosz Koronny Wartość metalowa 3 zł. wartość stępla 1 zł. razem 4 zł. Wartość amatorska 18 zł.

Nr porządkowy	Opis monet obiegowych i pamiątkowych	Proba	Waga	Ilość sztuk				Wartość metalowa	Wartość stępla	nominalna Wartość ogólna	Wartość amatorska	[illegible]
				zł. N	śr. AR	Bronz Æ	Miedź	zł. gr.	zł. gr.	zł. gr	zł. gr.	miara Apla[illegible]

Złote polskie i czerwone złote. 54

Od r. 1502 rozróżniano złote polskie od czerwonych węgierskich: pierwsze pisano fl. (t.j. 30 groszy) a drugie fl. hung. albo in auro (t.j. 32 gr.)

Czacki: O rzeczy menniczej (Pomniki Wiśniewsk. II str. 29) „Do 1505 r. był czerwonym złotym (złoty). Od tej epoki kiedy czerw. złoty poszedł na groszy 32 .... a w Niemczech ze złota bity floren stał się srebrną monetą, u nas złoty był zbiorem 30 groszy. Stał się ten sam złoty urzędownie czwartą częścią czerwonego złotego roku 1620." — Ibid. I str. 94. „Za tego (Alexandra) panowania widzimy już wyraźną różnicę między złotym, zbiorem 30 groszy, a złotym z złotego kruszcu bitym." — Ibid II str. 38 „W rachunkach domowych tego króla (Jana Olbrachta) 1497 r. osobno floreny, osobno dukaty położono." — Ibid II str. 42 „Czerwone złote.. za Kazimierza Jagiellończyka stały się powszechniej używane. Ustała ta przyczyna spodlonych i pomnożonych pieniążków za Jana Olbrachta, a tak wrócono do groszy, które kopami lub złotemi rachowano. Wszelako rzadka jest transakcyja do panowania Jana III, co do kupna dóbr, w którejby układano się na czerwone złote." — Ibid. Tablica wartości pieniędzy: R. 1505: 1 czerwony złoty (czyli 32 grosze owczesne) miał wartości dzisiejszej 16 złp. — 1 złoty (polski, czyli 30 groszy owczesnych) miał wartości dzisiejszej 15 złp. —

Widać z tego iż od r. 1505, fl. jeżeli przy nim nie dodano hung. oznacza złoty polski (po 30 groszy)

Mediantes były to złote polskie czyli 30 groszy to jest półkopy: złoty polski (florenus,) miał 30 groszy, a dukat aureus albo florenus hungaricus = 32 grosze.

Przykłady z aktów

R. 1505 Litera doctoris Mathiae de Myechow super censum 20 flor. ung. in auro .... pro 600 aureis hungar. (Lib. Benefic. I p. 192) mediantes – medias – mediany

R. 1507 ... der erbarn Frawen Apolonia Lenhart Ungeshtim Witwen 500 Gulden yn Mönez zu halben Schoken (Lib. Benefic. I p. 196.)

R. 1508 Census Catherinae Mitterndorffheryn .... haben entphangen 1000 Gulden in Mönez zu 30 polnesche Groschen in einen idern Gulden gezelt, vor welche wir vorkafft haben 100 Gulden in Möntz auch czu 30 Gl vor ein idern Gulden gezelt, Leipzinse. (Lib. Benef. I p. 199)

R. 1508 Litera Caspari Grasch ..... recepimus 320 flor. in pecuniis per mediam sexagenam quemlibet florenum computando (Lib. Benef. I pag. 200)

R. 1509. Litera doctoris Mathiae de Miechow... vendidimus titulo widerkaff 10 marcas census annui numeri et monetae polonicalis per 48 gr. in quamlibet marcam computando, pro 400 flor. hung. veri auri boni et justi ponderis. (Lib. Benef. I p. 204)

R. 1508 Liter Johannis Bonner ... erbliches Zinses 50 Gulden zu halben Schocken umbe 1250 ungrisch Gulden yn Goldt... (Lib. Benef. I p. 207)

Pierwszy raz złote polskie obok czerwonych złotych przychodzą w zapisie Janowi z Osieka wikar. Kated. Krak. widerkaufu super censum 16 marcarum pro 320 flor. in auro et 180 flor. in mediantibus per mediam sexagenam .. dat. fer. 4ta post f. S. Marci 1502 (Lib. Benef. I pag. 67.)

55

(16 lutego 1528)

pag. 110. Sigismundus I (in Conventu generali Pyotr-
kovien. fer. 2a post dom. Sexagesimae 1528)
Nicolao de Schidlowyecz castel. sandomir. thesau-
rario regni et ejus viesgerenti nobili Josto Ludovico
Decio Carbario Wieliccensi dla zapobieżenia napty-
wowi z Szląska lichej monety świdnickiej i kursowi
takowej w Polsce – poleca w mennicy krakowskiej
lub w Toruniu założyć się mającej mennicy topić ~~[illegible]~~
monetę świdnicką i przebijać na grosze polskie
poleca także założyć jeśli będzie potrzeba mennice
w Poznaniu i Warszawie.

pag. 113 Sigismundus I (in convent gener. Pyotrkovien
fer. 2a post dom Sexagesimae 1528) poleca
tymże Nicolao de Schidlowyecz cast. sendom.
thesaur. regni et nob. Josto Ludovico Decio
secretario nostro et carbario Wyelicensi ... aby
w mennicy Krak. wybijali czerwone złote na
wzór węgierskich

56

Walewski Stan: Trojaki Koronne Zygmunta III pisze: iż w Krakowie r. 1548 mennica zamknięta została i dopiero 1598 na nowo otworzona (wtedy bito też w menniach: w Olkuszu (od r. 1580), Poznaniu (od 1584) i Malborgu.)

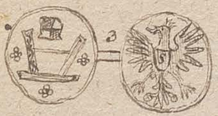
Mennice w których za Zygmunta III
wybijano trojaki: Poznań, Bydgoszcz,
Wschowa, Olkusz, Lublin, Kraków Walentyn
W Poznaniu zarządzali mennicą od r. 1595 [Jahns,
Walentyn Jonge, Rüdiger Hermann
W Bydgoszczy otwarto mennicę 1595 którą zarządzał
Rüdiger Hermann.
W ~~[illegible]~~ Wschowie zarządzał mennicą: Ernst
Knorr 1597, Theodor Pusch 1592.
W ~~[illegible]~~ Malborgu Bracia Göbel 1591, Gratian
Gonzalo 1602.
W Olkuszu bito już monety za króla Stefana: Nicolaus
von Hövel z Gdańska 1583, Kaspar Rytkier 1585-
1599 - 1601
W Lublinie (a nie w Łobzowie - lub Łobżeniu
jak niektórzy piszą: Daniel Koste 1595 - Her-
mann Rytkier 1597 - Melchior Reisner 1595 - 1601
W Krakowie otwarto mennicę r. 1598 w której bito
monetę do r. 1601; zdaje się iż nią zarządzał H.
Rüdiger lub Rytkier.

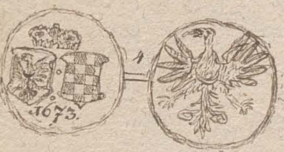

1 Ioannes Casimirus Rex. T. L. B.
Solidus Regni Poloniæ 1663. Düss.

2 Ioannes Cas: Rex T. L. B.
Solidus magni ducatus Litvaniæ Düss.

5 Sigizmundus III Rex Poloniæ Dux Lito:
Moneta regni Poloniæ d.tt.

59

Półtorak Zygmunta III.

cie; tam kazał mu rozprawiać o na
gii, niekiedy o rządach Wolseja,
d był słuchać wszelkich uwag, jak w
ie, co się nie mogą obejść, ani też
rwszego ministra. Czasem także, g
pogodną, przechadzali się po odkryty
pałacu, rozmawiając o astronomii, o
u planet, nauce, którą Morus z
jéj młodości, a któréj znajomość sta

60

Monety szwedzkie Zygmunta III

1. Talar (94) 2. Półtalarek. (94)

3. Marka (czyli 8 Ör) (1. M. 94)

4 Pół marki (czyli 4 Ör) (4 Ör. 94)

5 Dwa Öry (2 Ö. 94)

6. Jeden Ör czyli Runtstyk (Zollar) (1 Ö - 94)

7. Pół-ör (S i R. w środku snopek Wazów - 94)

8. Halerz (1/4 Ör) (S. R. nad tem Korona 94)

9 Cztery Penninger (6 na jeden Ör). (S. i Korona - 4. P. 94)

10 Dwa Penninger (12 na jeden Ör. (3 Korony 2. P. i Lew 94)

Tabula prima pag

61

1597

Casper Ritzier
artis monetariae
ileuspiensis prae:
fectus

62

Jacob Jacobson von Embden
zarządzał mennicami w Krakowie
i w Bydgoszczy (Bromberg) 1621-1632, w
Gdańsku, Elblągu i Toruniu 1630-1639
podpisywał się na monetach I. I.-V. E.
robił stemple do talarów Zygmunta III r. 1617.

Boratini Titus Livius starosta ośiecki
zarządzał mennicą w Warszawie 1656-1683

Johan Bensheim rytownik stępli w Gdańsku
1650 - 1670

Girolamo Pinocci sekretarz Król. zarządzał
mennicą we Lwowie 1647.

Andreas Timpf dyrektor mennicy w Krako-
wie 1646 w Poznaniu 1651-1667.
starosta piaseczyński.

Quod rex mandataque
si dissuadere plagas
cuiuscumque Baby

Wystrzybienie monety falszywej
1622

63

Kart 36

/	
ey Królewskiey za Krolo= S. K. K.	
lawy przyi i pozgt. 1773. S. XV	

64

Liga złota Koronnego r. 1629

Fajngoltu grzywna ma w sobie 24 Gradów złota, waży 56 aureos.

Grad złota = 1 Karat

Fajnzylberu grzywna ma w sobie czystego srebra 16 Łutów (24 Skojców)

Łot = 1½ Grada

Grad = 1 Skociec.

We Francyi na 7½ łotów fajnzylbru dają ½ łuta miedzi przysady na 6 karatów złota, 1 Karat srebra fajnzylbru przysady

1650 d. 16 Maji w Warszawie. — Akt Komissyi menniczej (wartość monet — szlagi u nagroś Talary — Orty 18to groszowe — Szostaki — Półtrojne grosze — Dwojaki czyli dwugroszowki. — Moneta cudzoziemska — (druk)

1650 d. 31 Maja Umowa Bogusława Leszczyńskiego z Krzysztofem Guttmanem mincarzem bydgoskim

1656 d. 1 Mart. — 1658 d. 30 Kwietnia — 1660 d. 10 Kwietnia — Akta o mennicę oblat 1662

1659 d. 1 Decembris w Krasnem — Jan Kaz. Krasiński względem monety żelaznej.

1663 d. 15 Czerwca Publikacya nowej monety złotowej srebrnej — Krol.

1671 d. 7 Lipca — Jana Andr. Morsztyna Zastrakcya Michałowi Hodermanowi gwardeinowi mennicy bydgoskiej

1677 Uchwała Sejmu o Mennicy w Koronie — } Vol. leg.
1678 d° d°
1685 d° d° d°
1676 d° d° d°

1717 d. 2 Marca w Warszawie — Augusta II Uniwersał o kurrencyi monet.

1761 d. 10 Decembris — Teodor Wessel wywołuje fałszywe szóstaki

1761 d. 12 Sierpnia w Warszawie — Teodor Wessel pierwsza redukcya monety

1761 d. 19 Października — Teodor Wessel, druga redukcya monety

München 1892.		Forma	
r = Künste. Zeitschrift für che Kunst. ang. N° 2 (ppg. 17-32 und 1 Tafel) aceur R. von Seydlitz)		fol.	Artes 1960

Numerus Invent.	Litera	
		Liebhaber= Kü händliche Kun I. Jahrgang. N (Redacteur

66

1762 d. 17 Lutego – Teodor Nesel trzecia redukcya tynfów wrocławskich.

1766 d. 9 Stycznia – Uniwersał Komissyi Skarbu o nowej miedziánej monecie z mennicy Krakowskiej.

1766 d. 9 Lutego – Uniwersał Komissyi Skarbu o nowej w Warszawie bitej monecie.

1766 d. 4 Czerwca Uniwersał Komissyi Skarbu z ceną monety obcej

1766 d. 17 Listopada – Ustawa o kursie monet

1787 d. 15 Marca – Uniwersał Komissyi Skarbu o zniżeniu stopy menniczej.

1794 d. 13 Czerwca – Uniwersał względem bicia monety na stopę nową.

67

Szeląg, piętak, groszyk cieszyński, dobru pospolitemu w Polszcze szkodliwy. (b. m.) 1654. 4to kart 2. — i druga edycya 1654. 4to K. 2.

Taler bity polski (krom Niedzwiadków, Kozłat=ków i Hiszpanowych Krzyżów) waży Ortów 5 abo 30 Potrójnych, groszy polskich 90. Talar ma 270 szelągów polskich. Do grzywny szelągów wchodzi 1 lut srebra.

Półtoraki albo Potrójne.

A. 1620 nabrano za srebro i złoto wyborne, Szląskie Kotliny, za Gdańskie Orty Or=liki, za Bydgoskie Futasze.

Ten sam autor pisze że wydał wprzód: Dowód jasnej szkody którą ponosi Kró=lestwo Polskie z cudzoziemskich pieniędzy, osobliwie z Nąskiej monety, złotowych, i Lewkowych Talerow podany na sejm walny koronny 1645. (b. m.) 4o. Kart 4.

(ciekawe do historji aliażow w monecie!

Sposob w gwałtownej Rzeczypospolitej potrze:
bie nabycia pieniędzy przez wymianę miedzia:
ną Koron pożyteczny podany do uwagi bonis
et amantibus patriae civibus w Krakowie
A. 1661 mense Julio (Autor. anon. Martinus
Radymiński)

68

Krotka a prawdziwa Deductio damnorum z rozaej monety którą teraz w Koronie biją, a mianowicie z nowych szelągow miedzianych. Przytym gruntowna Refutatia polskiego skryptu którego tytuł jest: Informatia względem szelągow 1661. 4° Hist. 3362.

Ob. Hoppii Schediasma p. 144.

69

1663 d. 15 Junii, we Lwowie —
Jan Kazmierz Krasinski podskarbi
w. Kor. z powodu skarg Andrzeja i
Tomasza Tymphow arendarzy mennic
Koronnych kassuje Jana Tamme
z urzędu Gwardeina dla nieumiejęt
ności i oddala z mennicy Krak.
i postanawia na Gwardeina
w Mennicy Krak. sławetnego
Daniela Zywerta biegłego
w nauce mincerskiej
aby proby przy szmelcowaniu czynił

71

Boratyni Tytus Liwiusz: Informacya o mennicy szelągowej przez Tytusa Liwiusza Boratyniego. b. m. (1664) fol. str. 32.

otrzymał 1658 indygenat ~~[illegible]~~ polski, starosta osiecki ~~[illegible]~~ dorobiwszy się znacznego majątku ze dzierżawy mennicy kupił Sulgostów – ożenił się z Teresą z Mińska Opacką zostawił 4 synów i 2 córki.

fol. k. 3 przedmowy i k 22 textu, i 4 tabl rytów. figur.
w bibl Akad. (zbiór Walewskiego)

Musaeum hermeticum 1678
Theatrum chemicum 1659
Manget: Bibliotheca chemica 1702.

Dział	Umiejętność	Przedmiot

– (łoż) na 1882 go.

Raimundus Lullius + 1315
Arnoldi de Villa nova Opera chymica omnia videlicet Thesaurus thesaurorum, Rosarius philosophorum, Lumen novum, Flos florum et Speculum Alchemiae edit opera Hieron. Megiseri. Francofurti 1603. 8vo

Murmelii Joannis: Nomenclator trilinguis, quarto recognitus. Cracoviae in offic. Schedeliana 1666. 8vo str. 258.

Monety: Dukat (Aureus - Ungerisch Gulden) – Sześćset
francuskich koron (Talentum) – Talar (Nummus argen=
teus maximus) – Poltalera (Tetradrachmum, Stater, Siclus) –
– Ort talera (Didrachmum, Quadrans nummi argent. max. [Stips-vierding]) –
Pół Orta (Drachma) – Pruska grzywna, 20 groszy (Mina
Prutenica – Preussische Mark) – (Mina Polonica) Polska
grzywna, 48 gr. – Grosz (Sestertius) – Putgrosza (Semis
sestertii) – Szelag (Triens sestertii, [Solidus] – Schilling) – Kwart=
nik, Babka (Sextans sestertii – Quaertner, halber Schilling) –
Drobny pieniążek (Obulus, Teruncius – Pfennig, Heller).

Miary i wagi: Cetnar (Centumpondium, Centner) – Funt
(Libra) – Garść (Manipulus) – Szczypta (Carptus trium digi=
torum – was man mit 3 Fingern fasset) – Półtora funta (Ses=
quilibra) – Dwanasta część funta albo 2 łuty (Uncia) –
Szósta część funta, albo 4 łuty, albo 2 Uncye (Sextans) –
Ćwierć funta, albo 6 łutów, albo 3 Uncye (Triens) –
Trzecia część funta, albo 4 Uncye (Quadrans) – Pięć uncyj
(Quincunx) – Putfunta, albo 6 Uncyj, albo Kwaterka
aptekarska (Selibra, Semis librae) – Dwie ćwierci
funta, albo 8 Uncyj (Bes) – Trzy ćwierci funta, albo 9 Uncyj
(Dodrans) – Łót albo Putuncyj (Semuncia) – Trzy łóty
albo Putłory Uncyj (Sescunx) – Pół łóta albo ćwierć
uncyj (Didrachmum Sicilicum) – Dragma albo Osmina un=
cyj, albo ćwierć łóta, albo 3 Skrupuły (Drachma) –
Skrupuł, albo 24 Część Uncyj, albo Trzecia Dragmy (Scrupulus) –
96 Część Uncyj (Semiobulus) – 144 Część Uncyj, Szósta Skru=
puły, albo 18ta Część Dragmy tyle co 4 ziarna jęczmienne zawarzą
(Siliqua) – Jedno jęczmienne ziarno (Granum). =
Garniec (Congius, Topff) – Putgarnca albo Sztof (Semis
congii) – Kwarta (Quadrans congii) – Kwaterka albo Put=
kwarty (Octans congii, Nössel) – Wiadro (Amphora, Eimer). =
Ćwiertnia, Korzec, Beczka, Kłoda (Medimnus [Modius] Scheffel) –
Putkorca (Semis medimni – Halb Scheffel) =

1528 Murmelius:
Czerwony złoty
Gubel (Philipsgulden
Grzywna (Marck – Marca)
Szelag (Solidus – Schilling)
4 Szelągi (Triens marcae)
Putszeląga (Semis solidi)
Putgrossek (Dodrans solidi, Huber)
Pieniądz (Uncia solidi ein Pfennig)
Halerz (Semuncia solidi, Heller)
Kwartnik (quadrans solidi, 3 pieniądze)

Murmelius 1528:
Kamień czyli z 2 funtów (Talentum)

Garniec, Ćwiertnia
Wyrtel, 4 Kwarty (Urna)
Putgarnca, 2 Kwarty (Metreta)
Przymiarek, przydatek (Zumass) (Auctuarium)
Woz (Vehis – Fuder)

Piądź (Palmus, Spanne) – Stopa (Pes, Werckschuh) – Ło=
kieć (Cubitus, Ulna, Elle, anderthalb Schuh) – Sążeń (Orgyia,
Passus major, Klafter) – Pół kroku albo Półtrzeci stopy i
stąpanie, ~~Elo~~ (Gradus – Ein Schritt von dritthalb Schuh) –
Krok, 5 Stóp (Passus, Schritt.) – Pręt mierniczy albo
10 Stóp (Pertica) – Staje, 25 kroków u Rzymian (Stadium, Milliare,
125 Schritt, 625 Werkschuh) – Mila albo 1000 kroków (Mei=
le, 1000 Schritt, 5000 Werkschuh) – Staje roli, albo
18 Część Łanu, Plac który para wołów na dzień zorze (Ju=
gerum, Feld).

Boratyni

Informacya o mennicy

73

Nr 4127 fol.

List T. L. Buratyni do Mceringa z Warszawy 1676 w Hevelii Annus climactericus Gedani 1685. fol. p. 93 ocenia sposoby robienia podziałów w narzędziach astronomicznych.

List T. L. Burattini do Bulialda z Warszawy 7 Lazdz. 1672 (w Libri: Hist. de sciences mathem. en Italie I p. 216.)

o machinie hidraulicznej w ogrodzie Morsztyna podskarb. Kor. który w Warszawie zrobił. i że pisał o Dioptrice.

Podrozowat po Egipcie z polecenia Krola
Jana Kazimierza gdzie rysowat pomniki
Kircher: Theatrum hyeroglyphicum
T. III p. 399 regius Architectus.

74

W jesieni zeszłego roku kutnerskiego pracownik damek - zabałwiszy kopiąc gliny na cegielnię dobyli kilka trupów bez żadnej trumny bo ani deski ani żadnego krzyża -
jeden chłop przy wyrzucaniu gliny wyrzucił srebrny pieniądz na którym jest dziurka - widać że noszono
nawet na szyi - którego taki pieniądz przesyłam niniejszym, tylko czytelne Jan III a na dole rzymskimi literami C.

Ferdynand Kurbilczyk
dozorca kontumacyjny
Koszczerzówka d. 26/V 88.

0. 10 × 12 1. 20.

fer 0. 15. × 1. 80.

3. 00.

12
30
15
1.80.

25.
12
50
25

75

Album literackie pismo zbiorowe pod redakcyją K. Wł. Wojcickiego. Tom II. Warszawa 1849. 8

str. 337–351

Wiadomość o dwóch uczonych fałszerzach źródeł historycznych polskich w 17 i 18 wieku. przez Stanisława Liborowskiego

wspomina go Vol. leg T. IV str. 272 (Konst. sejmu 1649)

Krzysztof Stenzel Janikowski z powiatu tczowskiego około 1640 + 1647 (fałszował przywileje pomorskie)

Gottlieb Samuel Pristaff rodem z Kotbus pastor 1726 + 1736 w Anklam fałszował dypl. pomorsk

Przybysław Mutyna Dyamentowski stolnik wschowski + 1734 fałszował kroniki.

Około r. 1760

Talar twardy 6 zł.
" lewkowy 5 "
" kopowy (albo kopowiec stary) 3 zł.
" czeski Reat 3 zł. 10 gr.
Urt, Orzeł, Tynf 30 gr.
Szostak . . . 6 gr.
Szostaczek . . 3 gr.
Półtorak . . 1½ gr.
Grosz . . . . 3 szelągi
Szeląg . . 6 Pieniążków
Grzywna polska 48 gr.
" litewska 25 "
" pruska 20 "
Orlanka . . . 34 gr.

rzymskie

bajok 7½ szeląg.
Juliusz albo Paul (10 bajok) 25 gr.

r. 1757 redukcya tynfów
i tynf dawniej 1 złp. 8 gr. — ~~później 2 [illegible] gr.~~

Redukcya 1sza monety, w Warszawie d. 12 Wrześ:
nia 1761 (za podskarbiowstwa Teodora Wessla)
oznaczyła cenę tynfa starego dobrego na 35 groszy
miedzianych, tynfa nowego gorszego na 15 groszy
(zamiast 36) |: tym sposobem płacono zamiast
30 zł. [illegible] nawet 60 tynfów. (Kitowicza: Pamiętniki
w Raczyński Obraz Polaków Tom I. 1840. str. 116)
Redukcya 2ga przez T. Wessla ogłoszona w koń:
cu r. 1761 ściągała się tylko do tynfów wroc:
ławskich którym cenę naznaczono po 2 szostaki
czyli po 25½ groszy miedzianych. (tamże str. 133)
Trybunał piotrkowski dekretem swym 2 d. 7 Grud:
nia 1761 approbował pierwszą redukcyą. —
Redukcya 3cia przez T. Wessla publikowana
d. 8 Marca 1762 oznaczyła tylko cenę tynfów
bitych w Wrocławiu: jedne po 15 gr. drugie po
25 gr. miedzianych. (tamże 138)

78

1761 d. 12 Sierpnia Teodor Wessel podskarbi w. Kor. ogłasza Uniwersałem pierwszą redukcyą monety (tynfów i szostaków)

1761 d. 19 Październ. tegoż powtórna redukcya tynfów wrocławskich

1762 d. 17 Lutego tegoż trzecia redukcya tynfów wrocławskich. (tynfy na 15 gr. redukowane)

Jouven A. Voyageur d Europe. Paris 1672. 8.

Prochnicki Andreas Canon. Crac. Relacya o stanie Polski. Romae apud Gulielmum Facciottum. 1600 fol. K. 2.

…phus Aloysius S. Theol.
…giatae Neo Sandecens. Pri=
…onicus, curatus in Rabka.
…, Provisor Coloniae Neosandecensis 1767.

…geographiae methodicae
…oribus cumprimis Cluverio
…ad usum Juventutis acade=
…Cracoviensis accomodatae
…ex prelo typographico Semina=
…ano-academici. 8o. K. 50 (geo=

Mennica w Sadogórze

Kronika petite

79

(Dr. Jan Polek kustosz biblioteki w Czerniowcach, wydał tamże Wiadomość o mennicy rossyjskiej w Sadagórze z opisem monet tamże bitych, pod tytułem: Die ehemalige russische Münzstätte in Sadagora. Czernowitz, Conces. Typo- und Lithographie des Erzbisch. Silv. Morariu-Andriewicz 1894, w 8ce większ., str. 10, z drzeworytami 6 monet w tekscie. – Piotr Mikołaj baron von Gartenberg Saksończyk, przybywszy do Polski r. 1765 i przybrawszy nazwisko Sadogórski, zarządzał najprzód mennicą miedzianej zdawkowej monety w Krakowie. Podczas wojny Rossyi z Turcyją r. 1771, zrobił układ z rossyjskim feldmarszałkiem Piotrem Rumiancowem o dostarczenie za 1 Milion Rubli srebr. miedzianej monety zdawkowej na potrzeby wojska. W tym to celu zakupił na Bukowinie od Księcia mołdawskiego część wsi Rohozna nad Prutem w pobliżu Czerniowiec, gdzie założył nową osadę Sadogórę, a w niej mennicę i lożę massońską. W tej mennicy, pod nadzorem sprowadzonych z Niemiec mincarzy: Gotfryda Lebrecht Hahn, Fryderyka Komstadt, Krzysztofa Jobst i Jana A. Döring z Elbląga, wybijano r. 1771 i 1772 miedziane monety w 7 okazach (które p. Polek

./.

opisuje) jako to: 1 Para wołoska, czyli 3 Dengi rossyjskie
2 Pary czyli 3 Kopiejek, i 5 Kopiejek, z herbami ros=
syjskim i mołdawo-wołoskiemi; z cyfrą Katarzyny II
cesarzowej, z napisami rossyjskiemi i monogramem
S. (Sadagóra). Jako materyjał kruszcowy dostarczali
Rossyjanie do mennicy zdobyte działa tureckie. Oprócz
tych monet wybito także w mennicy sadagórskiej 3 me=
dale: jeden na cześć Gartenberga z jego popiersiem
srebrny, drugi miedziany na pamiątkę założenia men=
nicy i loży masońskiej, i trzeci żeton z herbem Garten=
berga. R. 1773 niewybijano już monet, któremi kraj
zasypano, a mennica trudniła się odlewaniem dzwo=
nów i dział. Po zajęciu Bukowiny przez Austryję r.
1774 sprzedał J. A. Döring plenipotent Gartenberga
austryjackiemu jenerałowi (Wincentemu) baronowi Barko mennicę
z wszelkiemi zasobami i materyjałem. Z resztą do=
dać winniśmy, iż monety przytoczone przez p. Polek,
były już dawniej opisane w: Chaudoir: Aperçu sur
les monnaies russes. St. Petersbourg 1836, Partie II,
Tab. 41, i w Sturdza: Uebersicht der Münzen und
Medaillen des Fürstenthums Rumänien. Wien
1874, który przytacza 24 okazów (typów) monet ru=
muńskich z tej epoki, jako to: 4 medale, 4 srebrne próby
mennicze z r. 1771-1773, i 15 monet zdawkowych mie=
dzianych z r. 1771-1774.

bit w Sadogorze 31 – 32

80

Gartenberg Sadogorski bił 1765 grosze pol. i lit.

Petrus Nicolaus S. R. I. Liber Baro de Gartenberg Sadogurski Cons. int. R. P. et Elect. Sax. medal bity w Sadogorze dla niego

1) srebrny

był dyrektorem min w Saxonii – r. 1765 przybył do Polski – explwatował koło Nowego targu

r. 1765 został dyrektorem mennicy w Krakowie miedzianych pieniędzy

1788 otrzymał indygenat ~~[illegible]~~ został administratorem mennicy w Warszawie

R. 1771 podczas wojny Rossyi z Turcyą zobowiązał się dostarczyć feldmarszałkowi Piotrowi Rumiancow za 500,000 Rubli a potem Weymarnowi za 1 Milion Rubli drobnej monety kupił grunt od hospodara multańskiego koło Czerniowic nad Prutem założył kolonię Sadogóra, gdzie bił w mennicy monetę zdawkową miedzianą z herbami molda-wołoskiemi i napisami rossyjsk. – i medale.

2) ~~Srebrny~~ Miedziany medal na pamiątkę założenia mennicy i loży masońskiej

medalier Fridericus Comstadius

3) Jetton srebrny z herbem jego bity w Sadogórze

Format	Autor (Redaktor)	Tytu[ł] godło, edycya, miejsce druku, [...] miejsce składu, ilość tomów, wo[...] rycin, mapp, tablic, plan[...] Stan egzemplarza[...]
8	Tomkiewicz Stanisław	**Lit.** Król Henryk [...] a Zborowscy. [...] Szkic historyczny [...] Tomkiewicz. Tarnopol. w Dr[...] pod zarządem [...] 1880 w 8ce Przedruk z Tygo[...]

Tłumacz *(przerabiacz)* *(wydawca)*

Dział	Umiejętność	Przedmiot

Ewaluacya monet w Polszcze według Uni- 81
wersałów Komissyi Skarbowey Ko-
ronney. 1766. Warszawa w Druk.
Soc. Jes. 4° (Sig. A-E3) Hist. 5932.

ttapiono ze

Eduard)

fe
tunne.

I Lieferung

82

Summariusz umiarkowania monety starej z dzisieyszą. Kalisz 1790.
(autor Mathaus Chylewski kanonik)

83

Die Polnischen Banknotenfälscher in der Schweiz. Kritik der in Yverdon geführten Untersuchung von Prof. K. G. König. Bern, Max Fiala's Buchhandlung (Otto Kaeser) 1875. 8° Fr. 1.50.

2) O otwarciu Mennicy, o biegu używanych pieniędzy i o znoszeniu srebra do Mennicy. (Kalendarzyk polityczny piarski na rok 1811. Warszawa w druk. Xięży Piarów. 16mo str. 246–249.)

Minister skarbu Jan Węgleński Ogłoszeniem w Warszawie d. 20 Sierpnia 1810 uwiadomia publiczność iż stosownie do Dekretu N. Pana z d. 9 Czerwca 1810 ogłoszonego w Nrze 50 Gazety Warszawskiej, Mennica Krajowa czynności swoje rozpoczęła. Pieniądze będą następujące:

w Złocie: Dukaty w wartości Czerwonych złotych dawniej holenderskich.

w Srebrze: Talary od 6 złotych, Dwuzłotówki, Złotówki, 10 i 5 Groszówki, w wartości Pruskich srebrnych pieniędzy.

w Miedzi: 3, 1 i pół Grosze.

Kurs cyrkulujących teraz w Kraju obcych pieniędzy utrzymuje się w tej samej wartości. W krótce ogłoszonym zostanie regulamin menniczy. Sprzedaż złota i srebra odbywać się będzie w Kantorze menniczym w pałacu menniczym przy ulicy Bielańskiej czyli Menniczej N.ro 607. W tymże Kantorze wystawioną będzie urzędowa taksa i tabella metalów na sprzedaż przyniesionych, oraz urzędowe przepisy co do formalności przy tém zachować się mających.

1) Dekret Fryderyka Augusta Króla Saskiego, Xięcia Warszawskiego z d. 9 Czerwca 1810 w Warszawie: O otwarciu Mennicy (Gazeta Korrespondenta warszawskiego i zagranicznego. Nr 1810 z d. 25 Czerwca. Dodatek, str. 829–830) (Hitowa w Zagórskim ani w Bandtkem)

Artykuł: 1) Mennica w Xięstwie Warszawskiem otworzoną będzie w Warszawie.

2) Teraźniejsza stopa mennicza stosować się będzie w każdym gatunku monety pruskiej cyrkulującej w Kraju podczas wydania przez Komissyą rządzącą powyższej uchwały (pod d. 22 Czerwca 1807) podług uczynionej za naszym rozkazem proby.

3) Gatunki pieniędzy srebrnych w grubej monecie będą: a) Sześciozłotówki w czystości srebra 11 łutów 9 granów. b) Dwuzłotówki w czystości srebra 10 łutów. c) Złotówki w czystości srebra 8 łutów 10 granów.

4) Zdawkowa moneta wybijana będzie w sztukach dziesięcio i pięciogroszowych w czystości srebra 3 łutów 2 granów.

5) W złocie wybijane będą Dukaty w wartości Dukatów Koleńderskich w czystości od 23 Karatów 7 granów, tak aby $68\frac{52}{285}$ sztuk, grzywnę Kolońską czystego złota czyniły.

6) W miedzianych pieniądzach bite będą: a) Trzygrosze; b) Jednogrosze; c) Półgrosze

7) Stępel na złotych pieniądzach i srebrnej grubej monecie, będzie z jednej strony Nasze popiersie z napisem: „Fredericus Augustus Rex Saxoniae, Dux Varsoviae;" — z drugiej strony nasz herb z Koroną na wierzchu, z napisem na Dukatach: Aureus nummus Ducatus Varsoviae; — a na Złotówkach z napisem: „Jedna szósta część Talara"; — na Dwuzłotówkach: „Jedna trzecia część Talara;" — — na Sześciozłotówkach: „Talar." — Stępel na zdawkowych srebrnych pieniądzach będzie z jednej strony Nasz herb z Koroną na wierzchu; z drugiej napis „Dziesięć groszy" — „Pięć groszy." — Stępel na miedzianych pieniądzach będzie z jednej strony Nasz herb z Koroną na wierzchu; a z drugiej napis liczbę groszy wyrażający.

8) Na pieniądzach złotych, srebrnych, zdawkowych i miedzianych rok wybicia oznaczonym będzie.

z Schrödera naczelnika mennicy żona Józefa urzędnika rządowego od 1815 Józefa Dowińskiego Kapitana artylerii + 9 czerwca 1860

Gazeta Codzienna 1860 Nr 159

1 Kol. 24 1/4 kr. Cmz 85

24
120
480
24
2880 + 30 kr. Cm.
30

1/4 X 120 = 30

2910 / 48 f 3 kr. Cmz
24
51
48
= 3
60

16 / 1697 / 10

~~751~~

I

350 flm = 1400 Złp =
210 Rubl srebr. =
1526 złp [illegible] 228
434 $\frac{3}{10}$ f AW. 90k
(rachując Rubel srebrny
obrączkowy po 2 f 7 kr
AWal.)

442 $\frac{32}{100}$ = 228 Rubl

Benjamin Flatt
ur. 1786 dyrektor
instytutu rolniczego
† 17 Czerwca 1860
w Radzyminie 1) Opij
z Wersz. 2) Care/1823

Lucyna C....
Nekrolog katarzyny
Sowińskiej (zm.
10 stycz. 1876 w
Warszawie

Złożyć tym pismem [illegible] sposób jak [illegible]
(12 palcie 233 „Mennica Warszawska w roku 1810 [illegible]

Wyrok Aleksandra I Cesarza Rossii Króla Polskiego o systemacie i stopie menniczej (w Królestwie Polskiem) d. w Warszawie d. 19 Listopada (v. s.), 1 Grudnia (n. s.) 1815. (Kalendarzyk polityczny piiarski na r. 1816. Warszawa, w druk XX. Piarów. 16mo str. LXII - LXXV). (nie ma w Zagórskim ani w Bandtkem)

Z powodu niedogodności w systemie menniczym byłego Xięstwa Warszawskiego, stanowimy:

1) Mennica w Królestwie Polskiem stosować się ma do wagi Kolońskiej, której grzywna na 288 granów podzielona, wyrównywa 96 zołotnikom.

2) Ceny zakupu w mennicy warszawskiej: za 1 grzywnę Koloń. złota 1224 złp.; – za 1 grzywnę Koloń. srebra 84 złp.; – miedź podług stosunków handlowych.

4) Stopa mennicza zrównana będzie do stopy menniczej Państwa Rossyjs.

5) Złote pieniądze wybijać się mają w sztukach po 25 złp. i po 50 złp.

6) Z 1 grzywny Kolońskiej złota czystego wybijać się ma 52 sztuk pojedynczych (po 25 złp.) lub 26 sztuk podwójnych (po 50 złp.).

7) Złotych Królewskich pojedynczych sztuk 47⅔ lub podwójnych sztuk 23 5/6 ważyć mają 1 grzywnę Kolońską brutto.

8) Moneta srebrna gruba wybijać się będzie w sztukach: jednozłotowych, dwuzłotowych, pięciozłotowych – z każdej grzywny Kolońskiej czystego srebra po 86 złp. 20 gr. i $\frac{64}{100}$ w trzech powypisanych gatunkach.

10) Wszystkie gatunki tej grubej monety wyrabiane być mają na wzór monet rossyjskich w czystości 13 łutów 16 granów, to jest: z 1 grzywny Koloń. czystego srebra wybijać się winno sztuk $86\frac{86}{125}$ jednozłotowych, które w liczbie sztuk 75 1/4; – sztuk $43\frac{43}{125}$ dwuzłotowych, które w liczbie sztuk 37 5/8; – sztuk $17\frac{211}{625}$ pięciozłotowych, które w liczbie sztuk 15 1/20 ważyć mają 1 grzywnę Koloń. brutto.

11) Ponieważ Mennica w Królestwie Polskiem na teraz wyrabiania grubej monety w probie powyżej oznaczonej rozpocząć niemoże: dozwalamy tymczasowo wyrabiać wszelkie gatunki srebrnej grubej monety w czystości 9 łutów, 9 granów, wynagradzając wagą niskość, tak aby z 1 grzywny Koloń. czystego srebra wybijać się mające sztuki $86\frac{86}{125}$ jednozłotowe w liczbie sztuk $51\frac{471}{1000}$; – sztuki $43\frac{43}{125}$ dwuzłotowe w liczbie sztuk $25\frac{1471}{2000}$; – sztuki $17\frac{211}{625}$ w liczbie sztuk $10\frac{1471}{500}$, ważyły 1 grzywnę Koloń. brutto.

12) Stopa monety zdawkowej srebrnej i miedzianej dotąd w Mennicy warszawskiej przyjęta, nadal w tychże gatunkach zachowana będzie.

13) Moneta srebrna zdawkowa wybijana będzie w sztukach pięcio- i dziesięciogroszowych.

dalszy ciąg [illegible]

14) Wybijać się ma w tejże monecie po 38 złp. z jednej grzywny Kolon.
czystego srebra w probie 3 łotów 2 granow, to jest z 1 grzywny Kolon.
czystego srebra sztuk 828 pięciogroszowych, które w liczbie sztuk
161; — sztuk 414 dziesięciogroszowych, które w liczbie sztuk $80\frac{1}{2}$
ważyć mają 1 grzywnę Kolońską brutto.
15) Moneta zdawkowa miedziana wybijać się ma w sztukach jedno=
groszowych i trzygroszowych. Z 1 centnara wagi Koloń. czyli ze 110
funtów Kolońskich miedzi wybijać się będzie 18000 sztuk jednogroszowych,
a 6000 sztuk trzygroszowych.
16) Stępel złotych pieniędzy wyrażać ma na jednej stronie popiersie cesars=
kie z napisem polskim: „Alexander I. Cesarz i Samowładzca wszech
Rossyi, Król Polski etc." — na stronie odwrotnej herb Królestwa Polskiego
z napisem polskim dokoła: a) na pojedynczych Złotych Królewskich:
„25 Złotych Polskich — 52 z grzywny czystej Kolońskiej" — b) na podwoj=
nych: „50 Złotych Polskich — 26 z grzywny czystej Kolońskiej;" — na
obydwóch zaś ~~[illegible]~~ gatunkach pod herbem, rok wybicia. Sztuki mają
mieć obrączki w Karby.
18) Stęple 3 gatunków monety grubej srebrnej wyrażać mają na jednej
stronie popiersie cesarskie z napisem polskim jak powyżej; na stro=
nie zaś odwrotnej herb Królestwa Polskiego z oznaczeniem wartości nomi=
nalnej i roku wybicia nad herbem, oraz dokoła pod herbem napis: a) na
Złotówkach: „$86\frac{86}{125}$ z grzywny czystej kolońskiej"; — b) na Dwuzłotówkach:
„$43\frac{43}{125}$ z grzywny czystej Kolońskiej;" — c) na Pięciozłotówkach: „$17\frac{211}{625}$
z grzywny czystej Kolonskiej." — Obrączki w Karby będą przy wszystkich gatunkach.
19) Stęple 2 gatunków monety zdawkowej srebrnej wyrażać mają na jednej
stronie herb Królestwa z oznaczeniem nad nim roku wybicia; Na stronie zaś
odwrotnej cenę nominalną w laurach w języku polskim, to jest: a) na Pięcio=
groszówkach „5 Groszy polskich"; — b) na Dziesięciogroszówkach „10 Groszy
polskich". Obadwa gatunki mają być bez obrączek.
20) Stęple 2 gatunków monety zdawkowej miedzianej wyrażać będą na jed=
nej stronie herb Królestwa Polskiego bez napisu; — na stronie odwrótnej
cenę nominalną sztuki bez innych ozdób, w języku polskim, to jest na
jednogroszowych: „1 Grosz polski"; — na trzygroszowych: „3 Grosze polskie".
Jednogroszówki będą bez obrączki, a Trzygroszówki zaś z obrączkami w
Karby.
21) Wszystkie te gatunki monet mają być wybijane w sztukach mniejszego
obwodu a natomiast większej miąższości od dotychczas kursujących monet
Xięstwa Warszawskiego.

Ocenienie pieniędzy zagranicznych srebrnych i złotych do Kursu Kassowego
wydane przez Ministerstwo przychodów i Skarbu, w Warszawie d. 5 Grudnia 1816
(str. LXX~~XII~~ — LXXXIII) Ruble stare = 7 złp.; Ruble nowe Katarzyny II. = 6 złp. 20 gr.
— Polskie do r. 1786: Półtalary czterozłotowe = 4 złp. 4 gr.; Dwuzłotówki = 2 złp. 1 gr.; Złotówki
= 1 złp. — Polskie od r. 1787–1795 i 1810–1814: Talary sześciozłotowe = 6 złp.; Złotówki = 1 złp. —
Dziesięciogroszówki polskie = 10 gr.; srebrniki wszelkie polskie 7 ½ gr. — Austryackie: Dwu=
dziestokrajcarówki = 1 złp. 11 gr.; Dziesięciokrajcarówki = 19 gr. — Pruskie złotówki, 4 gute Groschen = 29 gr. itd.

2)

87

Acta Tomiciana Epistolae, legationes, responsa, res gestae Sigismundi I Regis Polon. per Stanislaum Gorski collectae.
Tomus I (1507-1511). Posnaniae 1852
ed. T. Comes Działyński

ex Codice Radivilliano (Bibliothecae Raczynsianae)

Appendix: Literae Philippi Callimachi de Thedaldis

I Dersla(o) de Rithwani palat Sandomir.
De sententia iniqua ac injusta contra se pronunciata Piotrkoviae in conventu Regis
„Etsi multis et eisdem sane gravissimis infortuniis vexatus sim" .... Ex Dunajow Idibus Aprilis 1471 p. 1-6.

II Sbigneo de Olesnicza scholastico Cracoviensi Regni Poloniae Vicecancellario
De vi et autoritate officii vicecancellariatus.
„Ego etsi sciam quam plurimis contigisse, ...
p. 6-10.

III Sbigneo de Olesnicza episcopo Vladislaviensi Regni Poloniae Vicecancellario.
De non mittendo oratore ad Pontificem Maximum
„Memini, promisisse me tibi scripturum diffuse,
Ex Lublino Nonis Maji 1448(?)
p. 10. - 15

IV. Consilium non ineundae societatis cum Italis in bello contra Turcos suscipiendo.
„Circa deliberationem in Hungariam mittendi ...

p. 15-18.

998. 35 – 83

Hultsch Friedr.: Griechische und römische Metrologie. Zweite Bearbeitung. Berlin 1882. Hist 8808.

Böckh.

Cohen Henri: Description historique des monnaies frappées sur l'empire romain. Paris 1859.

Pot.
Potin = mieszanina z srebra i miedzi (4 części miedzi reszta srebra
EL. Electrum (blade złoto) mieszanina złota z 1/5 srebra
czyli 3 części złota i część srebra

88

Czas d. 6 Czerwca
1860 Nr 128

Banknoty polskie żąd dają
100 fłW = 347 - 341
Ruble obiegąt. 108 - 107
Srebro nowe ów. 133 - 131

d. 9 Czerwca Ugodzono całe za 840 fl.
d. 10 czerwca dost. . . 178 f 50 cent
pozostaje 210 fl. wal.

za 178 ƒ. 50 Cent.

92 Rubli 1/92 = pap.

tojest 153 ƒ OW. preb.

Poniat

zaʃl. 1756

corka † 1834

mari Poniatowska

Konstancya zaʃl. 1778

y Kwiet. Ludwikowi

[illegible]

Grosze polskie na nowokrajcary.

grosze polskie	nowo-krajcary	grosze polskie	nowo-krajcary	grosze polskie	nowo-krajcary	grosze polskie	nowo-krajcary	grosze polskie	nowo-krajcary
1	5/6	7	5 5/6	13	10 5/6	19	15 5/6	25	20 5/6
2	1 2/3	8	6 2/3	14	11 2/3	20	16 2/3	26	21 2/3
3	2 1/2	9	7 1/2	15	12 1/2	21	17 1/2	27	22 1/2
4	3 1/3	10	8 1/3	16	13 1/3	22	18 1/3	28	23 1/3
5	4 1/6	11	9 1/6	17	14 1/6	23	19 1/6	29	24 1/6
6	5	12	10	18	15	24	20	30	25

Złote polskie na nowe zł. r. austryjackie.

zł. polskie	n. zł.r.aust.	zł. polskie	n.zł.r.aust.	zł. polskie	n zł.r.aust.	zł. polskie	n.zł.r.aust.
1	1/4	8	2	15	3 3/4	40	10
2	1/2	9	2 1/4	16	4	50	12 1/2
3	3/4	10	2 1/2	17	4 1/4	60	15
4	1	11	2 3/4	18	4 1/2	70	17 1/2
5	1 1/4	12	3	19	4 3/4	80	20
6	1 1/2	13	3 1/4	20	5	90	22 1/2
7	1 3/4	14	3 1/2	30	7 1/2	100	25

Złote reńskie mon. konw. na nowe zł. r. i nowokrajcary austryjackie.

zł. r. m. k.	nowe austr.		zł. r. m. k.	nowe austr.		zł. r. m. k.	nowe austr.	
	zł.r.	n. kr.		zł.r.	n. kr.		zł.r.	n. kr.
1	1	5	8	8	40	15	15	75
2	2	10	9	9	45	16	16	80
3	3	15	10	10	50	17	17	85
4	4	20	11	11	55	18	18	90
5	5	25	12	12	60	19	19	95
6	6	30	13	13	65	20	21	
7	7	35	14	14	70			

Krajcary mon.konw. na nowe austryjackie ćwierćreńskie i nowokrajcary.

krajcary m. k.	nowe austryjackie 1/4 reńsk.	Nowo-krajcary	krajcary m. k.	nowe austryjackie 1/4 reńsk.	Nowo-krajcary	krajcary m. k.	nowe austryjackie 1/4 reńsk.	Nowo-krajcary
1/2	—	1/2	21	1	11 1/2	42	2	23 1/2
1	—	1 1/2	22	1	13 1/2	42 3/4	3	—
2	—	3(1/2)	23	1	15	43	3	—
3	—	5	24	1	17	44	3	2
4	—	7	25	1	18 1/2	45	3	3 1/2
5	—	8 1/2	26	1	20 1/2	46	3	5 1/2
6	—	10(1/2)	27	1	22	47	3	7
7	—	12	28	1	24	48	3	9
8	—	14	28 1/2	2	—	49	3	10 1/2
9	—	15 1/2	29	2	1/2	50	3	12 1/2
10	—	17(1/2)	30	2	2 1/2	51	3	14
11	—	19	31	2	4	52	3	16
12	—	21	32	2	6	53	3	17 1/2
13	—	22 1/2	33	2	7 1/2	54	3	19 1/2
14	—	24 1/2	34	2	9 1/2	55	3	21
14 1/4	1	—	35	2	11	56	3	23
15	1	1	36	2	13		zł. r.	
16	1	3	37	2	14 1/2			
17	1	4 1/2	38	2	16 1/2	57	1	—
18	1	6 1/2	39	2	18	58	1	1 1/2
19	1	8	40	2	20	59	1	3
20	1	10	41	2	21 1/2	60	1	5

89

Nowokrajcary na grosze i złote polskie i na krajcary mon. konw.

nowokr.	grosze polskie	krajcary m. k.	nowokr.	grosze polskie	krajcary m. k.	nowokr.	polskie: złote	polskie: grosze	krajcary m. k.	nowokr.	polskie: złote	polskie: grosze	krajcary m. k.
1	$1\frac{1}{5}$	$\frac{3}{4}$	14	$16\frac{4}{5}$	8	26	1	$1\frac{1}{5}$	$14\frac{3}{4}$	40	1	18	$22\frac{3}{4}$
2	$2\frac{2}{5}$	$1\frac{1}{4}$	15	18	$8\frac{3}{4}$	27	1	$2\frac{2}{5}$	$15\frac{1}{4}$	41	1	$19\frac{1}{5}$	$23\frac{1}{4}$
3	$3\frac{3}{5}$	$1\frac{3}{4}$	16	$19\frac{1}{5}$	$9\frac{1}{4}$	28	1	$3\frac{3}{5}$	16	42	1	$20\frac{2}{5}$	24
4	$4\frac{4}{5}$	$2\frac{1}{2}$	17	$20\frac{2}{5}$	$9\frac{3}{4}$	29	1	$4\frac{4}{5}$	$16\frac{1}{2}$	43	1	$21\frac{3}{5}$	$24\frac{1}{2}$
5	6	3	18	$21\frac{3}{5}$	$10\frac{1}{2}$	30	1	6	17	44	1	$22\frac{4}{5}$	25
6	$7\frac{1}{5}$	$3\frac{1}{2}$	19	$22\frac{4}{5}$	11	31	1	$7\frac{1}{5}$	$17\frac{1}{2}$	45	1	24	$25\frac{1}{2}$
7	$8\frac{2}{5}$	4	20	24	$11\frac{1}{2}$	32	1	$8\frac{2}{5}$	$18\frac{1}{4}$	46	1	$25\frac{1}{5}$	$26\frac{1}{4}$
8	$9\frac{3}{5}$	$4\frac{3}{4}$	21	$25\frac{1}{5}$	12	33	1	$9\frac{3}{5}$	$18\frac{3}{4}$	47	1	$26\frac{2}{5}$	$26\frac{3}{4}$
9	$10\frac{4}{5}$	$5\frac{1}{4}$	22	$26\frac{2}{5}$	$12\frac{3}{4}$	34	1	$10\frac{4}{5}$	$19\frac{1}{4}$	48	1	$27\frac{3}{5}$	$27\frac{1}{4}$
10	12	$5\frac{3}{4}$ (6)	23	$27\frac{3}{5}$	$13\frac{1}{4}$	35	1	12	20	49	1	$28\frac{4}{5}$	28
11	$13\frac{1}{5}$	$6\frac{1}{2}$	24	$28\frac{4}{5}$	$13\frac{3}{4}$	36	1	$13\frac{1}{5}$	$20\frac{1}{2}$	50	2	—	$28\frac{1}{2}$
12	$14\frac{2}{5}$	7	25	30	$14\frac{1}{4}$	37	1	$14\frac{2}{5}$	21	75	3	—	$42\frac{3}{4}$
13	$15\frac{3}{5}$	$7\frac{1}{2}$	(zł.pol.)			38	1	$15\frac{3}{5}$	$21\frac{1}{2}$	100	4	—	57
						39	1	$16\frac{4}{5}$	$22\frac{1}{4}$	(1 zł. r. now.)			

6. Dwudziestówka, »sorokowiec« starszego większego ustroju (ältere, grössere Zwanziger) . = 34 kr. (now.).
Dwudziestówka »sorokowiec« nowszego, miejszego ustroju (neuere, kleinere Zwanziger) . . = 35 kr. (now.).
7. Stara półdwudziestówka, »półsorokowiec« (alter Silberzehner) . . . . = 17 kr. (now.).
8. Stary piątak (alter Silberfünfer) . . . . = $8\frac{1}{2}$ kr. (now.).
9. Stara trzykrajcarówka (alter Silbergroschen) = 5 kr. (now.).

B. Stare pieniądze zdawkowe, w srebrze:

10. Szóstak . . . . = 10 kr. (now.).

C. Stare pieniądze zdawkowe, miedziane:

11. Dwókrajcarówka . . . . = 3 kr. (now.).
12. Krajcarówka . . . . = $1\frac{1}{2}$ kr. (now.).
13. Półkrajcarówka . . . . = $\frac{1}{2}$ kr. (now.).

III. Stare (terazniejsze) banknoty:

Tysiączka . = 1050 zł. r. — kr. (now.).	Piątka . = 5 zł. r. 25 kr. (now.).
Stówka . . . = 105 zł. r. — kr. (now.).	Dwójka = 2 zł. r. 10 kr. (now.).
Dziesiątka = 10 zł. r. 50 kr. (now.).	Reński = 1 zł. r. 5 kr. (now.)

☞ W pieniędzach zdawkowych mogą tylko ilości nie przenoszące ćwierci reńskiego bydź wypłacane.

☞ Nowy złoty reński liczy **100** krajcarów, lecz nie 60.

B. Nowe pieniądze zdawkowe, w srebrze:

6. Nowy dziesiątak (Neuer Zehner) = 6 kr. m. k. = 12 gr. pol.
   = 10 kr. (now.).
7. Nowy piątak (Neuer Fünfer) = 3 kr. m. k. = 6 gr. pol.
   = 5 kr. (now.).

C. Nowe pienądze zdawkowe, miedziane:

8. Nowy trojak lub nowa trzykrajcarówka (Neuer Groschen)
   = 2 kr. m. k. = 4 gr. pol. = 3 kr. (now.).
9. Nowy krajcar (Neuer Kreuzer) = $^3/_4$ kr. m. k. = $1^1/_5$ gr. pol.
   = 1 kr. (now.).
10. Nowy półkrajcar (Neuer Halbkreuzer) = $^1/_2$ kr. m. k.
   = $^3/_5$ gr. pol. = $^1/_2$ kr. (now.).

☞ Nowa austryjacka ćwierćzłotówka równa się więc zupełnie staremu złotemu polskiemu.

☞ Od 31. Października roku 1858 przestaną istnąć polskie złotówki, dziesięćgroszówki i pięćgroszówki jako pieniądze w obrocie kupieckim i będą liczone tylko jako towar srebra podług wagi.

II. Stare pieniądze. *A.* w sebrze:

1. Talar koronny (Kronthaler) .... = 2 zł. r. 30 kr. (now.).
2. Półtalar koronny (Halber Kronthaler) = 1 zł. r. 12 kr. (now.).
3. Ćwierćtalar koronny (ViertelKronthal.) = — zł. r. 55 kr. (now.).
4. Stara dwuzłotówka (Altes Zweiguldenstück) .... = 2 zł. r. 10 kr. (now.).
5. Stara złotówka (Altes Guldenstück) .. = 1 zł. r. 5 kr. (now.).

Nowe złote reńskie austryjackie na złote polskie i złote reńskie mon. konw.

nowe zł. r. austr.	złote polskie	mon. konw.		nowe zł. r. austr.	złote polskie	mon. konw.		nowe zł. r. austr.	złote polskie	mon. konw.	
		zł. r.	kr.			zł. r.	kr.			zł. r.	kr.
1	4	—	57	9	36	8	$34^1/_4$	17	68	16	$11^1/_4$
2	8	1	$54^1/_4$	10	40	9	$31^1/_4$	18	72	17	$8^1/_2$
3	12	2	$51^1/_4$	11	44	10	$28^1/_2$	19	76	18	$5^1/_2$
4	16	3	$48^1/_2$	12	48	11	$25^1/_2$	20	80	19	$2^3/_4$
5	20	4	$45^1/_2$	13	52	12	$22^3/_4$	30	120	28	$34^1/_4$
6	24	5	$42^3/_4$	14	56	13	20	40	160	38	$5^1/_2$
7	28	6	40	15	60	14	17	50	200	47	37
8	32	7	37	16	64	15	$14^1/_4$	100	400	95	$14^1/_4$

Ułatwienia do liczenia w zamianie.

1. Licząc złote reńskie stare na reńskie i krajcary nowej monety dodaje się do każdego reńskiego dawnej monety 5 krajcarów. N. p. 17 zł. r. mon. konw. zawierają w sobie 17 reńskich nowych i 17 razy po 5, to jest 85 krajcarów; — więc razem 1[illegible] zł. r. 85 kr. nowych.

2. Chcąc zamienić reńskie nowe na złote reńskie dawnej mon. konw. — odtrąca się od każdego nowego reńskiego jedna groszówka. n. p. 13 renskich nowych mieszczą 13 zł. r. m. k. bez 13 groszówek, temu się równa: 12 zł. r. 21 kr. dawnej mon. konw.

Uwaga. Przy wypłatach w skutek zobowiązań pochodzących z czasów przed 1. Listopadem r. 1858 dodaje się dla osiągnienia lepszej ścisłości i doskonałości do każdego siódmego reńskiego dawnego jeden krajcar m. k.

3. Krajcary mon. konw. przemienia się na nowokrajcary, dodając do liczby krajcarów połowę i czwartą część. N. p.
20 kr. m. k. stanowią....$20+10+5 = 35$ nowokrajcarów.
48 kr. m. k. stanowią...$48+24+12 = 84$ nowokrajcarów.
26 kr. m. k. stanowią....$55+27^1/_2+13^1/_2= 96$ nowokrajcarów.

4. Nowokrajcary obraca się na krajcary mon. konw. odtrącając od liczby nowokrajcarów połowę i dodając do tej półowy siódmą część. N. p.
46 nowokrajcarów stanowią.....$23+3^1/_2=26^1/_2$ kr. mon. konw.
52 nowokrajcarów stanowią.....$36+3^3/_4=29^3/_4$ kr. mon. konw.
87 nowokrajcarów stanowią.....$43+6^1/_4=49^3/_4$ kr. mon. konw.

5. Dzieląc pewną ilość złotych polskich przez 4, otrzymuje się nowe renskie. N. p. 12 zł. pol.$=\frac{12}{4}=3$ rens. now,
31 zł. pol.$=\frac{31}{4}=7^3/_4$ rens. now.

6. Kiedy ilość nowych reńskich mnoży się przez 4, wieloczyn jest liczbą złotych polskich. N. p. 6 reńs. now.=24 złot. pol.

7. Grosze polskie zamienia się na nowokrajcary, odtrącając szóstą część. N. p. 24 gr. pol. $=24-4 =20$ nowokr.
14 gr. pol. $=14-2^1/_3=11^2/_3$ nowokr.

8. Z nowokrajcarów otrzymuje się grosze polskie, dodając do liczby onych piątą cześć. N. p. 20 nowokr.$=20+4 =24$ gr. pol.
17 nowokr.$=17+3^2/_5=20^2/_5$ gr. pol.

Księgarnia Wallishaussera (Józef Klemm) w Wiedniu.

Czcionkami L. Sommera.

Wykaz
dla zamiany nowej austryjackiej, dawnej konwencjinej monety i polskich pieniędzy.

Wydany przez księgarnią Wallishaussera (Józef Klemm) w Wiedniu »Hoher Markt« naprzeciw »Galvagnihof«.

Od 1. Listopada, roku 1858 zacząwszy będziemy mieli oprócz pieniędzy terazniejszych także i nowe; jako to:

I. Nowe pieniądze. *A.* w srebrze:

1. Dwutalar ugodowy (Zweivereinsthaler) = 2 zł. r. 51 kr. m. k. = 12 zł. pol. = 3 zł. r. (now.).
2. Jednotalar ugodowy (Einvereinsthaler) = 1 zł. r. $25^1/_2$ kr. m. k. = 6 zł. pol. = 1 zł. r 50 kr. (now.).
3. Nowa dwuzłotówka (Neues Zweiguldenstück) = 1 zł. r. 54 kr. m.k. = 8 pol. = 2 zł. r. (now.).
4. Nowa złotówka (Neues Guldenstück) = 57 kr. m. k. = 4 zł. pol. = 100 kr. (now.).
5. Ćwierćzłotówka (Viertelgulden) = $14^1/_4$ kr. m. k. = 1 zł. pol. = 25 kr. (now.).

91

Catalog der polnischen Münzen und Medaillen der Mathy'schen Sammlung deren öffentliche Versteigerung auf Veranlassung des Besitzers in Danzig den 2 August 1858 und die nächstfolgenden Tage statt findet. Danzig Druck von Edwin Groening 1858. 8o. K. 4. st. 64 i 1 tabl. lit ogr. monet 2754 i medali
2 plataty z fatrzywemi monetami z r. 1630

Konzul belgijski od 30 lat od Kazmierza III
rzyn e Sleplu rzadkosi

Gdanskie, Elblagskie, Torunskie
w osobnych oddział

Kwartniki Kazmierza Welk. z r. 1333
denary ruskie i pół groszki lwowskie Wład Jagełły

Trygrosze Zygmunta III lwowskie z r. 1598
z lit. L. z r. 1599. 1600

w Olkuszu 1600
Poznan
Krakeu
Bromberg
Fraustad
~~Losen~~

monety mennicy Łobzenickiej Zygmunta III trojaki 1627-
1630 - szwedskie Zygm III

3 Talary Jana Kazm. z r. 1649 i 1650
1 dukat Jana Kazm 1656
1 trygrosze litewskie z r. 1652
1 Szesciogroszowka Augusta II z r. 1706

monety polskie inflant, Kurlandyi, Rygi, Elblaga, Torunia
Gdanska

~~Im Herbste dieses Jahres erscheint in Oeldruck:~~
So eben erschien:

Herzog Albrecht von Preussen nimmt das heilige Abendmahl.

(Pendant zur „Königlichen Salbung Friedrich I.“)

Dieses zweite Blatt, ebenfalls im Original von L. Rosenfelder gemalt, stellt einen nicht minder wichtigen, wenn auch auf einem anderen Gebiet sich ereignenden Vorgang dar: „Herzog Albrecht von Preussen nimmt das heilige Abendmahl zum ersten Mal nach evangelischem Ritus im Dom zu Königsberg 1525.“ Mit dieser Thatsache entschied sich, wie bekannt, eine der damaligen Hauptmächte im Norden Deutschlands zu Gunsten der grossen Kirchenreformation. Das Gemälde enthält wiederum eine Reihe bedeutender Persönlichkeiten, worunter mehrere Portraitgestalten, und zeichnet sich durch eine grosse Einfachheit und Würde in der Auffassung des Gegenstandes aus.

Preis 10 Thlr.

Die beiden Blätter **Königliche Salbung Friedrich I.** und **Herzog Albrecht v. Preussen nimmt das heilige Abendmahl.** zusammen genommen für 20 Thlr.

Berlin, April 1858.

Storch & Kramer.

Druck von Ernst Kühn in Berlin.

Catalogue des monnaies et médailles polonaises composant le Cabinet numismatique de Son Altesse le Prince Guillaume Radziwill. Nouvelle Edition Revue, corrigée et augmentée par les soins de C. F. Trachsel. Berlin imprimé aux frais de Son Altesse Par Ernest Kühn 1869. 8vo K. 2. str. 178
(Stargardt 2 Thlr) z drzeworytem rzadkiego talara Zygmunta III z napisem Si Deus nobiscum, quis contra nos (Cont

Denary, Brakteaty, Pół brakteaty { moneta [illegible] Pol. [illegible] i [illegible]
Grosz, Półgrosze (Kwartnik) za Kazim. wielk
Dukat Warszawa księcia płockiego (+ 1330) [illegible]
Półgrosze, Trojaki, Denary Jagiełły
Półgrosz (Schilling)
Medale za Zygmunta I (Szóstak
Dukat, Talar, Szóstak Półgrosze, Grosz, Trojak
Denar (Zygm I)
Portugały (10 i 5 [illegible]) za Zygmunta III

Subscriptions-Schein.

Preis pro Quartal incl. Stempel: 1 fl. (20 Ngr.)

mit franko Postversendung: 1 fl. 20 kr.

Durch die Buchhandlung von ....

93

Villemard Achilles
Polnische Münz und
Medaillen Samlung. Wien
1869. 8ᵒ. I Abtheil. [illegible] 8ᵒ.
str. 72. Nr. Hipp. poll. 2471.

Mikucki

Madaj

Radziwill

Czapski

rakan

Arnold J. K. Rozprawa o Monetach i Mennicach polskich przez J. K. Arnolda M. D. Członka Towarz. Warsz.
T. XIX r. 1805. str. 152 - 167.

94

11655 Braun David: Ausfürlich historischer Bericht von Polnisch- und Preussischen Münzwesen. Elbing 1722. 4o

95

Schlesiens Münzen und Münzwesen vor dem Jahre 1220 von F. Friedensburg Berlin (Lehmann) 1886. 8.
pp. 107 & 2 Tafeln 6 Mark

Schlickeysen F. W. A. Erklärung der Abkürzungen auf Münzen. 2e Aufl. von Dr. R. Pallmann und H. Droysen. Berlin (Lehmann) 1885. mit 2 Taf. 15 Mark

Kugler (Franz) Geschichte der orientalischen und antiken Baukunst.
T. I–II = 2 Vol. 8vo
Stuttgart 1859.

Artes 840.

wystawi

97

Monety Najdawniejsze w Zbiorze.

w Band-kim

Władysław II. Laskonogi Denar.	698. LII.
Pawła Biskupa Poznańskiego	XXXIX.
Leszek II. czarny Denar	LXVI.
Władysław Herman z napisem Cracov	XI. XVIIII.

Gostkowski Wincenty baron ur. 1746 † 5 Kwietnia 1818 prezes rady departamentowej Krak. Darował Towarzystwu nauk. Krak. swój zbiór monet staro:żytnych i medali.

98

Jenerał Rühle de Lilienstern ~~[illegible]~~ szef sztabu wojska
pruskiego ma najznacznieyszy zbior monet z wieków średnich
polskich wiele brakteatow i solidow około 200 (aż do r. 1500)
z ktorych wiele rzadki nieznad kupił zbior monet polskich od
Madera uczonego w Pradze

Tadeusza Wolańskiego Odkrycie najdawniejszych pomników narodu polskiego. W Poznaniu 1843. Zeszyt I w 4tce str. 16 z rycina.

Pod tym szumnym tytułem zamyśla p. Wolański [illegible] zbijając dawnych monet polskich (który zakupił zbiory brakteatów i pieniędzy polskich niegdyś po [illegible] sławnym Szaderze w Pradze i jenerale Rühle de Lilienstern w Berlinie, i który takowe w ilości 2739 sztuk sprzedał ~~dawniej~~ przed laty uniwersytetowi warszawskiemu) zbijać mniemanie [illegible] Lelewela ogłoszone w jego dziełkach: Numismatique du moyen-age, Numismatique [illegible] polonaise i Antiquités de Pologne, de Lithuanie et de Slavonie, że Polacy zbyt mało posiadają monet polskich z wieków średnich, i że brakteaty p. Wolańskiego z samarytańskiemi napisami: Ziemowit, Ziemomisl, Mieciosław król, według podania w Kruszwicy znalezione, są podrobionemi.

Wszelakoż bynajmniej nie sprostał autor uczonemu Lelewelowi; [illegible] ~~w samej rzeczy jest amatorem tylko monet~~ [illegible] ~~inna zaś numizmatyka badania za wielkich wiadomościach historycznych krajowych i obcych osnute rozbierającemu swój przedmiot nie jako chwilowy, ślepy amator gruntownie~~ boć trudno się [illegible] porwać ~~[illegible]~~ chwilowemu amatorowi ~~[illegible]~~ uważającemu monety więcej za bawidełko, na męża który z wielką krytyką osnuł swe prace na wieloletnich głębokich badaniach ~~nawet~~ dziejów krajowych i obcych i które mu przeto niezgasłą w tej mierze u postronnych nawet narodów zjednały sławę. Pan Wolański posuwa swe domysły na niczem nie oparte niekiedy do zbytecznej śmieszności i tak n. p. przytacza nagrobek Leszka wystawiony mu przez cesarza rzymskiego Tyberiusza, jego szwagra, znajduje Radziwiłłów w dawnych familijach klasyczno-rzymskich, mówi że Popiel pod imieniem Flawiusza Popiliusza Nepocjana wspomniany jest na monetach rzymskich około r. 350; obstaje za autentycznością zmyślonego historyka Prokosza i tym p. bredniemi nadzienia.

Na końcu udziela opis i rysunek 3 monet znajdu-
jących się w zbiorze król. duńskim. Medale te naj-
prawdopodobniej greckie ~~[illegible]~~ są podług p. Wo-
lańskiego czysto polskie(!) Na jednej wyczytał
~~Mieczysław~~ starotaurińskiemi i samarytańskie-
mi literami napis Mieczysław Supan na
drugim: Wolizliaw Waleczny a na trze-
cim: Dyżwidzite! tu ostaniet pamięt, czto
rymski Zotton jest Gnieznie i czci
Woyczecha (ma się to ściągać na ~~byt nasz~~ odwiedziny cesarz
Ottona w Gnieźnie) Prócz tego obiecuje
autor wydawać w poszytach dzieło
Skarbiec sławiańsko-polski z rycu-
nami ~~kt~~ w którem opisze około tysiąc
monet i blachmonów sławiańsko-polskich
aż do końca XV stulecia.

Tadeusza Wolańskiego odkrycie najdawniejszych
pomników narodu polskiego. Zeszyt II W
Poznaniu w drukarni Walentego Stefańskiego
1843. 4° str 17 – 52. z rycin fig 15.

1.2) Gemma egipska z ~~dzieła~~ zbioru P. Palin
(Collection d'antiquités égyptiennes publiées par
M.M. Dorow et Klaproth. Paris 1829) wyobrażają-
ca popiersie o 4 głowach z napisem koptyckim
który autor czyta Swatewyth.

3) Łaseczka srebrna w zbiorze p. Reichla w Petersburgu
na której 4 głowe które autor za wyobrażenie
Swiatowita trzyma

4.5.6.) Brakteaty 3 z 4 głowami Swiatowita znalezione
w miasteczku Witkowie pod Gnieznem.

7) brakteacik ze zbioru K. J. Götza w Dreznie
siedzący człowiek Wolańsk. trzyma to za ofiarę
człowieka palącą się na stosie dla Swiatowida.

8) płaskorzeźba z piaskowca: Kobiety z Kościoła gnieznień
skiego metropolitalnego ma to być bogini Nia.

9) płaskorzeźba z piaskowca kobieta z zawiązanemi oczmi
i dzieciątkiem na ręku z Kościoła metrop. gnieznieńskiego
ma to być Dziedzilia.

10) bałwan z rysowany z obrazu: Krzyżenie bałwanów przez
Mieczysława w Kościele Kolegiaty Kruszwickiej ma to być bóg Tur.

11) wół (z dzieła Athanas. Kircheri China illustrata 1667)
z napisem Babilońskim Turbug.

12.13.14.15) głowy podobne do masek kamienne z Kościoła w
Inowrocławiu mają przedstawiać bóstwa piekielne

Numizmatyka polska.

Beschreibung der Trauer=Medaillen, welche die den Tod Jhres allergnädigsten Königs und Herrn Augusti des andern beweinende Stadt Danzig gepräget. str. 196–198 i tablica sztych. in fol. wyobrażająca 3 medale, ogłoszone przez gdańsk. Müntz=Gwardeina Daniela Sivert. (w dziele: Accurate Nachricht von der Russisch und Sächsischen Belager= und Bombardirung der Stadt Dantzig. Cölln, bey Franz Paul Merian, 1735. 4to)

Skizzen zur Kunstgeschichte der modernen Medaillen-Arbeit (1429–1840) von Heinrich Bolzenthal. Berlin (Verlag von Carl Heymann) 1840. 8vo ppg. IV. 328 mit 30 Kupfertafeln.

Lenormant Fr.: Monnaies et Médailles (Quantin: Bibliothèque de l'Enseignement des beaux-arts). Paris 1887. 8vo str. 326 avec fig.

Z odrodzeniem sztuk pięknych we Włoszech powstało (około r. 1439) także i medalierstwo, któremu pierwotnie za wzór służyły numizmatyczne zabytki z czasów klasycznej starożytności. Podobnież odżyła zapomniana od dawnych czasów gliptyka na kamieniach drogich (Daktyliografia – Gemmoglyptyka – Steinschneidekunst) przez wyrzynanie rysunków głębokie (Intagliata – Intaglii – Tiefschnitt), lub wypukłe (Camees) na drogich czyli szlachetnych kamieniach (Gemmae – Pierres gravées). Pierwotne medale (które to słowo pochodzi od Metallum) były lane z kruszcu. Zwykle brano do tego mieszaninę z 100 funtów miedzi i 20 funtów cyny, jako łatwiej topliwą (bronz, spiż, – Glockengut); formę wyrabiano z wosku (modrzewia), którą odbijano w gipsie lub piasku drobnym; a z takowej matrycy, odlewano dopiero kruszcowy medal (Schaumüntze, Schaugroschen, Denkmüntze) który potem za pomocą dłótka (Grabstichel) poprawiano (cyzelowano). Pierwsze medale zaczęła wyrabiać we Włoszech werońska rodzina Sesto na początku [illegible] XV. wieku (około r. 1439), mianowicie Marco, Alessandro, Lorenzo Sesto. Medale roboty werońskiego malarza Vittore Pisano czyli Pisanello (1380–1456) 1429–1449, Matteo (de) Pasti (z Werony 1446), Giovanni Boldu (z Wenecji 1457–1466), Giovanni (Gian-) Francesco Enzola z Parmy (1456–1475)

Do wzrostu jubilerstwa i medalierstwa przyczyniły się także zwyczaj i moda noszenia tak zwanych klejnotów z wyrytym wizerunkiem osoby

Donatello, Sperandio (z Mantui) (+1528), Antonio del Pollajuolo (z Florencyi 1429–1498), Caroto, Vittore Gambello zwany Camelio (który pierwszy r. 1508 zaczął w Wenecyi stemple do medali w stali wyrzynać), Giulio della Torre z Werony (1523), Giovanni Maria Pomedello z Werony (1527) wsławili się robotami medali w XV wieku.

Byli to zwykle malarze lub złotnicy

W XVI wieku kwitnęli: Ambrogio Caradosso Foppa z Medyolanu (1500) sławny ~~[illegible]~~ odlewacz, wyrzynacz (ciseleur) rzeźbiarz i architekt, Giovanni Bernardi da Castel Bolognese (+1555) sławny wyrzynacz gemm i medali; Valerio Belli Vicentino (1468 +1546) rzeźbiarz gemm i klejnotów (które na złotych łańcuchach noszono, Benvenuto Cellini złotnik i medalier z Florencyi (+1570, Alessandro Cesati il Greco z Medyolanu (1550) rzeźbiarz sławny kamei (wziął sobie za wzór prace Pyrgotelesa i Dioskoridesa i podpisywał się po grecku) (Ob. Giulianelli: Memorie degli Intagliatori moderni. Livorno 1753).

Giovanmaria Mosca zwany Padovano rzeźbiarz osiadł w Polsce 1532–1573

Michele Marza 1577–1592

Giorgio Rang z Florencyi 1593–1604.

(p. 103) „Bardzo wielu zręcznych rzeźbiarzy gemm w świetnej dla sztuk pięknych we Włoszech XV wieku, oddawało „się także medalierstwu... Do tych należą Giovanni Giacomo Caraglio i Matteo del Nasaro (obaj z Werony). Caraglio był także znakomitym ~~[illegible]~~ miedziorytownikiem który podług rysunków Rafaela, Tycyana, Rosso de Rossi i Pierino del Vaga rytował; lecz porzucił ten „zawód i poświęcił się jubilerstwu, rznięciu na drogich kamieniach i medalierstwu. Wezwany na dwór Króla Zygmunta I „już r. 1539, jak widać z listu ~~[illegible]~~ Piotra Aretyna (Lettere di Pietro Aretino, Tom II p. 90), znajdował się w „Polsce, gdzie pracując hojnie bywał nagradzany. W końcu „powrócił do Włoch i zmarł otoczony uczniami i przyjaciółmi

Giovanni Jacopo Caraglio architekt, rzeźbiarz 1540

„w swej posiadłości wiejskiej w Księstwie Parmy około r. 1570.
„Podczas pobytu swego na dworze Zygmunta I miał artysta ten
„wykonać wiele medali pięknych odnoszących się do historji
„tegoż Króla. Z listów Piotra Aretyna dowiadujemy się iż Ca=
„raglio wykonał jeden medal z popiersiem Królowej Bony Sfor=
„za, i drugi na cześć Alessandro Pesente z Werony znacz=
„nego urzędnika nadwornego Królowej." (pag. 104)

Znakomitsi medalierzy z XVI wieku: Matteo del Nassaro z Werony (+1547) sławny wyrzynacz gemm i medali na dworze Franciszka I Króla Francuskiego (p. 104) uczeń Nicolo Avanzi z Werony i Galeazzo Mondella z Wenecji rzeźbiarzy Kameów; Francesco Anichini (+1545) i Luigi Anichini z Ferrary, sławni rzeźbiarze gemm, Lodovico Marmitta da Parma rzeźbiarz gemm; Girolamo dal Prato z Kremony złotnik; Giovanni Battista Caselli z Kremony, medalier na dworze Sforzyów (1529-1551)

Pastorino di Giovan Michele de Pastorini z Sienny, malarz szklarz 1508-1592 robił z wosku sławne medaliony kolorowane pięknym włoszek (pudrował) i medale metalowe z znakiem P.

Giovanni Maria (Mosca) Padovano rzeźbiarz i medalier w Wenecji, wezwany do Polski dla zrobienia (p. 113) nagrobku (wyrabiał także fałszywe monety rzymskie). są jego roboty 2 medale z r. 1532 z podpisem: Joannes Maria Patavinus fecit; jeden przedstawia Zygmunta I, a na odwrocie lwa z dewizą: Parcere subiectis et debellare superbos...; drugi dość mierny Królowę Bonę Sforza. (p. 113)

Domenico (Campagnola) Veneziano (+1550) robił medal piękny (z popier=siem Zygmunta Augusta i Orłem polskim na odwrocie, z napisem: Dominicus Venetus fecit Anno D. nri 1548. (Edw. Rastawiecki: Spominki histor. IV w Bibl. warszaw. przeczy jakoby się zwał Campagnola).

Giovanni Antonio Rosso di Giugni (1540-1560) z Florencji sławny złotnik, wyrzynacz gemm i medalier; — Giovanni Battista Sozzini da Sienna złotnik, medalier i rzeźbiarz kryształów; Nicolo Avanzi, Galeazzo Mondella z Werony; Matteo Benedetti da Bologna (+1523) słynęli z rznięcia kamieni i medalierstwa. (Ob. Vasari)

Annibale Fontana (ur. 1540 +1587) z Mediolanu sławny złotnik, medalier i ry=townik kamieni; Clemente Birago z Mediolanu (+1592); Antonio

Gordoni z Busseto w księstwie Parmy (+ 1584).

Lodovico Leoni Padovano + w Rzymie 1606 mając 75 lat, robił wizerunki z wosku i stempel do medalu dla Stanisława Mińskie-go, z podpisem L. Padovan. (Ob. Bentkowski: Spis medalów pag. 25 No 92)

Steven van Holland, robił kilka medali, między innemi medal z wizerunkiem Zygmunta Aug(2) na Koniu z mieczem i dewizą: Da mihi virtutem contra hostes tuos; na odwrocie popiers Króla i jego żony Elżbiety z podpisem Ste(phanus) H(ollandicus) F(ecit) Ob. (Raczyński Medalier de Pologne Vol. I et II) (p. 182)

Otto Engelhard, jest jego medal z wizerunkiem Eustach. Wołłowicza ~~biskupa~~ biskupa 1625. (p. 199)

Giovanni Battista Guglielmada w Rzymie zrobił medal na zawarcie pokoju między Janem III Sobieskim a Moskwą r. 1686; z jednej strony popiersie Jana III w medalionie; na odwrocie Polak i Moskwicin podają sobie ręce z napisem: Pax fundata cum Moschis. (p. 212)

Johann Höhn od r. 1646 w Gdańsku robił medale dla Jana Kazimierza, Michała i Jana III. (p. 216)

Gerhard Rogge od r. 1639 rytował stemple do medali w Gdańsku. (p. 224)

Fryderyk Wilhelm Dubut (ur. 1711 + 1779) w Gdańsku rzeźbiarz robił modele do medali Augusta III. (p. 251); sławnym był z pustowania w wosku.

Johann Kaspar Mörikofer (ur. 1733 w Szwajcarji) robił także w Paryżu medale dla Stanisława Augusta. (p. 239)

J. Pingo w Anglii robił medal na Koronacyą Stanisława Augusta. (p. 283)

Johann Philipp Holzhäuser robił dla Stanisława Augusta wiele medali w Warszawie. (Spis jego robót w Lengnich: Nachrichten zur Bücher und Münzkunde. Danzig 1780–1782; tegoż: Merkwürdigkeiten einer Münz- und Medaillen-Samlung)

Regulski F. J. robił r. 1795 medal dla Fryderyka Wilhelma hr. v. Buxhövden.

Medalierzy którzy polskie medale robili.

Abramson Abraham medalier 1754 + 1811 (Nagler I. 9)
Baerend Karol ~~medalier~~ medalier ur. 1770. (Nagler I. 223)
Comstadius Fryderyk medalier. (Raczyński Gabinet III 552)
Döbler Sebastian medalier gdański (za Władysława IV)
Engelhart Otto medalier (Raczyński I. 99)
Feral de Fryderyk Wilhelm medalier Augusta II r. 1736.
Gatteaux Jakob Edward ur. 1788 medalier (J. Zamojskiego medal)
Graefenstein G. Z. medalier (Raczyński Gabin. III nr 590)
Hamerani Jan medalier w Rzymie 1683 + 1705
Hamerani Ermenegild medalier 1683 + 1744 (medal Augusta II)
Holzhaeuser Jan Filip medalier 1767.
Höhn Jan młodszy, medalier w Gdańsku 1660.
Höhn Jan starszy, medalier 1649 – 1677.
John Augustyn medalier + 1678.
Jacobsen Jakob medalier 1637.
Jabłonowski Konstantyn medalier za Stanisł. Aug.
Kittel Jan medalier w Wrocławiu 1693 – 1718. + 1750
Karlsteen Arfvid medalier 1647 + 1718. ożeniony z Polką Zienkowicz (Schinkowitz) ze szlachcianką, miał 8 córek.
Loos Daniel medalier ur. 1735.
Loos Daniel medalier syn 1785.
Lebrecht Carl von medalier 1749 + 1827.
Lang Johann Georg medalier 1683.
Lang Józef medalier 1776 + 1835.
Moerikofer Jan Kaspar medalier 1733 + 1800. (Nagler IX. 344)
Neidhard Jan medalier 1683.
Bexlein Jan Leonard medalier 1715 + 1788. (Nagler X. ~~N~~ 321)

Parise Jean medalier szwedzki + 1655 (medal Jana And. Morsztyna)
Patavinus Joannes Maria (Mosca) medalier 1532. (Zygmunt I. - Bona - Zygmunt Aug.)
Pingo Thomas medalier w Londynie 1768 (Raczyński III. 487)
Rachel Maurycy złotnik i medalier w Dreznie + 1697.
Regulski J. J. medalier.
Rehnen Heinrich von, medalier w Saxonii 1607.
Reichel J. Johann, medalier ur. w Bawaryi.
Rogge Gerhard medalier w Gdańsku 1639.
Roussel Henry medalier 1675.
Sailer David medalier 1600. Medal Jana Hlebowicza (1582)
Sauger J. medalier francuski 1645.
Schmelcinger Jan medalier (za Jana III)
Schröder Karol i Antoni medaliery w Warszawie.
Schwarzeburger Jan Bernhard medalier ur. 1672 w Frankfurcie (August II)
Sivert Daniel medalier w Gdańsku (1737) Müntzgwardein 1733.
Sylm Fryderyk Wilhelm medalier w Polsce 1756 - 1767.
Sylm Jan Wilhelm medalier 1768.
Tympe Andrzej mincarz polski 1665.
Vallier Izaak Benjamin medalier polski 1728. (Nagler XIX. 348)
Venetus Dominicus (Campagnola) medalier w Polsce 1543 - 1548
a Wasenberg Mistermaier Maciej medalier 1683
Wermuth Christian medalier 1661 - (Ob. Lebensgeschichte August I. Leipzig 1797)
Wermuth Christian Sigismund medalier ur. 1711 + 1791 (Vicariats-Medaillen 1745 - 1763)
Wermuth Henryk Fryderyk medalier ur. 1702, pracował 1744.

Wizerunki monet polskich rytowane są w Hartknoch: Alt u. newes Preussen. Frankfurt 1684. fol.

Baerend Karol medalier + 1825 105

Reichel Jak. Jak. medalier ur. 1781 106
Branicka Alexandra Wasilewna +

107

R. J. Rozalia z Lubomirskich hrabina Rzewuska

rytowała 1822–1828 staraniem księcia Henryka Lubomirskiego rycinę medalów polskich do dzieła Jana Albertrandego: Historya polska medalami zaświadczona i objaśniona

1) Piękny medal Zygmunta I „Prawo żywe chce"
2) Krzysztofa Szydłowieckiego
3) Zygmunt I z Orłem anno 1532. Johannes Maria Patavinus
4) Zygmunt I 1529 z herbami
5) Zygmunt August 156. Jovis sees
6) Zygmunt Aug. z pogonią 1571
7) Zygmunt Aug z figurą Mitology Dum spiritus hos reget artus (angliorum?)
8) Zygmunt August: Sub umbra alarum tuarum 1568 (profil)
9) Jan Tenczyński i Cecylia
10) Franciszek Krasiński
11) Stefana Batorego.

Zygmunt I i Zygmunt August 1533.
" I regni sui 32 (z orłem Polskim)

Bona Sfor. 1540 z herbami w profilu)

Zygmunt August z Orłem 1548 Dominicus Venetus fecit

Sigismundus Augustus i Catharina regina 1561 (en face)

Sigismundus Aug. z Pogonią 1571

Medale polskie (które w Wiedniu Henryk x. Lubomirski kazał sztychować a których blachy r. 1831 zabrane zostały do Petersburga) Odcisk kosztował 2 ## „ lubo tutaj przedają się exemplarze po 50 zł. Warszawa d. 5 paźdz. 1833. F. Bentkowski. Numera ściągają się do „Spisu medali."

1. ~~[illegible]~~ Wladislaus Casimiri Pol. Reg filius Hung rex 1577. 3.
2. Sigism Trys głów
3. 1515 M A V orzeł 2 głowy No 5
4. Zygm I pop. i herby duży No 7.
5. Zyg. I i Zyg Aug. 1533. No 10.
6. ~~Zygm I pop.~~ Christop. Schidlowieck No 12.
7. Sigism rex aet 63. Joannes Maria Patavinus No 14.
8. Zygm I i herb. No 15.
9. Bona No 16
10. D'antiscus No 17.
11. Zygm I z r. 1538. No 11.

12. Zygm Aug. Patavin. ~~[illegible]~~ No 19
13. Zygmunt August duży popiers z orłem No 20.
14. Zygm. Aug. i Katarzyna duży z popiers No 22.
15. " " i jezdziec No 24.
16. Zygm Aug pop. Dum spiritus No 24/.
~~[illegible]~~
17. Zygm. Aug. No 24.
18. Zygmunt August z r. 1557 i [monogram]
19. Zygmunt August i pogoń: Moneta. 25/.
20. " " " Grossus 25"/
21. " herby z r. 1564 [monogram] ~~[illegible]~~ 25'''/.
22. " jezdziec No 26
23. popiers E. A. K. Decan Warm. 1560 Inquirentes dominum
24. Joannes a Lasko 33.
25. Tarnowski i Cecylia No 34.
26. Krasiński No 36.
27. Joan Lubomirski herb 1551. No 37.

28 Stanis. Miłoszewski No. 38.
29 Isabella No. 39.
30. Gabr. Tarło 38a
31. Elżbieta z Bobolusz (herb Szeniowa) = Pisarz G. P. Z. L.
Niewiski (herb Korwin) No. 39a

32 Henryk Walezy No. 40.
32 " No. 41.

33. Maxymilian i jezdziec: Sic Aliena

34 Dukat Gdański: Batorego Defende nos
35. Talar " " Defende No. 42a/
36 Batory duży Lev non No. 43
37. " No. 44.
38 " poprzes Manu Potenti 1582 an.
39 " Livonia No. 46
40 " No. 49.
41 " pop. No. 50.
42 " Jan Hlebowic 1581. No. 51b/
43 Georg Fryderyk markio 1586.
44 Maxymilian i Lew
45. Oret i Minerwa

46. Zygmunt III No. 53.
47 " No. 54.
48 " taki sam 54a/
49. . . . No. 60.
50 " 63.
51 " 63. inny
52 " 64.
54 " i Anna 64/.
55 " 69.
56 " 70

No
No
No
No
No
62
63.
64
65
66.
67.
66
67.
68
69
70.
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84.
85

P.

№ 57. Władysław № 74.
№ 58 " № 74ᵃ/
№ 59 Zygm III duży № 74/.
№ 60 " № 76.
№ 61 " 76ᵃ/.
62 Smoleński duży
63. " 79.
64 " czterogran. 80.
65 . . – – 81.
66. № 82
67. z r. 1623. № 83ᵃ/.
66 Thorunia № 85.
67 - № 89
68 . . № 87
69 Zamojski № 89.
70 . . № 90.
71 . . № 91.
72 . . № 92
73 Mniszek Georg № 93.
74 " " 94
75 Lubomirska 98
76 Rudnicki № 100
77 Lubomirski № 101.
78 monet Torunen № 101.ᵃ/

---

79 Władysław IV № 102
80 " № 104
81 " 106.
82 " 107ᵃ.
83 " 111
84. " 112
85 " 114.

86 . . . № 115
87 . . . . 116.
88 . - - - . 118
89 - 119
90 125
91 - . - . 127
92 - . - - 128
93 - . . 129
94 130
95 131
96. . . . 131 1/
97 Carolus Fer. 133.
98. Wisniowiecki 134.
99 Wraszewski 135
99 136
100 . . . . . . 137.

---

101. Jan Kazmierz 138
101. . 139.
102 . - - 143
103 . - - 146
104 . - - - 148.
105 . - - 150
106 . . . . 151.
107 Haec Urbs —
108 - - - 152
109 . - - 154.
110 . - . 154 1/
~~111~~ zdygymport 158
112 Ludow: Mar. 159
~~100~~ 113 - - 160.

199. August III sztuk 62. (między temi Szembek)

110

Leszczyński sztuk 19.

August III sztuk 42
(jeden o 5 talarach - Fryderyk Christian - Adam Stanisł. ep. warm. - Andrz. Załuski - Jan Małachowski - Bryl Henryk - Weźnig - Czatoryski - M. B. Częstochowska Poczajowska - Kobyłka

Stanisław August sztuk 71

Diverse - - sztuk 32.
Henryk Dąbrowski - Napoleon o 6 medalach Tad. Czacki - Józef xże Poniat. Lanskoj - Barclay de Tolly - Kopernik - Ossoliński - Kościuszko

430

sztuk 422 sztuk

11
11
11
117
118
119
12
12
12
12
12
126
127
12
13
13
13
13
13
13
13
13
13
13
13
13
140
141
14
14
14

114 ... 160/.
115 .. 162
116 . . . 163
117 -- 164.
118 . . 165
119. 166.
120 . . 169.
121 . . 170
122 . . 171
123 . . 174
125 . . 178 Bogusł. Radziw.
126 Bogusł. Radziw. —
127 D. —
128 D. —
130 Jerzy Lubomir. i Konst. Ligęz 183.

---

131. Michał z portr. No 184.
131 - - - 185.
132 . - 186.
133 . - - 189
134 . Dukat torun.
134. Portret Mich at 193.
135 - - - 196.
136 . . . 197.
137 Eleonora ~~199~~. 198.
138 . . 199
139. Donec impleat

---

140. Jan III portr. No 204.
141. . . 205.
142 - - - 208
143 . - - - 211
212
144 -

145. - - - 212 a/.
146 216
147 . . . 219.
148 . . . - . 220
149 - 221
150 - . . . 222
151 - . . . 223.
152 2 portr 224.
153 225
154 . . . 226.
~~22~~ 7155 . . 227.
156 . . . 229.
157 . . . 230
158 . . 231.
159 . . . 232.
160 . . 233.
161 - - 234
162 . . 236
163. . 237.
164 (duży) 238.
165 Maria Kazim duży 239.
165 - Jan III . 239.
166 niemiecki Wien
167 . . . 241.
167 . . . . 246.
168. 246
169. . . . . 247.
170. 2 portr. 246.
171 . . . 250
172 - . . 251.
173 - . . 252.
(i 25 między tem Le grange i Maria Kazim

Krasicki
Mościcki
"
Stan. Lubomirski
Boerhawe
Wyrwicz
Izabella Czartoryska
Rostalski
Poczobut
Krasicki
Zug
Sołtyk dukat.
Potocki Stanisł.
Chrowski
Sołtyk
Stan Małachowski
Holzhauser
Józef Poniatow.
Hoym

112

Zbiór medali polskich sztychowany przez Gajgera w Wiedniu (Cena 50 złp.) razem..	Ilość blach odbitych 430
Zygmunt I (między temi duży Władysław Jagiellończyk z r. 1577, Zygmunt I, Bona, Szydłowiecki, Dantyszek, Joannes Maria Patavinus) - - -	11.
Zygmunt August (między temi, Zygmunt Aug. Joan. M. Patavin, Zygmunt z Katarzyną, Jan Łaski, Tęczyński, Krasiński, Miłoszewski, Izabella, Gabr. Tarło Elżb. z Bobolusk, A. E. K. dziekan warsz.).	20
Henryk Walezy (między temi Maxymilian)	3
Stefan Batory między temi (duży Batory, Hlebowicz, Jerzy Fryderyk margrab. Maxymilian) - - - - -	12
Zygmunt III (między temi Smoleński duży, Zamojskiego 4, Jerz. Mniszcha 2, Lubomirski, Lubomirska, Rudnicki, Władysław Królewicz) - - - - - -	34
Władysław IV (między temi Karol Ferdynand, Wiśniowiecki, Araszewski) -	23
Jan Kazimierz (między temi Maria Ludowika, Bogusława Radziwiłła 4, Jerzy Lubomirski i Konst. Ligęza) - - - -	29
Michał Korybut (między temi Eleonora)	11
Jan III (między temi Maria Kazimira, Kardynał Lagrange) -	61
August II (między temi Szembek) - - -	62
Leszczyński - - - - - - - - - - -	19
	285

285.

August III (między temi Fryderyk Christian, Adam Grabowski, Andrzej Załuski, Jan Małachowski, H. Brühl, Wernik, Czartoryski, Wieliczka, P. M. Częstochowska, Poczajowska, Kobyłka – jeden o 5 medalach) 42

Stanisław August (między temi: Krasicki 2, Mośzyński 2, Stan. Lubomirski, Boerhave, Wyrwicz, Izab. Czartoryski, Portalupi, Poczobut, Aug. Sołtyk 2, I. Potocki, Ossowski, St. Małachowski, Holzhaeuser, Józ. Poniatowski, Hoym, Rzewuski) . . 71

Księstwo Warszawskie i Królestwo polskie (między temi Henr. Dąbrowski, Napoleon o 6 medalach, Czacki, Józef x. Poniatowski, Łanskoj, Barclay de Tolly, Kopczyński, Linde, Ossoliński, Kościuszko, Kopernik) 32

430.

Bentkowski na medali
Nr. 879

113

<u>Bensheimer</u> Johann Stempelschneider zu Danzig 1650–1670 (są medale jego roboty)

[illegible]

Złotnicz
przemysło
handlem
artystyczn

Thorlacyusz pytał 1826 Tow. nauk. warsz. czy się znajdują w Polsce medale z runami i brakteaty. Odpowiedziano że nie ma i Surowiecki wydał rozprawę o runach.

114

Medal Zygm. Aug. Dominicus Venetus
fecit 1548 i drugi raz 1548. Racz. ? ?

Zygmunt I 1532. Johannes Maria
(Mosca) Patavinus.

Zygmunt August 1532 (z Iwem) Johannes Maria Patavinus f. (Raczyński)

Duży medal przedstawiający Bonę w ubiorze
wdowim z napisem dokoła: Bona Sforcia
D. G. Regina Poloniae – jest w Muzeum
w Medolanie z ołowiu.
Ob: Litta Pompeo Famiglie celebri di Italia
Milano 1819. fol. Fascicolo I. i Raczyński No 13.

drugi medal. popiers w profilu: Bona
Sfor. de Arag. Reg. Pol.
na drugiej stronie herb Bony: Fortis
Bona Prudens A. D. 1540.
w Bentkowskim No 14; Przyborowski No 14.

Bona (w profilu z gołą głową drewo): Bona
Sfortia regina Poloniae inclitissima: Johannes
Maria Patavinus fecit. 1532. (Raczyński)

(Caraglio ?) Zygmunt August (Racz. No 13)
" " Zygmunt August i Katarzyna (Racz No 18)
" " I. (No 24 Raczyński – pięknej.

Sprawozdanie

Dyrekcyi Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych w Krakowie z czynności

w roku $1854/5 - 1878/9$ voll. 25

w Krakowie 1855-1879.

4to

Br.

Sztuki piękne

Nr 123.

116

Medal bity za 600 rocznicę założenia miasta Tczewa (Dirschau) d. 28 Sierpnia 1860 przedstawia z jednej strony Sambora Księcia pomorskiego, z drugiej widok na most przez Wisłę. — roboty Kullricha.

Dąbrowa

117

Z powodu budowy kościoła wybito medal srebrny mający tylko po obu stronach następujące napisy:
Strona główna: In honorem
S:S: Triñtis
Regnante
Augusto 2do R. P.
Psentib9
Nicolao:-Spinola
Nuntio :-Aplĉo
et
Casim. Lubienski
Epist : Crac: D: S:

—

/.

Strona odwrotna:

Michael Princeps
Lubomirski
Lapidem Primum
Huic Eccle imponi
fecit
A. D. 1711. die 9. Julii
Dąbroviæ.

(u Leona Wikockiego w Wiedniu)

118

Die den Tod Augusti des Andern Ihres Allergnaedigsten Königes und Herren in Müntzen beweinende Stadt Dantzig. Herausgegeben von derselben Müntz Guardein Daniel Sivert. (1733) fol. tablica sztychowana na której 6 wizerunków medali (Trzech)

Viehmärme

J. h. Pau

Medalion, (popiers wypukła cyzelowana) okrągły:

119

Sta. Mrziglod aetatis sue 50. 1561
(w szubie z brodą)

(na odwrocie:)
Katerina coniunx aetatis sue 25.
(w czepku siatkowym.)

Krakowie.

120

Musaei nummorum ex remotiore anti:
quitate superstitum, quod venale
prostat Varsaviae compendiaria de:
scriptio, unde in ejus notitiam emptu:
ri deveniant. Varsaviae 1799. 8o
str. 245. Hist. powsz.

121

Lelewel Revue du cabinet de medailles de feu Leclercqz 1838 Bruxelles

Prawnota – Korona – Przypiski – Parallella powstań

122

Sammlung Preussischer und Polnischer Medaillen wie auch Thaler, welche auf allerhand Begebenheiten geschlagen und vom seel. H. Heinrich Lübeck colligiret, beschrieben von M. Gottfried Bernhard Lasseburg. Königsberg und Leipzig, zu finden bey Christoph Gottfried Eckardt 1737. 8o. str. 92.

Biehler T. Über Gemmenkunde. Wien
1860. (Artes No. 34)

123

1) 124

Władysław Książę wielkopolski uwalnia wszystkie posiadłości kościelne przywilejem danym w Kcyni r. 122[illegible] od danin książęcych między innemi „poradlne"

Gładyszewicz: Żywot błog. Prandoty str. 219.

Konrad xiążę mazowiecki wieś Barkowice klasztoru sulejowskiego przywilejem danym w Zgierzu d. 23 marca 1231 uwalnia „sic etiam volo omnes scire, villam de Barchoviz esse liberam ab omnibus perangariis, tam poralne, quam aliis „omnibus." T. I pag. 33.

Kazimierz xiążę kujawski wieś Dóbrow i inne klasztoru sulejowskiego przywilejem danym d. 25 maja 1252 uwalnia od różnych danin książęcych, między innemi „a poradlne" T. I pag. 63.

Bolesław wstydliwy xiążę krakowski wsie klasztoru w Kryżanowicach przywilejem danym d. 28 czerwca 1254 uwalnia od danin książęcych (ducalibus expensis) między innemi: „poradlie" T. I p. 75.

Bolesław pobożny i Przemysław II książęta poznańscy posiadłości klasztoru w Pnemęcie czyli Paradyżu przywilejem danym w Pobiedziskach d. 6 stycznia 1278 uwalniają od danin książęcych, między innemi: „a pozradlne." T. I p. 99

Bolesław xiążę mazowiecki wsie należące do klasztoru w Jeżowie, przywilejem danym w Płocku d. 4 maja 1278 uwalnia od danin książęcych między innemi „a curiis quod „podvorove, a fumigatione quod podymne, vocatur, a „strozha custodia, pobor solutio... annonam quae sep „vocatur et communem terrae solutionem, quae poradlne „nuncupatur... Praeposito de Yezow... decem annis dedimus „percipere inconvulse; quibus evulsis, ad nostros demum usus „spectabunt" I pag. 102.

Władysław xiąże Kujawski wieś Ostrowąz przywilejem danym w Szarleju d. 11 października 1355 uwalnia od danin książęcych, między innemi: „ab omnibus ---
„solutionibus ducalibus universis, --- ut sunt -- podwo-
„rone, dymowe, poradlne"

I p. 212.

Kazmierz wielki Król polski wsie Kurowo, Dymce i Ostrowąz Klasztoru Norbertanek w Płocku, przywilejem danym w Płocku d. 25 Kwietnia 1361 uwalnia „ab omnibus
„... solutionibusque universis et singulis, excepta universali
„collecta terrae, quae poradlne nuncupatur."

I p. 216.

Kazmierz ~~wielki~~ Jagiellończyk xiąże litewski ~~[illegible]~~ uwalnia mieszkańców litewskich przywilejem danym w Wilnie d. 2 Maja 1457 między innemi „ab omni datione et solutione collectae
„sive exactionis Srzepczizne dictae"

I p. 336

r. 1492 „Sreborzyzna"

1349 mansus łan (Hufe, Hube) dzielił się na jugera vel morgi

2)

Pomiar gruntów na łany sięga najodleglejszej sta= rożytności. W pierwotnych czasach zwano łanem (większym kawał gruntu który za dzień jednym pługiem całym zaorać było można (aratrum magnum) – zaś łanem mniejszym grunt który za dzień radłem czyli półpługiem (arat= rum parvum) zaorywano. Podług dzieł: Joan. Nep. Gawor= ski: Dissertatio canonico-civilis de Mensoribus sive Agri= mensoribus sive Geometris. Cracoviae 1775. 4° pag. 61–73 i podług Tad. Czackiego: O litewskich i polskich prawach Warszawa 1800. 4° Tom I p. 219–224 w Polsce i na Litwie następujące istniały miary gruntowe:

a) Łan staropolski (Laneus regius antiquus) miał 4,410,000 łokci □ Krakow.
b) Łan wójtowski (Laneus regius advocatialis seu putativus), 1,518,750 " "
c) Łan rewizorski (Laneus regius verificatus) . . " 1,440,000 " "
d) Łan królewski (Laneus regius hybernalis) . . . " 1,093,500 " "
e) Łan kmiecy (Laneus cmethonalis, – Mansus – Łan – Źreb – Sors – Szlad – Hufe – Hube – Aratrum) był rozmaity: Łan kmiecy większy (aratrum magnum, – pług) i mniejszy (aratrum parvum – radło) w dobrach kró= lewskich z łanu kmiecego większego który się rów= nał frankońskiemu, robiono tygodniowo 4 dni pańszczyzny – w dobrach ziemskich łan kmiecy był nierównie mniejszy i robiono z niego tygodniowo i dzień pańszczyzny. Podług Januszowskiego (Statut p. 391) łan mniejszy kmiecy dzielił się na 3 pola, z których każde pole miało 4 stajań (stadium) czyli morgów; każde stajanie zaś

miało długości 150 stop a szerokości 24 zagonów; każdy zagon zaś miał szerokości 6 stop

f) Łan frankoński (Laneus franconicus) miał ~~[illegible]~~ = ~~[illegible]~~ . . . . . 681,210 łokci krak. □

g) Łan niemiecki (~~Laneus~~ mansus theutonicalis) „ 729,000 „ „ „

h) Włoka (Laneus culmensis) używana na Litwie „ 506,250 „ „ „

i) Pręt chełmski (Pertica) zwała się 1/12 Łanu

k) Morga chełmińska (Stadium culmense) . . . „ ~~[illegible]~~ „ „
„ 16,875 „ „

~~l)~~

l) ~~[illegible]~~ Staje, Stajanie (Stadium geometricum) „ 40,500 „ „

m) Morg czyli Stajanie zwyczajne (Jugerum) „ 16,200 „ „

m²) Niwa (Agula) miała 3 morgi (stadia)

n) Wiertel czyli Wiortel (czyli 1/4 Morga) (Actus theutonicus) „ 10,125 „ „

o) Stajanko (Actus) czyli pół morgu, albo 1/6 Stajania „ 8,100 „ „

p) Wężysko (Ager) . . . . . „ 5,625 „ „

q) Zagon (Sulcus) . . . . „ 562½ „ „

~~[illegible] ([illegible])~~

r) Pręt ~~[illegible]~~, ~~[illegible]~~ (pertica) . . „ 56¼ „ „

Stopa geometryczna (Pes) miała 3¾ łokcie (Ulna vel Cubitus) czyli ~~40~~ 50 palców (digitus) czyli ~~[illegible]~~ 90 cali (granum sive 1/24 pars ulnae cracov.)

3/

1404 „mansi seu lanei vulgariter (nuncupati) Srzebe
II p. 359

1372 medium jugeris, quod vulgariter dicitur polmorga
II p. 321

1353 universalis terrae collecta quae poradlne nuncupatur
II p. 299.

1436 Agricolae vero omnes et singuli debent nobis solvere per duos grossos de manso vulgo poradlne
(Przywilej Jana Lukaw opata w Strzelnie) II p. 863

1457 contributio duorum grossorum alias poradlne omnium villarum spiritualium et saecularium
II p. 914.

1349 Wloki alias mansi

1400 mansus vulgariter srzeb - vel laneus

1441 Judicium supremi juris Lagoviensis districtus nob. Thomas de Nyews (Kurzow): advocatus supremi juris cum 7 advocatis
II p. 490.

1374 Barthossius de Sokolowo - Barthosius Vissemberg capitaneus cujav. Sandzivogius de Schubyno

Hec est dimensio laneorum franconicorum secun-
dum ritum et modum Juris Thentunici.
Primo dimensio eorundem laneorum fit per hunc modum
habentur emensure funis vel zona extendens se ad qua-
draginta quinque ulnas polonicales seu brevium, et
illi funes taliter emensurati, debent quatuor protrahi
ad latitudinem, in longitudinem vero debent protrahi
nonaginta, taliter distingvendo ut sint triginta funes
pro uno campo et iterum triginta pro altero et pro
tertio campo totidem, et disertus emensurator debet
prius emensurare bufforium vulgariter skotnicza et ibi-
dem debet directe emensurare modo linee directe,
et sic tunc lanei ex utraque parte iacentes emensuran-
tur directe et bene, et inter quemlibet laneum debet
dimitti spatium ad longitudinem palmi alias pedis,
quia qui ultra illud spatium coluerit, penam incidet
unius sexagene.

Mscpt. Anni 1431. fol. 239.

4)

129

Poradlne zwane od radła czyli półpługa („Aratro parvo, quod radlo dicitur. Statut arcybiskup. Janusza 1262 w Bibl. warsz. 1851. I. 108)

Komentarz Dąbrowki do Kadłubka (Dług. ed. lips. p. 645) mówi że Chrobry ustanowił na obronę kraju czyli zamków stróżę i że pierwotnie w zbożu in natura a później w pieniądzach oddawane było

Toż samo twierdzi Boguchwał (Boguphali episcopi posnan. Chronicon Poloniae ap. Somersberg Script. rer. Siles. II p. 25) mówiąc: ipse tamen quoddam tributum in Polonia quod Strosza dicitur fertur statuisse, ita quod quilibet de aratro sive vnae (?) unam mensuram siliginis et aliam annonae ad regis granarium annis singulis praesentabat pro republica, militantibus dun: taxat exceptis."

Ryszcz. Cod. dipl. I. 33 z roku 1231 wspomina już poralne. I. 102. poradlne. I. 216 universalis collecta terrae quae poradlne nuncupatur.

W XIII wieku zwano je poradlne sive powołowe Gładyszewicz Żywot Prandoty p. 219

Za Kazimierza w. zwano Królewszczyzna ~~Długosz~~ id est regalis census aut poradlne (Dług. X. 21.) Królewstwo. Ryszcz. Cod. I. 235

Później zwano podymne Vol. leg. I. 201.

Podług Długosza X. 21 przyrzekł Kazimierz W. uwolnić cały kraj od poradlnego – podług Nakielsk. p. 316 uwolnił – niepłacono i wyszło z używania – Ludwik obiecał zmniejszyć r. 1373 – na zjeździe w Koszycach [illegible] po 2 gr. Tann.

t. j. 12 gr.

„tributum ratione universalis dominii de quolibet possesso laneo solvi pro camera regia solitum ad 6 scotos latorum grossorum, unam mensuram siliginis et unam avenae se extendens, quod krolewstwo id est regalis census aut poradlne vocatur."

5)

Maciejowski: Histor. prawodawstw słowiańskich 2a wyd. 1858. T. II p. 346

Poradlne „był to czynsz, który się monarsze jako właś=
„cicielowi płacił od tych co na jego rolach siedzieli, bądź
„to byli ludzie, bądź szlachta." Podług umowy Koszyckiej
r. 1374 płaciła szlachta 2 gr. od łanu „in signum dominii et re=
cognitionem coronae regni Poloniae."

Jutro = juger est quantum par boum potest in die (= izar)
arare (Wacerad) cf. niemieckie Morgen
tyle juter (Morgen) na kupę (Huben) orał z tąd lenno (Lan-Lehen)
Na Rusi jeszcze r. 1578 role z pługów podatkowały
Mierzono na oko – Narok czynsz
Podymne na wsi a szos w mieście
Podymne było i u Czechów
Poradlne było w Nowogrodzie (porale) Maciej. IV. p. 493
na Szląsku – w Czechach zwane szos – w Węgrzech terra=
gium
Poradlne r. 1789 nazwano ofiarą
Podymne płacono do r. 1775
Podymne płacono w Rossyi. (IV. 500) r. 1547
Pług za 2 sochy w Rossyi

Argula alias niwa continens in se 3 stadia

(stadium) (Morgen, Gewende)

Stajanie = morg czyli i korzec wysiewu

Łan frankoński królewski = 43 morgów

mały łanek kmiecy = 21 morgów (ćwierćłanek)

osadnictwo pierwsze lechickie = na dziedziny (radło) po 1½ morgów

osadnictwo drugie w XII i XIII w.

osadnictwo trzecie, w XIII i XIV w. – łany średzkie, chełmińskie, włóka chełmińska

Łan mały = (flamandzki = 30 morgów polskich

Łan wielki = frankoński) = ~~32 do~~ 43½ 45 morgów pol

(magdeburski = niemiecki

1 Morg polski = 16875 łokci krak. □
1664 sążni □ wiedeńskich; = 59.90 arom francuskim

Łan staropolski = 126 morgów

" wójtowski, rewizorski = 90 morgów,

" królewski sprawdzony = 85½ morgów.

" " " liberowany = 64½ morgów

Łan kmiecy wsi Kłuy = 21½ morgów } powstały w skutek dzielenia

" " miejski = 12 morgów }

Łanu frankońs kiego na pół łanki i ćwierćłanki.

dziedzina składa się z domu (domus), ogroda (hortus), nawsie (villagium) i ~~pl~~ 3 pola (campi: hiemalis, aestivalis, desertus t. j. ozime, jare, ugorowe)

łokieć = cubitus Cracoviensis
laska = pertica

mansus
jugerum

Źreb = 1 włoka (czyli 30 morg)
1 Morga = 300 prętów □
1 Łan = tyle co 1 dnia parą wołów obrobić można.

rosyjsk: dojm = cal
" dola = gran

Kalisz ma nazwę od błota (Kał = błoto = lutum)

Miary długości czyli geometryczne na Litwie r. 1757 - 1797.

1 Cal (szerokość palca wielkiego u ręki w poprzek) = 12 linii (czyli skrupułów)
1 Dłon (Palmus) = 4 Cale.
1 Piędź = 3 Dłonie.
1 Stopa (Pes) = 16 cali (w r. 1797 - zaś r. 1757 = 12 Cali)
1 Łokieć wileński = 2 Stopy czyli 32 Cali:
|: R. 1757: Łokieć paryski = 288 linij; Łokieć reński = 278 linij; Łokieć lipski = 252 linij; Łokieć gdański = 253 linij; Łokieć wileński = 284 linij; Łokieć warszawski = 256 linij; Łokieć krakowski = 254 linij; Łokieć petersburski czyli Arszyn = 355 linij: :|
1 Sążeń = 3 Łokcie wileńskie.
1 Krok = 5 Stóp czyli 2½ Łokcia.
1 Pręt ziemiomierniczy (Laska) = 7½ Łokcia, czyli 10 Pręcików.
1 Laska miernicza czyli Wierzbca = 2 Pręty czyli 15 Łokci.
1 Pręcik (czyli Stopa geometryczna) = 10 Ławek czyli ¾ Łokcia wileńskiego.
1 Ławka = 10 Ławeczek.
1 Sznur mierniczy = 5 Lasek czyli 10 Prętów, czyli 75 Łokci.
1 Staje = 4 Sznury i 3 Pręty i 2½ Łokcia
1 Morg = wzdłuż 3 Sznury ziemiomiernicze; wszerz 1 Sznur.
|: r. 1792 podług Igr. Zaborowskiego: 1 Morg = 300 Prętów :|
1 Włoka litewska czyli chełmińska (czyli Łan) = 30 Morgów w sobie; czyli wzdłuż 30 Sznurów, a wszerz 3 Sznury.
|: R. 1792 podług J. Zaborowskiego były jeszcze inne Łany:
1 Łan frankoński większy = 50 Morgów - mniejszy = 40 Morgów.
1 Łan niemiecki czyli Źreb w Sieradzkiem = 43 Morgów.
1 Łan kmiecy większy = 21 Morgów - mniejszy = 6 Morgów: |

1 Mila polska mierna czyli niemiecka pospolita (r. 1757) =
= 4000 Kroków czyli 10,000 Łokci, czyli 120 Sznurów mier.
niczych litewskich.
1 Mila polska większa na Żmudzi i w Litwie (r. 1757) =
= 160 Sznurów mierniczych litewskich
|: Roku 1797 1 Mila polska = 36 Stai, czyli 5000
Sążni, czyli 15,000 Łokci; czyli 30000 Stop.
1 Mila polska □ = 20000 Sążni czyli 60,000 Łokci. :|
1 Mila włoska = 8 Stai.
1 Wiorsta moskiewska = 666 ~~[illegible]~~ Sążni i 2 Łokcie.

Miary zbożowe na Litwie r. 1797.

1 Beczka wileńska ~~(ważgarnia)~~ = 4 Ćwierci czyli Kwart podlaskich — 1 Ćwierć = 2 Ośminy. —
1 Ośmina = 2 Szesnastek czyli Półośminków. —
1 Półośminek = 2 Ćwiartek — 1 Ćwiartka = 4½ Garca.
1 Szesnastka = 9 Garcy.
1 Pur (na Żmudzi) = 28 Garcy. —
1 Garniec litewski = 3 Kwarty warszawskie
1 Korzec = 4 Pury.
|: R. 1757: 1 Beczka grodzieńska = 100 Garcy czyli 10 Szefli
1 Beczka wileńska = 80 Garcy czyli 9¾ Szefli.
1 Szefel = 10 Garcy. — 1 Garniec = 4 Kwart
1 Łaszt Gdański = 10 Beczek grodzieńskich; czyli
60 Korcy pruskich; czyli 42 Korcy krakowskich;
czyli 10½ Korcy Sandomierskich. czyli 18 Ćwiert-
ni wielkopolskich; czyli 30 Korcy warszawskich.
1 Korzec mazowiecki = 2½ Kwart (ćwierci ?).
1 Korzec warszawski = 8 Miarek (ukraińskich?) albo 32 Garcy.
1 Beczka wileńska = 4 Kwart podlaskich.
1 Szanek = 2 Kwart podlaskich. :|
1 Sztuka płótna = 60 Łokci. :| |: lub 100 Łokci :|
1 Birkowiec lnu = 20 Pundeli — 1 Pundel = 20 Funtów
1 Kufa czyli Beczka (płynu) = 72 Garce — 1 Garniec = 4 Kwarty czyli 8 Kwaterek
1 Miednica miodowa (Łokow czyli rączka ?) = 12 Garcy — czyli Czasza miodu
|: R. 1757: 1 Beczka węgierska = 222 Garcy
1 Bargła = 34 Garcy. :|

Miary (rypkie) i wagi r. 1787

1 Korzec Warszawski = 32 Garcy
1 Wiertel Kaliski = 16 Garcy
1 Beczka litewska = 144 Garcy (czyli 4 Szanki)
1 Kamień koronny = 32 Funtów warszaw.
1 " litewski (ruski) = 40 Funtów warszaw.
1 Cetnar polski = 100 " " (160 funtów?)
1 Terch ruski = 5 Kamieni
1 Oko tureckie = 3 Funty
1 Pud moskiewski = 40 Funtów.
1 Szanek brzeski = 36 Garcy
1 Kamień miński = 50 Funtów

Wagi na Litwie r. 1757.

100 Funtów rzymskich = 93 funtów krakowskich = 97 gdańskich = 95 lwowskich = 94 poznańskich = 96 toruńskich = 107 warszawskich = 112 wileńskich = 128 kijowskich = 110 królewieckich = 96 wrocławskich = 96 lipskich = 68 wiedeńskich = 76 paryskich = 77 norymberskich
1 Grzywna srebra = 12 Uncyj czyli Talarów bitych, czyli 16 Łutów mniejszych.
1 Funt srebra = 2 grzywny czyli 24 Uncyj.
1 Talent grecki ateński = 1500 Talarów
1 Funt miedzi = 128 groszy
Waga jubilerska:
~~[illegible]~~ łutów wielkich.
1 Uncya = 8 Drachm ; 1 Drachma = ~~[illegible]~~ 4 Karatów, 16 gran 3 Skrupuły
1 Karat = 4 Grany ; 1 Skrupuł 5 1/3 Granów.
Brillant szlifowany w gwiazdę ; Raut szlifowany w kwiat różowy, od spodu płaski ; Dykszteyn szlifowany w urnę ; Tafelszteyn z wierzchu dykaty=nowy na dno płaskie. Karat brylantów mniejszych = 20 czerw. złot. ; ⁄.

1 Karat ~~[illegible]~~ rautów = 18 czerw. zł.; 1 Karat dykszteynów = 16 czerw. zł.; 1 Karat tafelsztejnow = 14 czerw. zł. Wielkie dyjamenty mają cenę progressyjną stosunkowo do karatów. – Żółtawe dyamenty są tańsze.

Monety polskie r. 1757.

1 Czerwony złoty = 17 złotych i 8 groszy; czyli 518 groszy
1 Talar bity = 8 zł. czyli 240 groszy.
1 Tynf = 38 groszy, czyli 3 Szóstaki.
1 Szóstak = 12 groszy i 2 szelągi
1 Trojak = 3 grosze
1 Grosz miedziany = 3 Szelągi (Obulus)
1 Doppia rzymska = 20 Tynfów polskich.
1 Julius albo Paulus rzymski = 5 Bajoków czyli 2 Szóstaki polskie.
1 Bajok rzymski = 5 Kwadrynów.
1 Cekin wenecki = 17 Lir czyli 18 złp.
1 Portugał portugalski = 25 Talarów, czyli 18 Reałów
1 Reał portugalski = 28 groszy polsk.
1 Frank czyli Livr francuski = 20 Sou czyli 2 Tynfy i 4 grosze polsk.
1 Liard francuski mosiężny (Liczman) = 4 Szelągi polskie
1 Pound czyli Sterling angielski = 20 Szyllingów, czyli 28 zł. pol. i 20 gr.
1 Talar bity krzyżowy niemiecki = 2 Reńskie
1 Orlanka niemiecka = 5 Czeskich i 2 Krajcary
1 Czeski niemiecki = 3 Krajcary czyli 12 Fenigów
1 Fenig niemiecki = ½ grosza polskiego.
1 Margosz węgierski = 34 grosze polskie.
1 Rubel moskiewski = 2 Pułtyniki czyli 100 Kopijek
1 Grywennik = 10 Kopijek ; 1 Altyn = 3 Kopijki
1 Dienuszka = ½ Kopijki czyli 1½ groszy polsk.
1 Lew turecki = 5 złp. i 10 groszy
1 Asper arabska = 4 Szelągi polskie

134

około 1760

Cal albo palec = 24 część łokcia
Dłoń = 4 cale
Stopa = 4 dłonie
Krok = 5 stop
Łokieć = 24 cale
Arszyn = 5/4 łokcia
Sążeń = 3 łokcie
Pręt = 7½ łokcia
Laska = 2 pręty
Sznur = 3 laski
Staje = 126 kroków
Staje roli = 18ta część łanu
Półstaje =
Morg = 3 sznury (Morgen, Arpent)
Wężysko = trzecia część morga
Łan, włoka chełmińska = 30 morgów (Hufe)

Łaszt = 60 korcy
Ćwiertnia =
Małdr = 2 ćwiertnie (Malter)
Kłoda, Maca, Beczka (Dolium) (Kufel) =
Półmiarek (Scheffel) =
Korzec (Scheffel ~~[illegible]~~ medimnus)
Półkorca (metreta)
Miarka (Maass)
Półćwierci korca (halb. Viertel modius)
Ćwierć korca (Viertel, sesquimodius)

Beczka
Oxeft
Kufa (Fuder)
Baryła, Antał (Eimer) (Cadus)
Garniec (Topf, Congius)
Połgarca (Maß, Kanne) (pot)
Kwarta (Nößel – pinte)

r. 1760 135

burta = scalmus
sztab = prora
rufa = puppis
ster = clavus
niecki - Mulden
Koryto - Trog
Krzynow - catinus
wino zwietrzałe, kwaśkowate, włóczkowate,
spleśniałe, przypalone (gewürzt)
ort - poczwórny grosz.
potrojny - Dütgen
półtorak - Dreygröschner
Nart (przyszwa) - Oberleder
podeszwa - Sohle.
Nadziak - Keilhaue (ligo)
strug - Schnitzer
Kawecan - Kappzaum (cavecon)
nagłówek (frontale) podpiersień (antilena)
podogonie (postilena)
płat (czaprak)
Małmazyja (Vinum Creticum), muszkatela (Falernum)
Rywuła (Pucinum Reinfall), Alakant (Hispanum)
Bastart
Petercyment Pedro Ximenes
Klaret
Kinokras.

136

Morg, morga (jugerum) (mniejsza niż łan) ma 75 łokci krak. szerok. a 225 łokci krak. dług. wysiewu 4 korcy krak.

Stadium - staje, stajanie ma 150 stóp długości a 24 zagonów szerokości.

Pręt - dług 1350 łokci krak. szerok. 45. łokci krak.

Mansus, laneus - łan, źreb, ślad

Laneus franconicus - ma powierzchni stóp □ 129,60
podług innej rachuby w XVI wieku miał 12 prętów czyli 45 stóp

laneus regius - łan wielki królewski

Laneus regius hybernalis z którego płacono hiberne dla wojska ma powierzchni łokci krak 1093.500 □ czyli stóp □ 1944.000

Laneus regius verificatus z którego płacono kwartę w dobrach król ma powierzchni 1440.000 łokci krak □ czyli stóp □ 2560.000

Laneus regius advocatialis seu putativus ma łokci krak □ 1518750 czyli stóp □ 2700.000

Laneus regius antiquus - łan staropolski ma łokci krak. 4.410.000 □ czyli stóp □ 7840.000

Laneus (mansus) culmensis - włóka chełmińska czyli Huba ma 30 morgów czyli 506250 łokci krak □ albo stóp (w XVI wieku miała 30 morgów (jugera) czyli 75 stóp)

Laneus cmethonalis, franconicus, theutonicus ma łokci krak □ 729.000 czyli stóp □ 1296000

Laneus Culmensis czyli włóka chełmińska łokci krak. □ 506.250 czyli stóp □ 900.000

Joan. Nep. ~~[illegible]~~ Gawroński Dissertatio de mensoribus. Cracov. 1775. 4°
lecz się nie zgadza z Czackim.

Ager colonus vel arvum – rola
Ager alluvius – odsypisko
Ager deletus vi fluminis – oderwisko
Ager novalis – odłóg
Ager squalidus, incultus – grunt pusty
Ager ulinosus – rędzina, grunt wilgotny
Scopulus angularis – Kopiec narożny, Narożnik
Scopulus axialis – Węgielnik, Kopiec narożny
Scopulus collateralis Kopiec ścienny
fluvius, rivus – rzeka
ripa – brzeg
alveus
fossa
via – droga musiała mieć 10 łokci wszerz (Const 1569)
a podług prawa sask. 8 stóp
iter
Actus – wygon
semita
strata – gościniec (miała 3 stopy szerok.)
Cubitus seu Ulna cracoviensis łokieć, ma 24 cali
Pes – stopa 18 cali
Passus = 5 pedes
Pertica – pręt 7½ łokcia
Virga franconica – laska 14¼ łokci krak.
Virga germanica – laska 15 łokci krak.
Chorda, funis – sznur 75 łokci
Sulcus – zagon 225 łokci
Wężysko – plac ma 10 prętów wzdłuż i wszerz czyli 100 prętów □
Jugerum – 45 części łanu frankońsk.
Actus – stajanko 90 części łanu frankoń.
Wiertel – ma 30 łokci krakow 225 wzdłuż, 60 łok. krak. wszerz

Dawne

Miary i Wagi (i monety) w Polszcze.

Roku 1513 – 1540 (według Johannis de Lanczut: Algorismus.)

1 Florenus (Złoty) = 30 Grossi (sive 540 Obuli)
1 Grossus (Grosz) = 18 Obuli (Fenitki albo Pieniądze)
1 Centenarius (Cetnar) = 5¼ Lapides (sive 136½ Librae)
1 Lapis (Kamień) = 26 Librae (lb.^r) (Funty)
1 Libra (lb.^r) (Funt) = 16 Unciae (sive 32 Lothones)
1 Uncia = 2 Lothones (Łuty)
1 Marca (Grzywna) = ½ Librae (sive 16 Lothones)
1 Dolium (Beczka) = 1536 Quartae (sive 16 Lagenae)
1 Lagena (Baryła-Wiadro?) = 24 Ollae (Garnce)
1 Stamen (Postaw) = 40 Ulnae (Łokcie)

Roku 1533:
1 Florenus
1 Orth
1 Grossus
1 Quadrans
1 Ternarius

Miary geometryczne w Polsce r. 1642,
(podług rękopisu z r. 1642)

1 Mila polska wielka = 40 Staj (Ćwierć Mili = 1000 Kroków)
1 " " równa = 32 Staj
1 Staje = 125 Kroków ; 1 Krok = 5 Stóp
1 Pręt czyli Polko (Pertica) = 7½ Łokci (1 Pręt □ = 56¼ Łokci □)
1 Włoka chełmińska czyli Łan = 30 Morgów (w 3 polach po 10 Morgów)
1 Włoka na Mazowszu, w Litwie i w Prusiech = 9000 Prętów □ (czyli 506 250 Łokci □)
1 Łan (mansus) frankoński = 12960 Prętów (czyli 229000 Łokci □)
1 Łan Królewski = 25920 Prętów
1 Łan kmiecy podgorski = 6480 Łokci (a podług niektórych 6912 Łokci)
1 Morg (Mansus) = 3 Wężyska
1 Wężysko = 100 Prętów □
1 Pręt czyli Polko (Pertica) 7 = 7½ Łokci ulnas
1 Staje = 220 Polek
1 Łan = 18 Stajan

Podług rachuby Józefa Kromera geometry Krakow. r. 1783.

1 Łań teutoński niemiecki frankoński = 1296 Zagonów geometrycznych
1 Zagon geometryczny = 1000 Stop □
1 Stopa geometryczna (Pręcik) = 3/4 Łokcia □.

Miary i wagi

Sejm piotrkowski r. 1565 uchwalił Ustawę na wagi i na miary (Vol. leg II p. 45) chcąc tym sposobem zapobiedz rożnorodności w tej mierze. Podług tej ustawy zaprowadzono jednostajność zgodną z miarami i wagami krakowskiemi: funt powinien zawierać 32 łutów czyli 48 skojców; 32 funtów idą na kamień, a 5 kamieni na centnar. - Łokieć ma być miary krakowskiej. Garniec ma mieć 4 kwarty krakowskie; a baryła 24 garnców (beczka piwa 72 garnców) - Korzec ma być w każdej ziemi taki jaki jest w głównem mieście używany (z tąd ta rożnorodność w korcach i ćwiertniach).

O dawnych miarach i wagach ob. Czacki - Maciejowski W. A.: Historya dawnych polskich miar i wag w zarysie od czasów najdawniejszych aż do końca XVIII wieku Warszawa 1868. 8ᵒ. str. 16 (Odbitka z Ekonomisty)

Nad cenami wyrobów czuwali Wojewodowie. Ob. Ulanowski B.: Cennik dla rzemieślników księża przez Piotra Kmitę woj. krak. wydany r. 1538. Kraków 1884. 8ᵒ. (Odbitka z Sprawozd. Komis. językr. Akad. Umiej. T. III) - Bostel Ferd.: Taryfa cen dla województwa krakowskiego z r. 1565. Kraków 1891. 8ᵒ str. 20 (Odbitka z Archiwum Komis. hist. Akad. umiej. Tom VI.) - Maciejowski W. A.: Historya rzemiosł, rzemieślników i rzemieślniczych wyrobów w Polsce aż do końca XVIII wieku. w Kwartalniku Kłosów. Warszawa 1877. 8ᵒ. Tom I. - Niemcewicz J. U.: Zbiór pamiętników o dawnej Polsce.

Szewcy r. 1565 robili Skornie jałowicze wielkie do pasa – Skornie kozłowe za kolana – Boty – Trzewiki o jednej lub dwu podeszwach – Pantofle

Siodlarze: Siodła hiszpańskie z blachami polerowanemi – Siodła Brunszwickie z blachą na 2 palce w szerz – Siodło włoskie z poduszkami w siedzeniu zamszem nasłane – Siodło tureckie safianem obłożone lub po krajach blachą żelazną obwiedzione – Woźnicze Siodło – Podkład do siodła – Jarczak (kulbaka tatarska).

Szewcy włoscy: Trzewiki, Skorzenki, Pantofle robili kordywanowe białe lub farbowane.

Siodlarze: Ostrogi husarskie z szerokiemi przęczkami, włoskie, niemieckie, proste, woźnicze. – Strzemiona husarskie pobielane; włoskie czarne smalcowane lub rozcinane i piłowane. – Wędzidła pobielane Kręgowe (Brunszwiku), włoskie z munsztukiem dętym z podkówką, gończe, woźnicze proste. – Groty do kopij husarskich pobielane.

Rymarze: Uzdy z wodzą juchtową usarskie do nich naglówek włoski – Puśliska do strzemion włoskie wszkiesiągłe – Podpiersienie z pochwami włoskiemi – Szle – Nabiodrki o ośmi pasach – Uzdzienica –

Kuśnierze wyrabiali Błamy kunie, szlamowe (z brzuchów rysich), nowogrodkowe, popielicze, z gronostajów, kożuchy, kołpaczki, czapki, myszki.

Krawcy: Giermaki jedwabne z stroką (Borta) i pętlicami, półgiermacze, hazuka (długa do pięt), delia, doloman, kabat (Kaftan), żupica zamszowa, jelenia lub łosia, portki zamszowe, letnik jedwabny.

Miecznicy: Kord z jedlcami; miecz drabski; mieczyk brunszwicki.

Stalmachowie: Rydwany, Wozy wojenne, skarbne, furmańskie.

Kołodzieje: Koła niekowane.

Złotnicy robili roboty ryte, odlewane z prawego brantu (15 łutów)

Miary i Wagi r. 1574. (Ob. Algorithm, to iest nauka liczby po polsku na liniach. Kraków u Stanisł. Szarffenberg. 1574. 8vo kart. 108 – toż samo: W Wilnie 1602. 8o (wydał Antoni Dezserani)

1574 roku: 1 Kamień krakowski = 26 funtów; 1 Cetnar krakowski = 136½ funt (czyli 5 kamieni i 6½ funt.) – Kamień lwowski = 30 funtów.

Półkufek wina Węgierskiego = 6 barył; baryła = 24 garnce; garniec = 4 kwarty.

Kłoda śledzi = 1300 śledzi.

Małdr zboża = 12 ćwierczeń; Ćwiertnia = 3 korce.

Wóz żelaza = 24 szyn.

Grzywna srebra = 16 łutów; Łut = 4 kwinty; Kwint = 4 denary. Skojec srebra = 1/24 grzywny; Uncya = 2 łoty. Libra = 4 Uncye.

Grzywna złota = 24 karaty; Karat = 4 grany; Gran = 3 greny.

Cetno = liczba parzysta; Licho liczba nieparzysta której nie można połowiczyć

Brakarz = mieniający pieniądze (trapezita)

Złoty = 20 szelągów; Szeląg = 12 pieniędzy czyli denarów

Złoto każde ma przysadę (dodatek innego kruszcu).

Miary i Wagi Gdańskie r. 1581 (Ob. Gamersfelder Sebast.: Ein new Rechenbüchlein. Dantzigk, durch Andr. Hünefeld 1581. 8o. – Dantzig durch Jacobum Rhodum 1589. 8o (Sign A–Q.) – Elbing, gedruckt durch Achatz Corellen 1657. 8o (Sign A–Q.).

1581 = 1 fl floren (złoty) = 30 groszy gr; 1 Grosz = 18 Pfenningów (d). — ; 1 Schiffpfund (S℔) = 20 Lieszpfund (L℔); 1 Lieszpfund = 16 Marckpfund (℔); 1 Stein (st) czyli Kamień wielkiej wagi = 34 Marckpfund; 1 Stein małej wagi = 24 Marckpfund.; 1 Centner (C) = 120 Marckpfund; 1 Marckpfund = 18 Scot (Skojców czyli 32 łutów); 1 Skojec = 4 Kwartniki.

1 Sechtzig Wagenschoss drzewa = 60 setek; 1 Setka Klapholz = 20 Rinck (a 1 Rincke = 2 małe Setki) — 1 Laszt = 12 Thonnen, albo 20 Stein (Kamieni każdy po 34 funty), albo 60 Scheffel (czyli 12 Schiffpfundów); 1 Scheffel = 4 Viertel; 1 Viertel = 4 Metzen. 1 Ohm wina = 110 Stoff; 1 Stoff = 2 Halby; 1 Halba = 2 Kwarty.

Miary i Wagi podług Siemienowicza Lafim. 1650

1650 r. 1 Talar lewkowy = 80 Groszy
1 Złoty Ryński = 60 Groszy
1 Czerwony Złoty Węgierski = 120 Groszy
1 Talar twardy = 90 Groszy
1 Wiadro = 32 Wirteli (czyli 68 Kwart)
1 Wirtel = 8 Kwart
1 Beczka (wina) = 8 Wiader i 4 Wirtele.

1650 Beczka (dolium) = 50 Kamieni warszawskich.
Kamień warszawski = 32 Funtów. czyli 360 funtów
Birkowiec (na Białej Rusi) = 10 Pudów. (R. 1820 Birkowiec (siana) = 500 funtów)
1 Pud = 36 Funtów.
1 Centnar (Cantar) gdański lub wrocławski = 120 Funtów
" Królewiecki = 128 Funtów
" Krakowski = 135 Funtów (w r. 1704 = 130 funt. czyli 5 Kamieni)
" Warszawski = 160 Funtów (podług Konstytuc. z r. 1565)
" Lwowski = 150 Funtów
1 Kamień wrocławski = 24 Funt.
" Krakowski = 27 Funt. (a w r. 1670 i 1704 = 26 funtów)
" warszawski i lubelski = 32 Funt. (" 24 funt.)
" lwowski = 30 Funt. (" 36 funt)
" toruński = 24 Funt.
" wileński i ryski 40 Funt. (r. 1704 = 36 funt)
" gdański większy = 34 Funt.; — mniejszy = 24 Funtów

56
139a

1650 Funt polski lub gdanski (Libra) = 32 Łutów.
(Funt gdański ma 9216 Granow francuskich; Funt krakowski ma 9648 Granów francuskich; Funt warszawski ma 8640 Granów franc.; Funt wileński ma 8378 Granów franc.)
Łut polski = 1½ Skojców (Sicilicum) (Schot) (Scotus) czyli 4 Quintlein (Quarta)
Grzywna polska (Marca) = czyli 8 Uncyj albo 16 Łutów czyli 4054 Granów
Beczka polska = podług Konstytucyi r. 1565 miała 72 garncy (congii vel canthari); a podług Konstytucyi r. 1598 miała 62 garncy
Beczka piwa gdańska = 180 Sztofów
Sztof gdański = 2 ~~[illegible]~~ funty gdańskie (czyli 2 funty)
Garniec = 4 Kwartom.
Łaszt polski = 60 Korcy (Modius minor, Scheffel)
Kłoda = 4 Miarkom (Modius) czyli 8 Półmiarkom, czyli 16 Mackom; czyli 32 Półmackom.
(Maca jarosławska = 160 garcy; Maca przemyska = 130 Garcy); Maca lwowska 128 garncy)
Ćwiertnia (Bimedimnus) = 2 Korce Krakowskie.
Korzec (Modius vel Medimnus) Krakowski = 16 garncy
" lubelski = 28 garncy; warszawski i sandomirski = 24 garncy
Beczka (dolium) ~~litewska~~ wileńska = 2 solowek czyli 350 funtów
" smoleńska = 525 funtów.
Mirka, Szanek, Osmaczka = miary litewskie
Mila polska = 19850 stop
Wersta moskiewska 3750 stop
Mila litewska = 28500 stop
" włoska ~~[illegible]~~ = 5000 stop; hiszpańska (legua) = 21270 stop
" francuska (lieu) = 15750 stop; angielska = 5454 stop; niemiecka = 20,000 stop.

(R. 1820 Pur = półkorca czyli 1/6 beczki na Żmudzi i Białej Rusi)

Miary i wagi podług Taryffy r. 1704

R. 1704:
Korzec gdański = 18 garcy
" sandom. = 24 "
" lubelski = 36 "
Bela papieru = 10 Ryz
Ryza " = 20 Liber
Libra " = 25 Arkuszy
Sorok soboli = 40 sztuk
Mądel = 15 "
Brant = 15 "
Tuzin = 12 "
Wiardunek = 12 miar
Arszyn = 2 miar
Beczka węgier. = 72 garcy
Garniec = 4 Kwarty

Ob.: Taryffa albo sposob rachowania. Lublin w druk. Colleg. Soc. Jes. 1704. 8° podłużn.

1 Półgroszek = 3 Kwartniki
1 Grosz = 4 Halirze
1 Trojak = 3 Grosze
1 Szóstak = 6 Groszy
1 Ort = 15 Groszy
1 Złoty = 30 Groszy

R. 1702

Łan albo włoka chełmińska = 30 morgów w zdłuż i 1 morg wszerz

Morg = 5 sznurów

Sznur = 6 Prętów

Pręt = 7½ Łokci

Łan Królewski = 6750 łokci wzdłuż a 225 w szerz

Mila włoska = 8 Stajani albo 1000 Kroków

Stajanie = Kroków = 125

Krok = stóp 5.

Stopa = 4 Dłonie

Dłoń = 4 Palce

Arszyn ruski = 1¼ łok: 1 ½ a Krok

Sążeń = 3 łokcie

Laska miernicza = 15 łokci

Łan polski = 3 pol, 36 staj, 3024 łokci wzdłuż 120 łokci wszerz

Pole ma 12 staj czyli 1108 łokci

Staje ma = 84 łokci

(podł. Hawra)

Włoka (Mansus, Hufe) = 30 Łanów czyli 4500 stóp wszerz; a 450 stóp wzdłuż; objętości zaś 2025000 stóp □.

Łan (Jugerum, Morgen, Arpent) = wszerz 150 stóp; wzdłuż 450 stóp; czyli objętości 67500 stóp □

Łan = 2 zagony

Staje (Stadium) = 125 Kroków czyli 625 stóp

Sznur czyli Wężysko (Funis, Chorda, Schnur, Kette) = 10 Prętów.

Pręt (Pertica) chełmiński = 15 stóp. czyli 7½ łokci)

Sążeń (Orgya, Klafter) = 6 stóp.

Krok (Gradus, Passus, Schritt) 2½ stóp.

Stopa (Pes, Schuh) = 4 Piędzi (Palmus, Spann)

Piędź = 3 Dłonie, czyli 12 cali albo Palców Digitus.

(Siemienowicz Casimir: Ars magna Artilleriae. Amsterodami, 1650 fol. gdzie są najlepsze i pewniejsze wiadomości o metrografii polskiej.)

Piędź przyrodzona ma półtory ćwierci łokcia

1679 r. = 1 Ćwiertnia = 3 Korce; 1 Korzec = 8 Miarek

1 Cetnar = 5 Kamieni czyli 130 Funtów; 1 Kamień Krakowski = 26 funtów; Kamień warszawski = 24 funtów; Kamień lwowski = 36 funtów; Kamień gdański = 24 funtów. = Kamień litewski = 40 funtów

1 Funt = 32 Łutów; 1 Łut = 4 Kwintle (ćwierci); 1 Kwintla = 4 Feniki.

1 Uncya albo 1 Czeska = 2 Łuty; 1 Łut = 8 Granów czyli 18 Granów. 1 Gran = 8 Greny.

1 Grzywna srebra (czyli ½ Funta) = 16 Łutów albo 24 Karatów; 1 Karat = 4 Grany. 1 Grzywna = 48 Groszy pieniędzy; 1 Wiardunek = 12 liczby.

1 Laszt Gdański = 27 Ćwiertni Krakowskich; 1 Ćwiertnia Krakowska 42 Garcy albo 3 Korce; 1 Korzec = 14 Garcy, czyli 8 Miarek.

1 Balla sukna = 20 Postawów; 1 Postaw = 32 łokci. (r. 1702 Balla sukna = 20 Postawów)

1 Sztuka płótna = 100 łokci; 1 Półsetek = 50 łokci.

1 Laszt śledzi = 12 Beczek

1 Dziesiątek drew każdego gatunku = 4 Gromad czyli 10 Sążnów; 1 Gromada = ma 3 fur (na 4 Konie)

1 Laszt wapna gaszonego = 16½ Krzyn czyli 60 Śledziówek; 1 Skrzynia wapna = 12 sak cegielnianych czyli 8 sak prowiantskich.

1 Sorok Soboli = 40 sztuk; 1 Mandel = 15 sztuk; 1 Bunt = 15 sztuk; 1 Arszyn = 3 miary albo liczby w Rossyi.

Bella

1 [illegible] papieru = 10 Ryz;

1 Ryza " 20 libr;

1 Libra " 25 Arkuszy;

1 włoka (czyli Łan) = 30 Morgów czyli 90 Sznurów □, czyli 900 Prętów □ czyli 50625 Łokci □

Z pół włoki robiono w dobrach duchownych 2 dni w tydzień a w lecie 3 dni i tłok cztery — w dobrach szlacheckich 3 dni w tydzień dwojgiem (bydła)

Nazwy miar i wag (podług Joannis Ursini Leopol: Grammaticae methodicae libri IV. Zamoscii 1640. 8° na str. 405)

Granum Ziarno jęczmienne na szerz wzięte, początkiem jest wszystkich miar — Digitus; Palec, cal, cztery ziarna jęczmienne w szerz ~~Cal~~ (1a ed: Calec) — Palmus; Dłoń, cztery palce w szerz (1a ed: Piądź) — Pes: Stopa, 4 dłonie — Cubitus, Ulna, Sesquipes: Łokieć, miara sześci dłoni, od przeginania ręki, aż po koniec palca śrzedniego, — Cubitus regius: Brozyn, długi łokieć. — Passus: Sążeń, miara rozciągnienia obu rąk, albo krok miernicy na rozkroczenie, 5 stóp w sobie zamyka. — Orgyia: Krok grecki, na półszóstey stopy — Pertica, Radius: Pręt miernizy na 10 stop. — Stadium: Stajań na 600 stop wzdłuż, albo na 125 kroków. — Diaulos: Dwoje stajania. — Parasanga: Mila perska na 30 stajań. — Schoenus; Sznur, Tyczak na 60 stajania. — Milliare: Mila włoska, ćwierć Polskiej mile, tysiąc kroków albo 8 stajań. — Actus: Zagon, u Rzymian na 4 stopy w szerz, na 120 wzdłuż. — Actus quadratus: Mina, Półłanek rzymski na 120 stop tak w szerz jako wzdłuż — Jugerum: Łan rzymski albo Morg jako wykłada Stanisław Grzebski, na 200 stop z każdej strony. — Laneus, Mansus: Łan polski, włoka. — Versus, Modius agri: Kwadratowe pole i w szerz i wzdłuż na 100 stop. (str. 405)

Wagi (str. 413): Centumpondium: Cetnar. — Lapis: Kamień. — (1a ed. str. 358 tożsamo)
Libra: Funt. — Semiuncia: Łót.
As: Uncyj 12, to jest 24 łóty. — Deunx: Uncyj 11. — Dextans: Uncyj 10. — Dodrans: Uncyj 9. — Bes vel Des: Uncyj 8 — Quincunx: Uncyj 5 — Triens: Uncyje 4. — Quadrans: Uncyje 3 — Sextans: Uncyje 2 — Dwa łóty — Semis: Połowa.
(str. 414) Sexagena: Kopa — Florenus: Złoty albo Półkopy. — Aureus: Czerwony złoty — Semiaureus: Półczerwonego — Talerus: Taler. — Semitalerus: Półtalera — Ferto: Wiardunek. — Semiferto sive Segrossus: Poszóstny grosz albo Szóstak. — Stipes: Ort. — Semistipes: Półorta — Quadrigrossus: Czwartak. —

Trigrossus: Potrojny albo Dudek. – Digrossus sive Scotus: Podwojny grosz albo Szkot. – Grossus: Grosz. – Medians vel Semigrossus: Półgrosza. – Sesquigrossus Czeski grosz albo Półtoragrosza. – Solidus: Szeląg. – Albus: Biały albo Ćwierć grosza. – Ternarius: Dwa drobne pieniążki (Kwartnik edyt. I) – Obulus seu Terruncius: Drobny pieniądz, Kwarto, Halerz. – Semiobolus: Półpieniążka drobnego. Videndus Martinus Cromerus in sua Polonia.

Miary i Wagi podług Siemienowicza K. 1650.

Beczka (dolium) ma 50 kamieni warszawskich czyli 1600 funtów

Kamień warszawski i lubelski ma 32 funt., wrocławski 24 funt., lwowski 30 funtów, krakowski 27 funtów (~~[illegible]~~)

Birkowiec na Białej Rusi ma 10 pudów czyli 360 funt.

Pud ma 36 funtów

Cetnar wrocławski i gdański ma 5 kamieni czyli 120 funtów. cetnar królewiecki 128 funt., krakowski 135 funt., warszawski 160 funtów czyli 5 kamieni (podług Konstytucji z r. 1565), lwowski 5 kamieni czyli 150 funtów

Kamień gdański: większy 34 funt. (do wosku i lnu) mniejszy 24 funtów (do korzeni) – królewiecki większy 40 funt., mniejszy 25 funt. – wileński, elblągski, ryski 40 funt. – toruński 24 funt. – krakowski 27 funt (w tłomaczeniu francuskim i w oryginale – a w tłomaczeniu niemieckiem 25 funt.)

Funt (libra) królewski w Polsce (podług Konstytucji r. 1568) 32 łutów (lotones) czyli 48 skojców – jeden łut zaś ma 1½ skojca (silicium – Skot)

Funt gdański ma 32 łutów – jeden łut 4 kwarty (Quarta – Quintlein) – jedna kwarta 4 sesterów (sesterius – [illegible].)

Grzywna (Mark – selibra) krakowska ma 16 łutów i 12 sesteriów gdańskich – czyli 7 talarów cesarskich twardych

Funt

1675. Miary i wagi polskie (podług: Haur Jakób Kazimierz: Oekonomia ziemiańska generalna. Kraków w druk. dziedziców Krzysztofa Schedla 1675. fol.

Cetnar = 5 Kamieni czyli 130 funtów. – Kamień krakowski = 26 funtów, – K. warszawski = 24 funt. – K. lwowski = 36 funt. – K. gdański = 24 funt. – Funt = 32 łutów czyli 4 Kwintle – Kwintla = 4 Łfeniki. – Uncya 2 łuty. – Łefka = 2 łuty. – Łut = 6 Gran czyli 18 Gren. – Grzywna metalu = 16 łutów czyli 1/2 funta, czyli 64 kwintel, czyli 24 Karatów. – Karat = 4 Grany czyli 12 Gren. –

Łaszt gdański (zboża) = 27 ćwiertni krakowskich. – Ćwiertnia krakowska = 3 Korce, czyli 42 Garcy. – Korzec = 14 Garcy. – Połkorca = 3 1/2 Garcy

Bela papieru = 10 Ryz – Ryza = 20 liber. – Libra = 25 Arkuszy.

Bela sukna = 20 Postawow. – Postaw 32 łokci – Sztuka płótna = 100 łokci – Półsetek = 50 Łokci

Kopa = 60 sztuk – Mądel = 15 sztuk – Bunt 15 sztuk – Tuzin = 12 sztuk – Wiardunek = 12 sztuk. – Sorok soboli = 40 sztuk – Tacher = 12 sztuk –

Łaszt śledzi = 12 beczek – Łaszt wapna gawonego = 16 skrzyń czyli 60 śledziówek – Skrzynia wapna = 12 tak cegielnianych, czyli 8 tak promiańskich

Dziesiątek drew = 10 sągów czyli 4 Gromady – Gromada drew na 4 konie 8 fur. – Jarszyn = 2 miary albo liczby.

Grzywna pieniędzy = 48 groszy. – Złoty = 30 Groszy – Szostak = 1/6 Złotego.

Korzec krakowski = 8 miarek

Kopa żyta (w polu) = 1 1/6 ćwiertni

Półsetek płótna lnianego = 8 sztuk – Sztuka = 12 łokci – Łokieć 20 pasm – Pasmo = 24 nici (u tkaczów)

1675 Pola były trojakie: 1) na Ozimine, 2) na Jarzyne, 3) na Ugor.
(Gospodarstwo trzechpolowe). — Różność ról: piaskowate,
przyglinkowate, rędzinne, prusnice (próchnice ?), jełowate, sa:
powate. — Role orano, radlono, włóczono.
Browar z dachem i poddaszem miał naczynia: kłody na słód,
Kadzie, Kadki i wieka czyli przykrycia do nich, Kocieł, Kotlina,
szafraty, lije, wiadra, rynny, Konwie, cebry, Kosz do chmielu,
Kostur, powisk, achtele, wory, Koryto do zalewania. — Ozi
downia miała piec do ozdzenia, czeluście, lasy. — Gorzalnia
z piecem ~~[illegible]~~ miała garce olepione z rurnicami, kłody
do zacierania, beczki, baryłki, Konwie, lije, nalewki, cebry.
— Studnia przy niej żoraf albo Kobelica z wiadrami, sztok,
rząp. — Staw miał groble, mnichy, spusty, sadzawki, tarlisko.
Młyny miały: koła biegunowe, stąpory do krup, stępy na olej,
folusz, izbice, pogrodki, Kamienie, skrzynie, pytle, przetaki,
miary, miarki, wory.
Statki do spustu wodnego: szkuty, dubasy, Komiegi, byki,
Kozy, wiciny, lichtony, galery, czołny, trafty. — Naczynia na
nich: Maszt, roja, Karnaty, sztak, tryl (polna lina), obcęje,
trysk, prysk, szuty, Kluby, Klubki, postronki, powrozy, liny,
Kotef, żagle, wory, szelki, pobiegi, pojazdy, laski, drągi,
suple, berły, koły, stroisze, Kule, maty, liczki.
Papiernia, Szabelnia, Huta Kruszcowa i szklana, Kuźnica,
Wieże solne (warzelnie)
Ogrody jarzynne, włoskie w których chłodniki, szczepia, Kwiaty
Ogrody jarzynne, włoskie w których chłodniki, szczepia, Kwi:
tery, drogi, — Sady, Chmielniki z stroiszami — Las, bor, prze:
cza, gaj, chruściżna. — Pszczelnik, pasieka z pniami, barcie
Kmiecie, zagrodnicy, chałupnicy, Komornicy, ich powinności: ro:
bocizna i daniny.
Podatki: Pobor, podymne, rogowe, czopowe, pogłowne — Czynsze
od Wyderkaffów.
Jarzyny: Kapusta, pietruszka, Kuconerka, cebula; marchew, rzepa ogrodna,
ćwikła, pasternak, ogorki, rzodkiew, czosnek — melony, banie, Karczochy,
Kalafiory, włoska i polska Kapusta, Kaulorapa, selery, sałaty

Miary i wagi r. 1679 (podług: Maur. Jakób Kazm. Ziemiańska generalna Oekonomika. Kraków 1679. fol.)

Cetnar = 5 Kamieni czyli 130 Funtów
Kamień krakowski = 26 Funtów
" warszawski = 24 Funtów
" lwowski = 36 Funtów
" gdański = 24 Funtów
Funt = 32 Łótów
Łót = 4 Kwintle
Kwintla = 4 Feniki, czyli 6 Gran, czyli 18 Gren.
Uncya = 2 Łóty
Łeżka = 2 Łóty
Grzywna metalu = 1/2 funta, czyli 64 Kwintel, czyli 24 Karatów, czyli 96 Gran, czyli 288 Greny.
Karat = 4 Gran, czyli 12 Gren
Gran = 3 Greny.
Łaszt gdański zboża = 27 Ćwiertni Krakowskich
Ćwiertnia krakowska = 42 Garcy, czyli 3 krakowski Korce
Korzec = 14 Garcy, czyli 8 Miarek.
Korzec = (Scheffel - Medimnus) ma 14 garcy szynkarskich
Bela papieru = 10 Ryz czyli 5000 Arkuszy
Ryza papieru = 20 Liber
Libra papieru = 25 Arkuszy
Miara sendomirska = 2 Korce Krakowskie
Bela sukna = 20 Postawów
Postaw sukna = 32 Łokci
Sztuka płótna = 100 Łokci czyli 2 Półsetki.
Kopa = 60 sztuk
Łaszt śledzi = 12 Beczek
Sorok soboli = 40 sztuk
Mendel czyli Bunt = 15 Sztuk
Tuzin czyli Wiardunek = 12 Sztuk
Tacher = 10 Sztuk
Grzywna = 48 Groszy
Arszyn czyli Jarszyn w Podgórzu = 3 Miar czyli Liczby

(1360)
Półkorca (Metreta)
Małdr (Maldratum Malter) = 2 Ćwierć-nie
Miarka (Metze)
Kłoda czyli Mała, czyli Beczka (Fuß-tal - Dolium)
Kufa (Fizn)
Baryła, Antał (Eimer - Cadus)
Garniec (Topf - Congius)
Półgarca (Maß, Quart-pot)
Kwarta (Nössel - pinte)

Staje czyli Stajanie albo morg czyli 1 Korzec wysiewu (Stadium—Morgum, Gnomon)

Dziesiątek drew = 4 Gromad, czyli 10 Sągów.

Gromada (drew) ma ~~za~~ 4 konie = 3 Fury

Łaszt wapna gaszonego = 16 Skrzyń, czyli 60 Miedziówek.

Skrzynia wapna = 12 Tak cegielnianych, czyli 8 Tak promińskich.

Staje = 125 Kroków, czyli 625 Stóp, czyli 156 1/4 Łokci.

Krok = 5 Stóp

Sążeń czyli Klaster albo Łatr = 4 Łokci, albo 6 Stóp

Stopa = 4 dłoni

Dłoń = 4 palców

Piędź = 12 palców

Pręt czyli Polko = 7 1/2 Łokci kwadratowych

Laska = 2 Prętów czyli 15 łokci

Sznur = 3 Laski, czyli 6 Prętów, czyli 45 Łokci

Mila polska niemiecka i hiszpańska = 32 staj, czyli 4000 Kroków

" wielkopolska, ruska i węgierska = 40 staj, czyli 5000 Kroków

" włoska = 8 staj, czyli 100 Kroków

" francuska = 15 staj, czyli 1875 Kroków

Łan frankoński = 12960 prętów, czyli 97200 Łokci

Łan chełmiński = 30 Morgów

Morga = 30 Prętów

Łan kmiecy w Polsce nie jednakowy.

Węzysko = trzecia część Morga

Miary polskie do wydziału gruntów.

(podług x. Marcina Bystrzyckiego S. J. Geometrya gospodarska w dziele: Haur Jakub Kazimierz: Oekonomika ziemiańska generalna. Warszawa w druk. Coll. Soc. Jes. 1756. fol. str. 226.

Miary długości: Cal (jest ich 24 w łokciu) – Stopa (1/2 łokcia) – Łokieć (24 cale); podług Statutu jednaki ma być w całej Koronie prócz Lwowa i Gdańska – Laska (10 stop czyli 5 łokci); – Pręt (7 1/2 łokcia czyli 15 stóp) – Sznur (75 łokci, czyli 10 prętów) –
Mila polska ma staj 32 albo łokci krakowskich 13333 1/2 albo 4 Mile włoskie.
Mila polska większa ma staj 36 albo łokci krakowskich 15,000. albo Mil włoskich 4 1/2

Włoka w dobrach duchownych i świeckich której się teraz (r. 1756) pospolicie trzymają. Włoka taka cała ma

Wzdłuż..	Półwłoczków 2,	Ćwierć 4,	Staj 12,	Prętów	24,	Łokci	180
Wszerz	—	—	—	„	10	„	75
W kwadrat	—	—	—	„	240	„	13,500

Staje ma wzdłuż 2 pręty czyli 15 łokci.

Włoka taka jest ośm razy mniejsza od najmniejszego łanu polskiego drugiego; ściana tej włoki w kwadracie doskonałym miałaby łokci 116.

Pańszczyzna z takiej włoki w dobrach duchownych: a) Z półćwierci: dzień jeden w tydzień, a we żniwa od S. Małgorzaty do S. Michała 2 dni dwojgiem. b) Z ćwierci włoki; półtora dnia cały rok. c) Z półwłoczka: Dwa dni w tydzień cały rok, a od S. Małgorzaty do S. Michała 3 dni i stok 4 jednym.

W dobrach szlacheckich z takiegoż Półwłoczka 3 dni w tydzień dwojgiem.

Panowie trzymający z świętą sprawiedliwością środkiem idąc między większemi i mniejszemi włokami przyjęli trzecią część Łanu chełmińskiego jako ordynaryjną czyli mierną Włokę, która ma mieć:

wzdłuż:	30 Morgów,	10 Sznurów,	900 Prętów,	6750 Łokci,
wszerz	— —	1 "	10 "	75 "
w kwadrat	30 "	90 "	900 "	506250 "

Sciana takiej włoki w kwadracie miałaby sznurów 9.486 albo łokci 711.512.

Włoka [illegible] teraźniejsza w dobrach duchownych i świeckich w swej 20 części jest mniejsza od włoki ordynaryjnej czyli miernej łokciami 11812 ½

(1760) Włoka chełmińska (czyli (Zreb) Łan (Zufor – Lanous vel Mansus culmensis) ma 30 Morgów (Morgum – Jugera – Arpent)

Włoka cała ma w sobie Morgów 30, Sznurów 90, Prętów 900, Łokci 506250.

Dalej rozwiązuje x. Bystrzycki (str. 230) pytanie: „Czemu się to „dzieje: że od dawnego i Prawami Rzeczypospolitej opisa„nego Gruntów podziału teraźniejsze czasy (acz nie wszędy) „odstępują, tak dalece, że rzadko gdzie znajdziesz spra„wiedliwą włokę?" – Na to daje Odpowiedź: „1) W niektórych miejscach przez zbyteczne Ekonomów, Dzierżawców, i t.d. industrye, którzy się chcąc podobać swym Pryncypałom, wielkie Włoki przerobili na mniejsze, ażeby ich większą liczbę ukazali, zatym i pańszczyzny przyczynili. 2) W niektórych miejscach znowu jest przyczyną nieumiejętność Geometrów. 3) Nieumiejętność prawa. 4) Łakomstwo i chętka do mienia więcej gruntów.

Miary i Wagi w Polszcze r. 1683
(podług Solskiego Stan.: Geometra polski. Kraków 1683 fol. str. 134–137.)

Krakowskie:

1. Centnar = 5 Kamieni czyli 130 Funtów
Kamień krak. = 26 Funtów
Funt = 16 Uncyj czyli 32 Łotów
Uncya = 2 Łoty

1. Łaszt = 26 Ćwiertni
Ćwiertnia = 3 Korce
Korzec = 8 Miarek czyli 56 Kwart
Miarka = 7 Kwart

1 Korzec częstochowski = 3 Wierteli Koziegłowskich. 1 Wiertel = 23 Garcy. (r. 1696)

1. Wiadro wielkie wina Endeburskiego = 26 Garncy
1 Wiadro małe " morawsk. świętojersk. Rakusk. = 20 Garncy
Beczka węgierska = 3 Barył.
~~Beczka~~ Baryła węgierska dawniej = 74 Garncy; teraz (r. 1683) = 65 Garcy
Garniec = 4 Kwart
Kwarta = 4 Kwaterek

Lwowskie:

1. Centnar = 5 Kamieni
Kamień = 32 Funtów Krakow.
Arszyn = 5 Ćwierci Łokcia Krak.
Postawek płótna = 40 Arszynów

Monety

1. Czerwony złoty = 2 Talary; 1 Talar = 6 Złotych; 1 Złoty = 30 Groszy; 1 Grosz = 3 Szelągi; 1 Szeląg = 6 Pieniędzy. — 1 Ortzłotowy = 30 Groszy; 1 Talar Kopowy = 3 Złotych; 1 Talar czeski = 3 Złotych 10 groszy.

1. Grzywna polska = 48 Groszy.
" litewska = 75 "
" pruska = 20 "

Wagi złotnicze:

1 Funt złota lub srebra = 16 Uncyj (czyli (1 Funt złota = 112 Czerwon. złot.)
1 Grzywna złota = 56 Czerwonych złotych czyli 224 Karatów
1 Czerwony złoty = 4 Karaty. czyli 64 asów albo granów
1 Karat = 4 Sexcentle; 1 Sexcentel = 4 Grany.
1 Grzywna srebra = 16 Łotów; Łót = 4 Kwintle; Kwintel = 4 Denary; Denar = 15 Gran.

Wagi mennicze:

Grzywna hejnu = 16 Łótów; Łót = 16 Denarów; Denar = 4 Ćwierci; ~~[illegible]~~ Ćwierć denara = 2 Półćwierci; 1 Grzywna = 256 Denarów.

Wagi aptekarskie:

1 Funt = 12 Uncyj; 1 Uncyja 8 Dragm; 1 Dragma = 3 Skrupuły;
1 Skrupuł = 20 Ziarn jęczmiennych

Wagi i miary Gdańskie:

1 Schiffunt = 2 2/3 Centnarow małej wagi (Kamieni), czyli 320 Funtów gdańskich.
1 Centnar małej wagi = 5 Kamieni czyli 120 Funtow; 1 Kamień m. w. = 24 Funt.
1 Centnar wielkiej wagi = ~~[illegible]~~ 170 Funtów; 1 Kamień w. w. = 34 Funt.
1 Funt gdański (większy od krakowskiego funta o 2 łóty) = 32 Łóty
1 Laszt zboża = 60 Korcy gdańsk. (czyli 42 Korcy krakow., czyli 10½ korcy sandomier.); 1 Korzec gdański = 16 Miarek
~~[illegible]~~
1 Laszt soli = 16 Beczek
1 Laszt (śledzi, potaszu, smoły) = 12 Beczek.
1 Kopa = 4 Mandle; 1 Mandel = 15 Sztuk
1 Tuzin = 12 Sztuk.

Miary pojedynkowe:

1 Bela papieru = 10 Ryz (dawniej 20 Ryz)
1 Ryza papieru = 20 Liber
1 Libra papieru = 24 arkuszy
1 Wianek grzybów lub cebuli = 60 sztuk
1 Funt grzybów = 10 Wianków;

1. Skrzynia wapna = 12 Taków.
1. Woz żelaza = 2 Snopy; 1 Snop = 12 Szyn.
1. Dziesiątek drew = 8 Siągów; 1 Siąg = 3 Łokcie.
1. Sorok (soboli) = 40 Sztuk; 1 Tacher = 12 Sztuk, czyli Tuzin.
1 Beczka piwna Krakowska = 63 Garncy.
1. Beczka sandomierska = 72 Garncy.
1. Beczka śledzi wielkich = 12 Kop, i apomiernych = 14 lub 15 Kop.
1. Garniec wody waży = 7¼ Funtów; 1 Garniec oliwy waży = 8 Funtów.

Miary geometryczne: (podług Solskiego r. 1683)

1 Mila polska = 4½ Mil włoskich (czyli = 36 Stajan; lub = 15,000 Łokci)
1 Mila włoska = 8 Stajan.
1 Staje = 125 Kroków; 1 Krok = 5 Stóp; 1 Stopa = 4 Dłoni
1 Dłoń = 4 Palce; 1 Palec = 1 Cal
1 Łokieć Krakowski = 2½ Stóp (czyli 24 Calów)
1 Łan albo Włoka chełmińska (w dobrach Królewskich) ma na wzdłuż 30 Morgów a na szerz 1 Morg (czyli 6750 Łokci na dłuż; i 225 Łokci w szerz) (czyli = 1.518750 Łokci w Kwadrat).
1 Morg = 5 Sznurów; 1 Sznur = 6 Prętów; 1 Pręt = 7½ Łokci.
1 Łan frankoński większy ma wzdłuż 3915 Łokci; i w szerz (laneus) 217½ Łokci; (czyli = 851512½ Łokci w Kwadrat.)
1 Łan frankoński mniejszy ma wzdłuż 3915 Łokci; i w szerz 174 Łokci; (czyli = 681210 Łokci w Kwadrat).
1. Łan niemiecki (Mansus Theutonicus) ma wzdłuż 4050 Łokci; i w szerz 180 Łokci; (czyli = 729000 Łokci w Kwadrat.)
1 Łan polski (z którego Kmiecie 1 dzień w tydzień robią) ma wzdłuż 3024 Łokci; i w szerz 120 Łokci; (czyli 362880 Łokci w Kwadrat)
1 Piędź chłopska czyli przyrodzona (Kiedy rozciągniemy u ręki palec wielki i mały) = Półtory ćwierci Łokcia Krakowskiego (który jest pospolity w Królestwie prócz Lwowa i Gdańska)
1 Stopa ~~pr~~ chłopska czyli przyrodzona = Pół Łokcia Krakowskiego.

Miary czasu:
Cały Zegar czyli Włoski pokazuje godzin 24 od Zachodu słońca do Zachodu.
Półzegarze czyli Zegar astronomiczny albo południowy pokazuje i wybija godzin 12 od północy aż do południa i drugie 12 od Południa do północy.

Podług rachuby w r. 1786 Łan kmiecy, z którego kmiecie 1 dzień tygodniowo robili powinien się składać z 3 pól czyli zagrod. Każde pole miało wzdłuż 600 stóp czyli 400 Łokci krakowskich albo 366 3/4 Łokci wiedeńskich; – w szerz 144 stóp czyli 96 Łokci krakowskich albo 88 Łokci wiedeńskich. – Każde pole miało 38400 Łokci krakowskich □, czyli 32266 16/24 Łokci wiedeńskich □ albo 2 morgi i 385 sążni wiedeńskich.

Cały więc Łan kmiecy czyli 3 Pola miały razem 115200 Łokci krakowskich □, czyli 96800 Łokci wiedeńskich □, albo 6 morgów 1155 2/6 sążni wiedeńskich.

Zagon ma 6 stóp krak. (czyli 3 Łokcie wiedeń. i 16 calów

Stopa ma 16 calów krak.

Łokieć ma 24 calów krak. (Z rękopisu ówczesnego)

Miary i wagi r. 1670 (podług: Schedel Krzysztof: Arithmetyka. Kraków (1670) 8vo

1 Kamień wileński = 40 Funt.
1 " warszawski = 24 Funt.
1 " gdański większy = 34 Funt.
1 " " mniejszy = 24 Funt.

1 Cetnar = 5 Kamieni czyli 130 funtów krak.
1 Kamień lwowski = 36 Funtów krak.
1 " krakowski = 26 Funtów
1 Złoty = 5 Szóstaków czyli 10 Potrojnych (Trojaków), czyli 30 Groszy, czyli 90 Szelągów (albo 1/3 Talara, albo Półkopek)
1 Złoty Ryński = 2 Złp. czyli 60 Groszy (1 Szóstak = 6 Groszy)
1 Ort Ryński = 15 Groszy (czyli 1/4 Talara) (czyli Tynf złotowy albo 18 Groszy albo 16 groszy)
1 Potrojny = 12 Halirzów
1 Dukat = 2 1/2 Złp.
1 Lira wenecka = 12 Groszy pol.
1 Łaszt zboża = 18 Ćwiertni
1 Ćwiertnia = 3 Korce
1 Korzec = 8 Miarek.
1 Bela sukna = 20 Postawów
1 Postaw sukna = 32 Łokci.
1 Sztuka płótna = 60 Łokci lub 100 Łokci, lub 2 Półsetki.

Dawne miary długości i powierzchni przy pomiarze gruntów w dawnej Polsce używane (podł. Geometryi x. Zaborowskiego)

	łokci □		łokci □		łokci □		
*) Łan frankoński większy	= 3915	wzdłuż;	217 ½	wszerz;	851512 ½	w kwadrat	(czyli 50 morgów i 138 prętów □)
" " mniejszy	= 3915	" ;	174	" ;	681210	"	"
" niemiecki (teutoński)	= 4050	" ;	180	" ;	729000	"	" (zwany Źreb w wojew. Sieradzkiem) (czyli 43 morgów i 60 prętów □)
" kmiecy większy	= 3024	" ;	120	" ;	362880	"	" (robiono z niego 1 dzień w tydzień)
" " mniejszy	= 1200	" ;	96	" ;	115200	"	" (" " ") (czyli jedno pole [illegible])
włóka chełmińska	= 6750	" ;	75	" ;	506250	"	"
Łan chełmiński (w wojew. Krak.)	= 6750	" ;	225	" ;	1,518750	"	"

Powyższe łany redukowane na morgi pręty i stopy czyli prąciki koronnej miary:

	Koronnej miary:			= albo nowopolskiej miary			(prącików □)
Łan frankoński większy	= 50 morg	118 prętów □		= albo nowopolskiej miary 1 włóka	23 morgi	282 prętów □	43,553
" " mniejszy	= 40 "	110 "	40 prącików □	= " " " 1	" 13	" 45	" 94,8428 "
" niemiecki	= 43 "	60 "	—	= " " " 1	" 16	" 54	" 16,5977 "
" kmiecy większy	= 21 "	51 "	20 "	= " " " —	" 22	" 189	" 39,6523 "
" " mniejszy	= 6 "	248 "	— "	= " " " —	" 7	" 89	" 30,0302 "
włóka chełmińska	= 30 "	— "	— "	= " " " 1	" 2	" 20	" 94,8596 "

Sążeń = 3 łokcie ; Łokieć = 2 stopy ; Stopa = 12 cali ; Cal = 12 linij ; Linia 12 punktów
Sznur = 10 prętów (czyli 7½ łokcia) ; Pręt = 10 prącików ; Prącik = 10 ławek
Miara = 14½ łokci ; Laska czyli Wierzbica = 15 łokci.
Łokieć koronny polski czyli krakowski = 1,0339218 łokcia nowopolskiego, czyli 0,5955389584 metra
Do XIV wieku mierzono ziemię na Pługi (aratra) albo na Jutra (jutrzyny) zwane z nastaniem prawa niemieckiego Morgen z kąd powstały Morgi. Pewną ilość morgów zwano Kupa, po niemiecku Hube, dziś zowią to włóka, dawniej Łan (od nadania w lenność)
Piędź (palmus) rozciągniona ręka od palca małego do wielkiego = półtory ćwierci łokcia
Dłoń = 4 palce ; Palec = 1 cal . — Piędź geometryczna = ½ łokcia krakow.
Skiba zagonowa czyli Stopa geometryczna = 16 cali. — Zagon = 6 skib.
Krok = 5 stóp ; Półko = pręt kwadratowy
Staje : 1) geometryczne 416 łokci 16 cali. 2) frankońskie 217½ łokci ; 3) koronne 84 łokci
Mila polska (czyli 4 włoskich mil) = 13,333 łokci krakow.

(Ob: Kolberg Juliusz: Porównanie miar. Warszawa 1838)

*) Z Łanu robiono pańszczyzny tygodniowo 4 dni parą bydła, albo 8 dni pieszych.

1703 fer. 6a postridie festi S. Corporis Christi in praetorio Cracov.
— Hiacynt Michałczewski podwojewodzi krakow. z rajcami stanowi następującą taxę wiktuałów dla Krakowa: Ponieważ ćwiertnię pszenicy po zł. 7 lub 6, Żyta po 5 lub 4 zł. na targu kupują, więc ma być przedawany funt Chleba białego z przedniej mąki po 5 szeląg. z pospolitszej 4 szel. Chleba rżanego miejskiej roboty lub promnickiej po 1 gr. wiejskiego 2 szel. funt. — Bułki po 1 i po 2 szel. i Bochenki chleba po 2 gr. 3 gr. 6 gr. mając być robione W jatkach ma być wywieszona cena funta chleba. — Gorzałki prostej z miesou robionej kwarta 7 gr. garniec 28 gr. Przepalanej hanyszkowej i kminkowej kwarta 16 gr. Cytwarowej, gozdzikowej 18 gr. — Piwa dwurażnego garniec 4 gr. Achtel 8 gr. — prostego garniec 8 szeląg. achtel 5 zł. 10 gr. — Podmarca aby za proste nie sprzedawano — Ogrodnego piwa taż cena co i dwurażnego — Przewozne piwa tylko w piwnicy świdnickiej pod ratuszem a nie gdzie indziej mają być sprzedawane, Klasztorne piwa nie powinny być szynkowane — Rzeźnicy tak ćwierciami jako i szrotami ma być mięso podług taxy 1689 sprzedawane. Safiannicy: Ponieważ bunt safianu tureckiego tak żółtego jako i czerwonego 80 zł. kosztuje, przeto para butów z tureckiego safianu czerwonego lub żółtego miary 20tej kosztować ma 8 zł. 15 gr.; miary 17tej 7 zł. 15 gr.; miary 15ej 6 zł. 15 gr. mniejszej miary taniej. Z Soczawskiego safianu para butów miary 20ej 4 zł.; 18ej miary 3 zł. 15 gr.; 17ej miary 3 zł.; 16ej miary 2 zł. 15 gr.; 15ej miary 2 zł.; mniejsze taniej — Ryngmacherowie: Podkówek para ordyńskich wysokich do butów z tureckiego safianu najdrożej 4 gr. mniejszych 3 gr; do butów prostych 2 gr.

1703 Towary podług Instruktarza Celnego w Konstytucyi z r. 1703. – Łaszt żyta, jęczmienia i zboża – Od Szmalcugi towarów leśnych, Od Beczki potaża która waży 3 Szyffunty – Od Łasztu Smoły (czyli 12 beczek) surowej lub palonej – Od Sta Klepek – Kopa Cebrowiny – Sto Balow – Maszt jeden – Kopa tarcic dębowych lub sosnowych – Sto Laczyn – Pięka bierkowa – Kamień lnu – Kopa Talek czyli przędze. – Uxeft wina francuskiego lub reńskiego – Pipa wina hiszpańskiego – Beczka miodu pitego – Beczka Piwa Kowieńskiego. – Materyje jedwabne: Aksamit, Adamaszek, Złotogłów, Altembas, Telet, Srebrogłów, Kitajka dupla, Tafta, Kanawac, Terzynella, Tabin, Boratek. – Jedwabie: Wenecki Szmukerski, turecki, Krawiecki – Sukna Granat, Półgranacie, Falędysz holenderski, Sztamet, Lundysz, Paklak, Postaw, Karazya Angielska, Kiry.

1650 Miary i wagi: Cetnar krakowski na 5 Kamieni czyli 130 funtów

Kamień krakowski	=	26 funtów
Kamień lwowski	=	36 "
Kamień gdański mały	=	24 "
" " wielki		36 "
Grzywna	=	½ funta czyli 16 łutów, czyli 24 karatów
Uncya	=	2 łuty
Karat	=	⅔ łuta czyli 12 gren
Cewka	=	2 łuty
Korzec gdański	=	18 garcy
" sandomirski	=	24 "
" lubelski	=	36 "
Postaw sukna	=	32 łokci
Sztuka płótna	=	100 "
Półsetek "	=	50 "
Łaszt śledzi	=	12 beczek

1731 Miary i wagi

Kopa = 60 sztuk
Mędel = 15 "
Bunt = 15 "
Sorok = 40 "
Tacher = 12 "

Laszt wapna gaszonego = 16 skrzyń czyli 60 śledziówek
Skrzynia wapna = 12 łak cegielnianych

1660. Jeden Złoty = 5 Szostaków (Sextarius), albo 10 Potrójnych, albo 30 Groszy, albo 90 Szelągów (Solidi)

1731 Jedna Grzywna = 1 złoty i 18 groszy
Jeden Tynf = 1 " " 8 "
" Talar = 8 " — "
" Czerwony złoty = 17 " — "
" Kopa litewska = 2 " 15 " i —
" Szostak — 12 " i 2 szelągi
Jeden Łan polski = 3 pół, czyli stajani 36 czyli łokci: 3024 wzdłuż / 120 wszerz.
10 " Łan albo włóka chełmińska = 30 morgów 30 wzdłuż / 1 wszerz
" Morg = 2160 łokci.
Jeden łan królewski = łokci 6750 wzdłuż / 225 wszerz.

1775 Jeden łokieć krakowski (ulna) □ = 1 7/9 stopy □ czyli długości 7½ łokci
" pręt (pertica) " = 100 " "
" zagon (sulcus) " = 1,000 " "
" węzysko (ager) " = 10,000
" stajanko (actus romanus) " = 14,400 " "
" wiertel (actus theutonicus) " = 18,000 " "
" staje (stadium vulgare, jugerum) " = 28,800 " " " " 225 "
" morga (stadium culmense) " = 30,000 " "
" sznur (pertica major) " 108,000 " "

1775 Włoka czyli Łan, Źreb, Ślad (Mansus, Laneus)

Włoka chełmińska (laneus culmensis) □ = 900,000 stop □

Łan niemiecka [kmieca frankoński] (" theutonicalis, [frankonius, illegible] ~~[illegible]~~) " = 1,296,000 " "

[Łan wielki królewski]

Łan królewski (" regius hybernalis " = 1,944,000 " "

" królewska kwarciany (" ~~[illegible]~~ regius verificatus " = 2,560,000 " "

" królewski wójtowski (" regius advocatialis, putativus) " = 2,700,000 " "

" staropolski (" regius antiquus) " 7,840,000 " "

~~[illegible]~~

150

Nazwy miar zboża (w województwie Kijowskiem r. 1748)

Dobońka, Donica, Połczetweryk, Czetweryk, Osmaka.

napojów ciekłych,

Widro, Postawec, Czaszka

Pieniądze

Szah = 6 groszy
Czech = 3 "
Lacka, Osmak = 1 grosz
Kopa = 2 zł.
Talar = 3 zł.

Moskiewskie monety

Połuszka = 1 szeląg polski
Kopiejka = 3 grosze
Dienużka = pół kopiejki
Altyn = 9 groszy czyli 3 kopiejki
Piątak miedziany = 15 gr
Połgrywnik = 15 gr.
Grzywnik = 1 zł.
Pantynik = 5 zł.
Rubel = 10 zł.
Piećaltynik = 1 zł. 15 gr.
Połpaltynik = 2 zł. 15 gr.

Ostrowski Karol Nepomucen: Defensa Biskupstwa i Dyecezyi Kijowskiej Lwów 1748. 4°. str. 183.

Miary w Polsce używane r. 1762
(podług Kolędy warszawskiej na r. 1762)

Cetnar	=	3 Kamienie
Kamień warszawski	=	24 funtów
" krakowski	=	26 "
" lwowski	=	36 "
" gdański wielki	=	36 " (36)
" " mały	=	24 "
" wileński	=	40 "
" ryski	=	20 "
Funt	=	16 Uncyj
Uncya	=	2 Łoty
Łot	=	4 Kwintle
Cewka	=	2 Łoty
Grzywna metalu	=	16 Łotów
Karat	=	12 Gran
Łaszt gdański	=	60 Korcy
Korzec gdański	=	18 Garcy
" warszawski	=	32 "
" krakowski	=	42 "
" sandomirski	=	24 "
" lubelski	=	36 "
" poznański	=	36 "
Beczka wileńska	=	4 Ćwierci
Ćwierć wileńska	=	30 Garcy
Pręt mierniczy	=	5 Sążni
Sążeń	=	3 Łokcie
Bela sukna	=	20 Postawów
Postaw	=	32 Łokcie
Sorok soboli	=	40 sztuk.

R. 1787 (Kalendarz polityczny)

1 Mila	polska	wielka	= 160	sznurów	(12,000 łokci warszaw.)
1 "	"	mała	120	"	(8,900 " ")
1 "	litewska	wielka	160	"	(12,000 " ")
1 "	"	mała	120	"	(8,900 " ")
1 "	ukraińska		200	"	(15,000 " ")

152

Wagi r. 1787 1787

Kamień Koronny 32 funt
" litewski 40 "
Cetnar polski 160 "
Tenk Ruski 5 kamieni
Oko tureckie ... 3 funty
Pud Moskiewski 40 funt
Sto funtów Warszaw. = 86 funt gdańsk.

Drukarnia żydowska w Nowym-dworze 1787 - 4 mil od Warszawy

Szabelnia pod Konskiemi

Sukna w Leszynie, Rawiczu, Kozmine

Pasy w Kobyłce, Stuku.

Niemirow fabryka bawełny

Fabryka Sukienna w Grodnie
Łokieć od 4 zł do 18 zł.

W Rożaniu wyrabiają z wełny Kamloty
Szarszedrony

<u>miary</u>

<u>litewska</u> zboże

Beczka (144 garcy) Grodno żyto.

Kamień 40 lb. "

Faska 6 garcy

Korczyk miary Krak. Lublin

Faska 6 garcy

Kamień 32 funt

Beczka 32 garce

Miednica miodu 6 garcy ~~Grodno~~ Mińsk

Beczka litewska ma w sobie

72 garcy ~~zb.~~ a szynkownych 144 Mińsk

Kamień 60 funt Mińsk

Wirtel 16 garcy Kalisz Kaliski

Korzec warszawski: ukraiński 32 garcy Winnica

Kamień d. 12 ok.

Kamień turecki 10 ok.

Ćwierć nowogrodzka 27 garcy Nowogródek

Kamień litewski 40 funt

Faska warszawska 5 garcy

Kamień d. 32 funt

Garniec kahalny 1 3/4 garcy korom. Białystok

Wantuch chmielu

Szanek brzesko litewski 36 garcy lit.

Pud na Żmudzi

Garniec kahalny w Łucku kwart królewskich 9.

Korzec warszawski = 42 2/4 garca litew.

Pud ryżski na 26 garcy li-
(zboże) tewskich

154

Pud białynicki na 71 garcy
litewskich

Czasza miodu = 12 garcy

Bierkowiec ryżski =
11 kamieni lit. i 10 funt.
czyli 450 funtów lit.

Beczka litewska albo
Wilenka albo Trzecin=
nik zbożowy pińskí [illegible] garcy

Czasza zbożowa pińska 10 garcy

Wiadro pińskie 14 garcy

Troska wionow na 100 rożenków
(piskorzy suszonych)

155

Żyto ospiętne na Litwie
Ż- szromłotne
Pszenica ospiętna ozimka i letnia Litwa
Ż- pstra gdańsk.
czerwona
Sambrowina czyli Budulec, Bracisz
Klęski Korony Koza
Ławulec
Browarka

w Polsce i Litwie 1786 było 32 pieców wielkich
80 fryszerek i 41 dymarek żelaza
mimo tego znaczna ilość żelaza szwedz-
kiego, węgierskiego
fabryki broni w Rożynowie pod Końskiem.
Kos w Sobieni pod Warszawą (i Styryjskie)

1787
67
1720